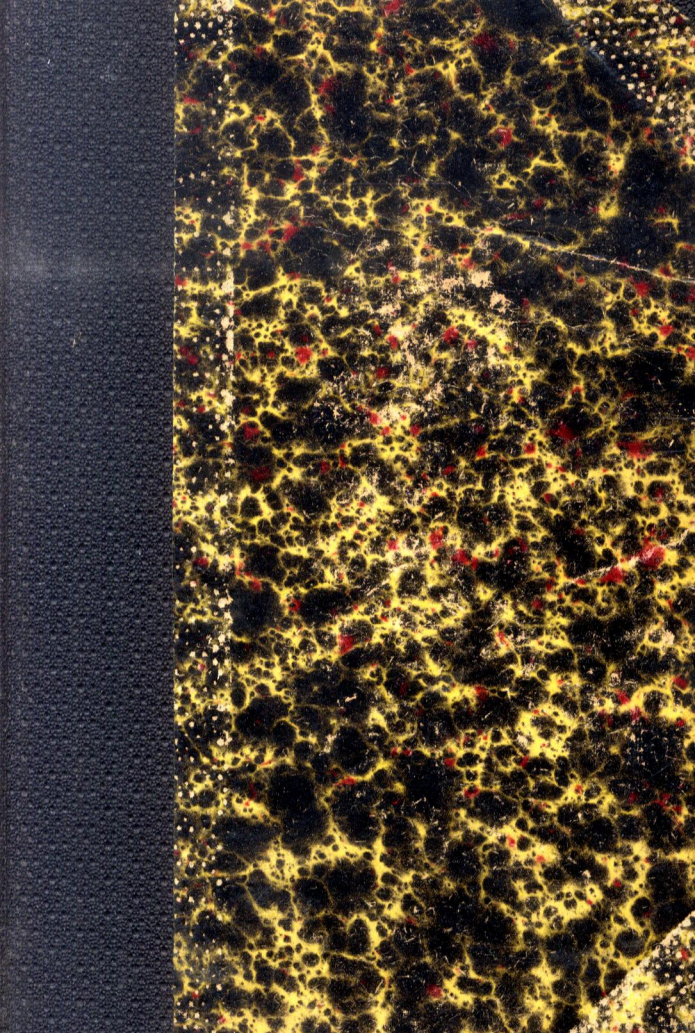

SVĚTOVÁ KNIHOVNA

Čís. 28. 29

IVAN FRANKO:

BOA CONSTRICTOR

REDIGUJE

JAROSLAV KVAPIĽ

ena 20 kr.

J. OTTO

NAKLADATELSTVÍ * KNIHTISKÁRNA

БІБЛІОТЕКА

Наукового Товариства імени Шевченка

у Львові.

Знак:

22.800/28-9.

III.

Dosud vyšlo:

- Číslo 1. *Čech Svatopluk*: Jestřáb contra Hrdlička.
Číslo 2. *Tolstoj Lev Nikolajevič*: Statkářovo jitro.
Číslo 3. *Vrchlický Jaroslav*: Portréty básníkův.
Číslo 4. *de Amicis Edmondo*: Albert.
Číslo 5. *Sienkiewicz Henryk*: Na slunném pobřeží.
Číslo 6./7. *Valera Juan*: Pepita Ximenez.
Číslo 8./9. *Mlcha Karel Hynek*: Básně.
Číslo 10. *Mérimée Prosper*: Dvě novelly.
Číslo 11./13. *Ibsen Henrik*: Nápadníci trůnu.
Číslo 14. *Rubeš František*: Tři humoresky.
Číslo 15. *de Vogüé Melchior*: Lid a páni na Rusi.
Číslo 16./18. *Vocel Jan Erazim*: Labyrint slávy.
Číslo 19. *Tyl Josef Kajetán*: Strakonický dudák.
Číslo 20./21. *abbé Prévost*: Manon Lescaut.
Číslo 22. 23. *Jirásek Alois*: Filosofská historie.
Číslo 24. *Alfred de Musset*: Novelly a povídky. I.
Číslo 25./27. *Archibald Geikie*: Geologie.
Číslo 28./29. *Ivan Franko*: Boa constrictor.

V tisku:

»Akrobati« od J. Arbese; »Mezi nebem a zemí« od Otty Ludwiga; »Koperník« od C. Flammariona; »Zpověď dítěte svého věku« od Alf. de Musset; »Absolonovy vlasy« od B. Björnsona; »Cressy« od Bret Harta; »Bez dogmatu« od H. Sienkiewicze; »Rosa a Ninetta« od Alf. Daudeta atd.

SVĚTOVÁ KNIHOVNA

vychází týdně. Každý svazek, jehož jednotlivé číslo stojí 10 kr., jest ukončen. Proto netřeba se na »Světovou knihovnu« předplácet; kdo by si však přál, aby mu veškerá nebo některá čísla zaslána byla, může předplatit:

na 10 čísel (kterýchkoli)	1 zl.,	s poštovní záslkou	1 zl. 10 kr.
na 20 čísel	» 2 zl.,	»	» 2 zl. 20 kr.
na 50 čísel	» 5 zl.,	»	» 5 zl. 50 kr.

»Světovou knihovnu« lze odbírat nebo kupovati v kterémkoli knihkupectví, jakož i přímo v

Nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo náměstí č. 34.

06

BOA CONSTRUCTOR.

Napsal

IVAN FRANKO.

~~22800/28-9~~

Autorisovaný překlad z maloruštiny

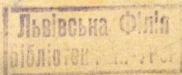
od

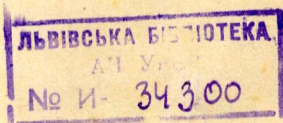
FRANTIŠKA HLAVÁČKA

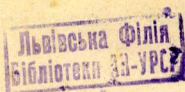
PRAHA.

Tiskem a nákladem J. Otty.

Všechna práva vyhrazena.

50242

F / IV
B-69-H

I.

Hermann Goldkremer vstal velmi rozzloben. Bývá vždy v takové náladě, kdykoli přijde mu přenocovati v Boryslavi. A to se stává jednou týdně, v pátek, když přijíždí sem z Drohobyče přehlédnout práci a rozdělit výplatu dělníkům. Hermann Goldkremer, ač majetek jeho blíží se milionu, nikdy nesvěřuje cizím očím vrchního dozoru ani cizím rukám výplaty. Má v Drohobyči svůj dům, důkladný, nový, světlý — až radost. A zde musí nocovati v dřevěném domku, uprostřed skladišť, naplněných sudy kypjačky a velikánskými hrudami vosku. Pravda, tento domek, postavený jeho nákladem, jest přece jen nejlepší a v nejkrásnější poloze po celé Boryslavi, ale zase darmo ho přirovnávati k drohobyčským stavbám. Stěny jsou sice bílé a okna světlá, ale vyhlídka okolo smutná, ponurá, ošklivá: kupy chrástí, kupy hlíny, špinavá skladiště a ještě špinavější lidská obydlí. Ani svěží zeleně, ani utěšeného pohledu není. Vzduch dusný, zhustlý petrolejovými výpary; Hermannovi po každé se z něho točí hlava, jako v opilosti.

A ještě k tomu lidé, kteří se pohybují kolem jeho bytu mezi špinavými kůlnami, mezi kopci hlíny, kteří jako mravenci neustále ryjí jámy — fuj, to jsou lidé? Tací lidé jsou na světě? Celí začernění petrolejem a hlinou jako havrani; na nich potrhané hadry — něco mezi kůží a jakýmsi neobyčejným plátnem, — z nich na sto kroků proniká nesnesitelný zápach nečistoty, výparů, krčem, spustlosti! A jejich hlas — ne, to není lidský hlas, nýbrž jakýsi skřek hluchý, chraplavý, jako chřestot rozbitého hrnce. A jaký jest pohled těch lidí — divoký, zlověstný. Několik jich, kteří, ačkoli jest časně, podnapití šli do jam (střízlivému jest tam těžko vydržeti!), pohlédlo do okna a spatřilo tam Hermanna. Až mu bylo nevolno od těch pohledů.

„Ti lidé,“ pomyslí si, „kdyby mne viděli v bahně, nejen by mne nevytáhli, ale ještě hlouběji by mě zabořili.“

A v takové společnosti musí on, aristokrat, ztráviti celého půldruhého dne. Odplivl otevřeným oknem a odvrátil se. Jeho oči živě přehlédly světnici — čistou, přívětivou to jizbu. Hladká lakovaná podlaha, malované stěny, stolek z ořechového dřeva, lenoška a psací stolek — to především představovalo se oku. Vše se skvělo, svítilo při východu slunce, které právě vysílalo první paprsky okny do světnice a zlatě krvavými odstíny pohrávalo na hladkých, lesklých předmětech. Ale oči Hermannovy odvrátily se od nich — nemohl snést silného světla. Na

postranní stěně, naproti dveřím, v polostínu visel velký obraz v pozlacených rámech, — na něm spočinuly oči Hermannovy. Byl to dosti pěkný a věrně provedený obraz tropické, indické krajiny. V dáli, pokryty modravým mrakem, sní velikánské stromy, celé bambusové lesy Bengálu. Zdá se, že slyšíš, jak v té houštině s lehkým šumotem větru mísí se plačtivý řev krvežíznivého tygra. V popředí obrazu není již lesu, jen v jednotlivých skupinách pučí vzhůru bujné, jasné, světlezelené kapradí a nad vším vypínají se v malebných skupinách štíhlé, širokolisté palmy, královny rostlin. Na samém předku, trochu po straně jest právě taková skupina, rozkošná, malebná. Pod ni přišlo několik gazel na pastvu. Ale neopatrná zvířata nespachtřila, že uprostřed velikého zeleného listí seděl strašný had, boa constrictor, — seděl na číhané, čekaje na kořist. Směle, bezpečně přikročila k palmám. Náhle had jako blesk vrhl se dolů — okamžik mrtvého postrachu — jediný výkřik uchvácené gazely, jediný a poslední, — a celé stádo v divokém úprku pádí na všechny strany, jen jedna, největší, patrně matka oněch, zůstala v objetí hada. Malíř zachytil právě ten okamžik, kdy rozprchly se gazely a had, vysoko pozdvihnuv hlavu, se vši silou stiská svými obrovskými oblouky kořist, aby jí rozlámал kosti. Otočil její krk a tělo a z kotoučů jeho strakatého, blýskavého těla vyčnívá hlava ubohé oběti. Veliké její oči, vyboulené smrtelnými mu-

kami, lesknou se jako v slzách. Žíly na šíji jsou naběhlé, a hlava — téměř zdá se, že se chvěje v posledních křečech. Za to oči hadovy blýskají se takovým zlověstným démonickým ohněm, takovým vědomím své síly, že mimo- volně mráz pobíhá po těle, když se na ně dobře podíváš. Podivná věc: Hermann Gold- kremer měl jakousi divnou, nevysvětlitelnou zá- libu v tomto obrazu a zvláště rád pohlížíval po celé hodiny do strašných, ďábelským ohněm roz- pálených očí hada. Malba tak se mu byla hned zalíbila, že koupil dva ty obrazy a zavěsil si jeden ve svém pokoji v Drohobyči a druhý v Boryslavi. Často ukazoval ho svým hostům, vysmívaje se při tom hloupé gazele, která sama se postavila pod nos hadovi. Avšak o samotě jaksi nebylo mu do žertu nad hadem. Cítil ja- kýsi nejasný, pověrečný strach z těch očí, — zdálo se mu, že ten had někdy ožije a přinese mu něco neobyčejného: veliké štěstí nebo ve- líký bol.

Pomalů mizela hustá, chladná mlha, která do svítání byla ležela nad Boryslaví. Hermann vypiv kávu, zasedl ke stolku a vyňal velikou účetní knihu, aby spořádal účty za celý týden. Ale slunce lilo do světnice takovou spoustu světla, že to, zároveň s ranním chladem a hluchým, vzdá- leným hukotem dělnictva vábilo jeho smysly, zne- možňovalo jim práci, uspávalo je. Organism jeho, rozladěný včerejší jízdou a domácími klopotami, pocítil jakýsi chvilkový odpor proti této, v plátně

vázané knize i proti cifráм, které se v ní kupily v obrovských sloupcích, i proti péru s vyřezávaným, kostěným držátkem, — bylo mu tak sladce, ani jeho myšlénka mu neprobíhala hlavou, jen oddech pravidelně zdvihal prsa. Podpřel hlavu o dlaň a ač docela nebyl z lidí dumavých, mnoho rozvažujících — takových lidí jest vůbec mezi židy málo — přece nyní, po prvé po dlouhých a dlouhých letech neudržel se a povolil všem dojmům svého života oživnouti ve své paměti, přejíti živě, jasně, před svýma očima . . .

Jeho myslí prolétla jako těžký mrak první léta jeho mladosti. Strašná bída a neštěstí, které potkaly ho hned při prvním vstoupení do světa, i dosud pronikají ho chladem, mrazem. Ač jest mu často odporným jeho nynější život, přece nikdy si nepřál a nebude přát, aby se mu vrátila jeho mladá léta. Ne! Tato mladá léta visela přece nad jeho hlavou s těžkým jakýmsi prokletím: prokletím bídy, prokletím ohlušení prvních zárodků krásných a dobrých vlastností duše. Nejednou cítil toto prokletí v dobách svých největších spekulacních úspěchů, jednou příznak dávné bídy otravoval mu největší radost, sypal hořkost, peluněk do sladkých nápojů bohatství a přepychu. Ještě dosud živě si připomíná tu na polo rozvalenou, nahnílou, vlhkou, špinavou a zanedbanou chatrč na břehu Łanu v Drohobyči, v níž spatřil světlo světa. Stála u samého potoka, naproti staré a ještě

odpornější jirchárně, odkud každý týden dva upracovaní, šilhaví dělníci vynášeli v koších spotřebovaný dehet, který po celém okolí šířil nakyslý, dusný, porážející zápach. Vedle chatrče jeho matky stálo mnoho jiných, podobných. Všechny byly nakupeny tak hustě, střecha každé byla tak nerovná, prohnílá a děravá, že celá tato část podobala se spíše bídne zřícenině, veliké kupě smetí, špíny, shnilého dřeva a hadrů, než lidskému bydlišti. I vzduch byl tu často tak ztuchlý, že slunce jakoby zamračeně svítilo děrami ve stěnách a střechách do vnitř chat, a epidemie zde se rodily a odtud se šířily na deset mil do okolí. V každém z těch baráků žilo po několika rodinách, to jest, po několika svárlivých, lenivých, hrozně špinavých židovkách, a kolem každé rojilo se, pištělo a vřískalo aspoň pět malých žídat. Muži, rusí, pejzatí židé zřídka sem zahlédali, nejvýše jednou za týden, v pátek večer, aby zde ztrávili šábes. Byli to většinou miňajlové, hadráři, košťaři, a Bůh ví, jakého ještě zaměstnání. Někteří bývali v městě častěji, jiní velmi zřídka. Oni obyčejně raději spali někde v krčmě na lavici, ve křoví pod holým nebem na chladu, jen aby nemusili dýchat hustý, nezdravý zápach a slyšeti křik, sváry a ohlušující hluk žen a dětí.

Ani Hermannova matka nebyla lepší, ne-li horší, než druhé. Ač byla ještě mláda — mohlo jí býti as dvacet a nejvýše 22 let — přece již vrostla, vmísila se v onen typ židovek, tak

obyčejný v haličských městech, na jehož vytvoření působí i ošklivé, nezdravé bydliště, i zanedbané vychování, i úplný nedostatek lidského vzdělání, i předčasný sňatek, lenivost a sta jiných příčin. Hermann nevzpomíná si, že by ji byl kdy spatřil živou, svěží, veselou, pěkně ustrojenou, ač na její tváři bylo viděti stopy přece jakési krásy. Tváře, kdysi okrouhlé a ruměnné, sežloutly, zhryzeny špínou a bídou, svisly dolů, jako prázdný míšek, rty, dříve plné, červené a ostře vyhraněné, zmodraly, naduly se oči se zakalily, seslábly. Ve čtrnácti letech se vdala — a po třech letech odešla od muže, který ji nechtěl déle u sebe vydržovati a krmiti. Staršího syna vzal s sebou, Bůh ví kam, — bylť miňajšem a jezdil se svým vozem, taženým jedním koněm po vsích, vyměňuje zrcátka, jehly, šídla a všelijaké drobné domácí potřeby za hadry; mladší, Hermann, zůstal u matky. Bylo mu tehdy půldruhého roku, když se jeho rodiče rozešli, nepamatuje ani otce ani staršího bratra a teprve později náhodou se dověděl, že oba zemřeli na cholera někde v poli, kde je až asi za týden našli vedle zdechlého koně. Vůbec, vyrůstaje v takové nezdravé a záhubné atmosféře, rozvíjel se velice zvolna a tupě, často churavěl, a nejstarší dojem, který mu utkvěl v paměti, byl ten, jak ho druhá žíďata často tloukla do jeho hrubého těla, jako do bubnu. Dětské zábavy, s kupou nahých, špinavých dětí, připadají mu na mysl jen jakoby ze sna. Děti

běhají dokola po těsném dvorku mezi dvěma chatrčema, uchopivše se za ruce a vřískají ze vší síly — běhají, pokud se jim v hlavě nezatočí, a pak padají prudce na zemi. A hned se zas brodí v kalužích, prohánějí se jako kupa žab v hnijící, jirchářským třísmem na černo zbarvené vodě potoka, plašíce veliké, dlouhoocasé vodní krysy, které okolo jejich nohou běhají do svých děr. Jasně vzpomíná si Hermann, jak často válel se s druhými židovskými dětmi po břehu dolů do potoka a jak starší Židé, stojící na mostě, nehorázně se smáli modravě hnědému trupu, do něhož zapadaly jako dvě hůlky hubené, dlouhé nožky. Ještě hlouběji vtiskly se mu v paměť noclehy v těsné, ošklivé komůrce, zároveň s množstvím takových dětí, jako on, — noci, ztrávené na vlhké, siré podlaze, nebo na slámě, poloshnilé a prolezlé červy a Bůh ví, jakou ještě havětí. Ty strašné noci, ohlušované smíchem a pláčem dětí, šťoucháním, bitím a křikem židovek; ony nekonečné noci, které trávil skulen do klubka z chladu, a po nichž vstával ráno, třesa se a červený po celém těle. Ach, ty strašné noci dětských let, které jiným září do pozdní starosti andělskými úsměchy a polibky matek, klidem a útěchou, prvním a posledním štěstím života — jemu byly prvním a nejhorším peklem! Až do stáří ho pálily a mrazily; pouhá vzpomínka na ně zarážela mu dech v hrudi, naplňovala ho odporem, slepou a smrtelnou nenávistí ke všemu, co jest bídné, otrhané,

nuzné, povalené v prach, zničené neštěstím. Sám nevěděl, co jest toho příčinou, nevěděl, že takové mládí musí v každém otupiti nervy, zatemniti mysl do toho stupně, že neštěstí a pláč druhého nemůže takového člověka pohnouti, že pohled na bídu vzbudí v něm pouze ošklivost, ne však útrpnost. Ostatně Hermann Goldkremer nikdy ani o tom nepřemýšlel, nestaral se rozbírat příčiny svého konání, a když často ubozí ošizení dělníci s hubenými tvářemi, v hadrech prosáklých kypjačkou, plakali před ním, domáhající se plného platu, on odplivoval, odvracel se a kázal sluhovi, aby je vyhodil za dvěře.

Svou matku si připomíná, jak často po celý den seděla před domkem s punčochou a klubkem v rukou a repetala chraptivým hlasem všelijaké nadávky, aby překřičela tu neb onu ze svých sousedek, již se bylo právě zachtělo hádati se s ní. Punčocha v jejích rukou velmi pomalu se zvětšovala, ač na první pohled bylo viděti, že plete neustále. Nejednou po celé měsíce nosila tutéž punčochu a totéž klubko, až punčocha, ještě nedokončená, i klubko dostalo takovou barvu jako vše okolo: špinavě šedou. Často dlouho se honila za nějakým židáčkem, který ji popudil nějakým ostrým slovem, tlapala po blátě s rozpuštěnými vlasy, zadýchaná, ochraptělá, sesinalá zlostí, — a dopadši ubobého kluka, chápala ho za vlasy a tloukla bez milosti do zad, dokud dítě nepadlo na zemi. I Hermannovi se toho dostávalo od ní a to velmi krutě. Ona

byla, jako všichni leniví, velmi urážlivá a zlostná a ve vzteku nedívala se, koho bije, čím a kam. Hermann dobře pamatuje, jak ho jednou matka přetáhla pantoflem tak silně, že se svalil na zemi, zalit krví. Z čeho žila jeho matka, z čeho udržovala sebe i jej, toho nevěděl. Věděl pouze, že chatrč, v níž bydleli, není jejich, nýbrž najatá, a pak ještě si vzpomíná na vysokého, hrubého, šedovousého žida, který často přicházel, nadával jeho matce, že jest taková otrhaná, a brával ji s sebou. Často večer matka sama odcházela a vracela se až ráno.

Takový byl život budoucího milionáře Hermann Goldkremera až do desátého jeho roku. Ale vzrůstem a postavou podobal se dítěti sedmiletému a to ještě zakrnělému. Síly a živosti dětské neměl. V tu dobu počal oblibovati si lenivost a často proseděl bez práce celé dni doma na lavici, ač ho matka honila do města prodávat sirky sedlákům nebo chytit se nějakého jiného výdělku, jako druží židovští kluci.

Bylo to v letě roku 1831. Strašná, neslýchaná dosud nákaza navštívila Halič. Dlouho šířily se nejasné pověsti mezi lidem, že se blíží „trest boží“, dlouho tráslo se vše strachem, očekávajíc již — již jisté, náhlé smrti. Až tu konečně přišla, stokrát hroznější, než se nadáli. Celé vesnice mizely, vymíraly, celé rodiny mizely se světa jako vosk na ohni. Druh nevěděl o smrti druhu a na svou smrt čekal. Bratr odvracel se od bratra, otec od syna, aby nespatriil

na něm strašného znamení smrti. A kdo ještě zůstal na živu, šel do krčmy, pil a řval nějakou píseň v úplné nepřítčetnosti. Nikoho nebylo, aby těšil beznadějně a truchlící, nikoho, aby zachraňoval nemocné, kteří často sténali po vodě, umírajíce v strašných bolestech. Mezi prostým lidem létaly strašidelné pověsti o upírech, kteří usmrcují lidi, a v některých vesnicích zpité, zoufalé zástupy pálily na ohni ty, které pokládaly za takové upíry.

Ani Drohobyč neminula cholera. Zvláště Lan utrpěl od ní více než jiná předměstí, jednak proto, že ztuchlý a nečistý vzduch tu napomáhal šíření se epidemie, jednak proto, že lidé, stísnění hustě v jednotlivých domcích, lehko druh od druhu nemoc dostávali. Židé, židovky, a nejvíce malé děti padali jako tráva pod kosou, umírali uprostřed hluchého ticha, bez hluku, potají, po koutech a komůrkách. Kolik jich tam poumíralo, to jen Bůh sám ví. Kdo byli zámožnější, poodjížděli při vypuknutí nákazy do hor, na zdravější vzduch, ale epidemie i tam je dohnala, snad z nich pouze po jednom ze sta vrátilo se domů. Ale Hermannova matka peněz neměla, výdělku, chleba nebylo, ničeho. Za všeobecného postrachu kolébala se kolem chaty, chvílemi naříkala podivným hlasem, dokud sama nepadla na zemi, zachvácená nákazou. Hermann dobře se pamatuje, jak přiběhl k ní a s dětskou zvědavostí přiblížil se k tomu tělu sesinalému, pokrčenému, blízkému kruté smrti. Ještě dosud mu

živě tane před očima výraz její tváře, tak nekonečně bolestný, zkřivený a změněný, že mu až, malému, mráz přeběhl po těle. Pamatuje si každý její pohyb, každé její slovo v těchto strašných chvílích věčného rozloučení. Nejdříve kynula rukou, aby nepřistupoval blízko — mateřská láska, ač pod hrubou skořápkou, nezahynula v ní, nýbrž projevila se ve chvíli nejtěžší muky. Její natažená ruka pak bezvládně klesla k zemi a Hermann viděl, jak všecky žíly, všecky svaly hned se stahovaly, hned zase vymršťovaly křečovitě, jak se třásla zimou a jak jí kůže od spodu stále více sinala, ba skoro zelenala.

„Herš,“ zachraptěla, „nepřibližuj se ... ke ... mně!“ . . .

Hoch stál jako omámený. V této chvíli velmi málo a velmi nejasně rozuměl, co se to děje. Zmítané křečemi matčino tělo počalo se obracet na všechny strany.

„Herš! . . . počestně žij!“ zasténala nešťastná, sotva dýchajíc. V té chvíli převalila se tvář na zemi.

Hermann stál, boje se přistoupiti k ní a neméně boje se utíkat.

„Vody, vody!“ zachraptěla umírajíc, ale Hermann nemohl se hnouti s místa, jeho smysly na ten čas vypověděly mu službu. Jak dlouho tak stál, dva kroky vzdálen od matky, toho sám neví. Ani si nemůže vzpomenouti, kdo a jak ho probudil z toho omámení, kdy a kam od-

stranili mrtvolu — vše to zachvátilo úplné zapomnění, věčná nepaměť.

Vzpamatoval se v noci uprostřed ulice. Hlad trápil jeho nitro, žízeň pálila hrdlo, strach jako kleštěmi svíral hrud'. A dokola ticho hluboké, hluché, temné, bezradné. Jen chvílemi z nějakého dalekého kouta, jakoby z pod země, slyšeti přídušený vzlykot nebo stenání umírajících. Po domech, kde jsou ještě živí lidé, bliká světlo, míhající se z dálky a jako ostré nože prorážející tmu. Malému Hermannovi jest ještě hrozněji, když pohlíží na ta světla, — teprve nyní pocítuje celou propast své samoty, svého osiřené, jeho zuby mimovolně drkotají, jeho kolena se třesou a klesají, svět počíná se kolem něho točiti. Ale tu zavál chladný vítr od východu a osvěžil ho. Chodí ulicemi, co chvíli se ohlížeje. Ale hlad nepřestává ho trápit, zahání pomalu vše jiné a vnuká mu novou, smělou myšlenku. Hermann nemá chuti do dlouhého rozvažování — tichými kroky, jako kočka, krade se do první chaty, v níž není viděti světla, což značí, že tam všichni poumírali. První, k níž přistoupil, byla zamčena, — dobývati se tam nelze, na to nemá síly. Proklouzl ke druhé. Domek byl do kořán otevřen a Hermann vstoupil dovnitř. Nejdříve prohledal police, spižní skříň, — všude hledal, aby našel aspoň něco, co by mohl vzíti. Poštětilo se mu najíti pořádný kus chleba. Uchopiv ho, celý se zatřásl a v šíleném postrachu dal se na útěk z domku.

Ukojiv hlad, chlapec zalezl pod jakýsi plot do křoví a usnul jako zabitý. Druhého dne zbudil se značně posílen, — zvláště potěšil ho jasný, teplý, slunečný den, za něhož mizel všechen strach. Běhal po ulicích, málo si všimaje křiku a pláče, který se kolem ozýval. Myšlenka o vlastní smrti nevcházela v mysl, a protože z včerejšího chleba ještě pořádný kus měl za nadry, nebál se hladu. Až tu dostal se do ulice, po níž vozili mrtvoly z umrlčí komory na hřbitov, daleko za město. Hned se zvědavě na vše díval. Vůz za vozem táhly se po ulici v dlouhé řadě, naložené rakvemi, na rychlo sbítymi z nehoblovaných prken. Křik a pláč osířelých neumlkal, v zástupech tlačili se lidé různých stavů ulic, a dokonce po cestě padalo jich mnoho, zachvácených cholerou. Hermanna pronikl mráz, když pohledl na to strašné, nekonečné procesí, i jal se, jak jen mohl, utíkat z té ulice, sám nevěda kam, jen aby to bylo v daleké, ukryté zákoutí. Ale ještě dlouho potom ozýval se mu v duchu hrkot rakví, naházených v kupách na žebřinových vozech a tažených po hrbolaté, kamenité ulici, — slyšel v duchu onen bolestný pláč, který ho lekal často za tiché noci.

Kudy bloudil toho dne, jak prožil následující, toho dobře nepamatuje. Neobyčejné a na jeho mladičkový organism příliš silné dojmy přitupily jeho paměť. Pouze na to se pamatuje, že často dobýval se do opuštěných domů, hnán jsa hladem, a hledal namátkou po všech koutech, dokud

nenášel někde nějakou stravu, nebo aspoň kousek chleba. Čím dále tím více mizela jeho pamět, — dělalo se mu jakési horko v hlavě, v prsou, a před očima často se mu točila červená kola, — konečně vše zniklo, zatemnělo ...

Probudil se v nějaké dosti velké světnici, v níž, kdo ví proč, bylo velmi chladno. Ležel na lůžku, přikryt pokrývkou, a třásl se. Slunce právě zacházelo a šikmými paprsky osvětlovalo lesklou, lakovanou; černou tabulku nad jeho hlavou. Okolo něho hojně jiných loží — stenání, vzdychání ... Jakási stará žena v černém šatu potichu chodí kolem a zahlédá k nemocným. Velmi se jí ulekl a zavřel oči. Znovu zapomnění ...

Jako ve snu doléhá k jeho sluchu pisklavý, nesnesitelný hlas, který dlouho, dlouho jednotvárně prozpěvuje. Odněkud již ví, že jest to nemocnice, ale jak se sem dostal a proč — toho neví.

Hermann ani dosud neví, jak dlouho ležel v nemocnici, na jakou nemoc, odkud ho vzali a čí smilováním. Dojmy z toho času mihotají se v jeho hlavě, jako odrazy vzdálených blesků.

Byl smutný, podzimní den, když ho vypustili z nemocnice. Když vyšel po dlouhé nemoci poprvé na svěží vzduch, cítil se tak malomocným, opuštěným ode všech, nevěda co nyní počítí — strach pronikl ho uprostřed té široké, bezlidné ulice, tak jako tehdy v noci při spatření světla, která tu a tam zářila z oken.

Ivan Franko: Boa constrictor.

Львівська Філія
Бібліотеки АН-УРСР

5029

Львівська Бібліотека

АН² УРСР

№ И-34 300

připamatovati, co se to s ním dělo před nemocí. Bylo mu do pláče — ale přece se přemohl a šel, kam ho oči vedly, tlapaje svýma malíčkýma nohama po blátu ulice.

„Herš! Herš! Pojď sem!“ zvolal naň ze strany kdosi židovskou mluvou. Chlapec se obrátil a spatřil nevelikého šilhavého žida s řídkým, rusým chmýřím na bradě. Žid měl na sobě odraný kaftan a boty, obalené až po kotníky hustým blátem. Hermannovi z počátku bylo divno, co chce od něho ten neznámý žid, ale mimovolně popošel k němu.

„Nepoznáváš mne?“ otázal se žid.

Hermann odmítavě zakýval hlavou a vyboulil naň oči.

„Já jsem Icik Šubert — víš? Moje bába tam bydlila s tvou matkou — víš?“

Hermann stěží rozpomenul se na Icka, ale při vzpomínce o matce rozplakal se, sám nevěda proč a zač.

„No, no, neplač“ — pravil Icik jemným, srdečným tonem. „Vidíš, i moji pomřeli — ale co dělat? — Všichni pomřeli, všichni do jednoho,“ dodal smutně, jakoby sám pro sebe, „i Tauba i bratr — všichni! A já jsem myslel, že i ty jsi mrtev, a ejhle, ty's na živu!“

Hermann nic neodpověděl, jen vzlykal a utíral oči rukávem.

„Víš co, Herš,“ pravil Icik, „pojď se mnou.“

Hermann podíval se na něho, jakoby nerozuměl tomu slovu.

„Kam?“ otázal se.

„Do Hubyč! Mám tam domek, i koně a vůz, pojedeme na jaře hadry vyměňovati. Chceš? Ej, to je krásné živobytí, i tvůj otec na to šel, ale chudák, zemřel!“

Hermann neměl kam se obrátiti, neměl kde přenocovati, a tu Icik nechtěl ho pustiti a téhož ještě dne zavedl ho do svého domku. Cholera už utichla, od té doby, co přišla podzimní chladna a nepohody, ale lidé se ještě nemohli úplně vzpamatovati z hrozného neštěstí. Vůbec na ulicích zřídka bylo viděti člověka, a kde ukázala se lidská tvář, to byla tak polekaná, hubená, smutná a sezelenalá, že se zdálo, jako by ti lidé byli právě povycházeli ze žalářů, kde dlouhá léta trávili ve vlhku, zimě, temnotě a různých mukách.

Cesta do Hubyč nebyla krátká, a ještě k tomu rozmoklá, blátivá země lepila se na boty, tížila jako pouta, takže se našim pěším pocestným až dech zarážel námahou. Ale přese vše úsilí šli tak pomalu, jako hlemýždi. Icik ještě jakž takž — ale chorý, malý Hermann! Byl k smrti znaven, než došel k Ickovu bydlišti. Jeho laskavý opatrovník hned nesl ho na rukou, hned vedl — či lépe vlekl za sebou, i domlouval mu, dodával síly. Pozdě v noci dostali se ke svému cíli, a Hermann, sotva padl na lavici, usnul jako zabitý.

Hubyče jsou dosti velká vesnice, rozložená podél říčky Tysmenice na polovině cesty mezi

Boryslaví a Drohobyčem. Okolí Hubyč — které jsou rozloženy v malém údolí Tysmenyce, mezi dvěma předhorskými planinami — vyznačuje se svou, podhorským krajům vlastní krásou, které rovnou nenajdeš jinde. Nespátíš tu ani ostrých hrotů vysokých Karpat, ani holých, prorvaných skal Černých hor, ani strmých, vymletých srázů hor Zadlistrovských. Zde obzor v divné harmonii ukazuje nám čarovný půvab a rozmanitost horské krajiny i rozlehlou rovinu a jednotvárnost krajů podolských. Milá, ne velkolepá a strašná, ale jakási domácí, blízká srdci rozmanitost barev, předmětů, kombinací, — rysy stále okrouhlé, lahodné, harmonické, — řeky neveliké, bystré, čisté, — vzduch zdravý, jako v horách, ale bez té horské ostroti, která tak brzo stává se nemilou, — a při tom všem široký rozhled na daleké, lehce vlnité roviny, na sta niv, lesíků a lidských obydlí, rozložených buď v řadách, buď v malebných skupinách, nebo jako na pestré šachovnici . . .

Život Hermannův vešel nyní opravdu do nového pořádku. Icik byl člověk dobrodušný, ne příliš pevného charakteru, jsa navyklý z mládí chýliti hlavu před každým „ze své víry“. S „goi“ jednal jako každý druhý: svářil se a nadával jedněm nejhoršími nadávkami, podlézal druhým, šachroval a šidil každého, kde a jak mohl, docela si z toho nedělaje těžké hlavy. Vůbec tu Hermann poprvé poznal, co jsou to za lidé ti „goi“, a jeho chlapecký rozum zpozoroval, že

každý z „židovské víry“ má takořka dvě tváře; jednu, která obrací se k sedláku, jest u všech stejná: ošklivá, výsměšná, hrozná nebo chytrá — a druhou, která obrací se k lidem své víry; to jest, bývá u každého jiná: dobrá nebo zlá, lstivá nebo upřímná, hrozná nebo laskavá. Icik měl tuto „svou“ tvář opravdu laskavou, i malému Hermannovi, který dosud nezažil ani lásky, ani přítulnosti, ani laskavosti, teprve nyní objevila se nová, jasnější stránka lidského života. Již sám pobyt na čistém, zdravém vzduchu byl proň štěstím. On, jenž po dlouhé roky, první svá léta, dusil se ve ztuchlém, nezdravém vzduchu přelidněného, nečistého předměstí, nyní plným prsoma, s rozkoší dýchal čistý, venkovský vzduch, až mu krev živěji hrála v těle a v hlavě se mu točilo, jako opilému. Icik upravil mu pohodlné ložisko, suché, teplé, prostorné, — a Hermannovi ta lavice s prostým slamníkem a starým kaftanem místo pokryvky zdála se Bůh ví jak skvostnou postelí, zvláště proto, že ani jeho opatrovník neměl lepší. Jídlo vařil Icik sám a malý Hermann mu pomáhal, jak mohl — a ačkoli často nebylo příliš chutně upraveno, přece jim chutnalo výtečně, neboť bylo připraveno hladem. Icik vůbec jednal s Hermannem jako sobě rovným, viděl jeho zručnost a chytrost a radil se s ním, jakoby se starším, před každým podnikem. Sama jeho povaha, mírná a poddajná, ani mu nepřiváděla v hlavu myšlenku, aby vzal přísně do rukou chlapce a přivýkal

ho bezohledné poslušnosti, jak to rádi činívají jiní ochráncové, kteří, jakoby chtěli přivést svého chovance na dobrou cestu, zlomí a otupí ubohé dítě úplně, a když ono, otupené a pozbavené vlastní vůle a živosti, vykonává bez odmluvy jejich požadavky a nesmyslné rozkazy, vychloubají se tím, praví „že u nich musí býti pořádek“ — a pakli ne, házejí svůj chléb dítěti do tváře, neboť „čí chléb jíš, toho píseň zpívej!“

V zimě Icik jal se učití Hermanna čísti a psáti — ovšem po židovsku, neboť jinak sám neuměl. Učení šlo dosti těžce. Hermann vyrostl v poměrech, tak nepříznivých rozvoji jeho duševních schopností, že jen vrozená vytrvalost pomohla mu překonat počáteční těžkosti. Jeho rozum, bystrý a chápavý v denním životě, v obyčejných věcech, — při učení objevoval se tak tupým, nepamětlivým a neobratným, že i trpělivý a laskavý Icik často se zlobil, odhazoval knížku a několik hodin přerušoval učení. Ale přes jeho trpělivost a Hermannovu pilnost za celou zimu nedošli příliš daleko, při nepřístupném, mechanickém způsobu učení.

Za to, když přišlo jaro, nastalo teplo, pohoda — tu počal nový život pro Hermanna! Icik zapřahoval koně do vozíku, nakupoval v městě všelijaké drobnosti, jakých potřebují sedláci, a hajdy s těmi poklady po vsích! Jaká radost to byla pro Hermanna, seděti v zadu na voze na bedně; z předu i ze zadu kupy

hadrů a všelijakého haraburdí a nad tyto kupy sotva vyčnívá malá hlava židáčka v odrané čapce, se zdravými ruměnci na tvářích, červená, veselá. Kolem dokola zelená pole, šumivé lesy, stříbrolesklé říčky a nad hlavou jasné, modré nebe, — a teplo, klidně, mile kol, hlasy ptáků slévají se s cvrlikáním cvrčků, šelestem zeleného listí, bubláním potoků v jednu dalekou, souzvučnou harmonii štěstí, velkoleposti a míru.

Ach, jak často vzpomíná Hermann Goldkramer, milionář, i nyní ještě na tyto doby svého veselého, volného, opravdu cigánského života! Vzpomíná jich ne snad s nějakou zvláštní radostí, — on se nyní s pohrdáním dívá na tehdejší chudobu, na ty snahy o získání několika krejcarů, na radost, když se jim podařilo vyměnití hojně hadrů, — dokonce ho zlobí ta tichá radost, to uspokojení, jaké cítil tehdy; ale přece vždy jakýsi tajný, neznámý hlas šeptá mu, že to byla nejšťastnější doba jeho života, že tiché štěstí, klidné, krásné dni, které prožil v chudobě, na Ickově voze, nevrátí se proň už nikdy.

Tak někdy jeli uprostřed polí; kolem dokola ani živé duše, obilí ještě úplně nedozrálo, lehoučký větřík vlnivě zdouvá těžké klasy žlutého žita. Vousatý ječmen tu a tam proniká jasně-zeleným pásmem a ozimní pšenice hrdě se pohybuje na svých štíhlých, hladkých stéblech. Ať kamkoliv okem pohlédneš, nikde neviděti lidského obydlí — vesnice jest až v dolině.

Daleko, daleko na východ rozlila se zeleným, vonným jezerem louka a tam odtud vítr donáší břinkot kos a místy jest viděti řady jakoby velikých, bílých mravenců, kteří něco kutí v zeleni — to jsou sekáči. Ickův koník jakoby sám byl rád tomu velkolepému tichu, tomu teplu a vůni, kráčí, noha za nohou, po měkké „polské“ cestě, zašlapuje chvílemi hlavičku jetele při chůzi. Ickik bručí pod nos jakousi židovskou písničku, snad „Finsterer bałygułeh;“*) bič zastrčil za pás, a povolně kývá hlavou hned na levo, hned na pravo, jakoby rozdával poklony těm překrásným, požehnaným nivám, té daleké louce a tomu modrému předhoří, které na západě vypnulo vysoko k nebi svůj těžký trup, okrouhlé, lesnaté vrcholky a sní v dálce, mohutné, klidné, nevystihlé, jako kus nebe, kterým příroda k větší jejich kráse otočila naše hory. A malý Hermann zatím sedí mezi kupami hadrů, řeže něco a vede sám s sebou všelijaké rozmluvy, jakoby on sám byl hadrář a k němu přistupovaly ženské a s ním se smlouvaly.

Ale tu již sjíždějí s výšiny. Za nimi vzňal se mrak prachu, před nimi zelenají se vrby, třešně, leskne se říčka mezi domky, hrají si děti na návsi, probíhá se dobytek po ohradách: zajeli do vesnice. Hermann seskakuje otevřít vrátka ohrady a rychle je zavírá, když vozík

*) Ošemetný vozka (židovská píseň).

projel, i běží za ním, neboť již jest slyšeti štěkot se všech stran — psi již se vzchopili ze záspí a běží houfně přivítati hosty. Podivný šat a ještě podivnější vozík popouzí je k litému vzteku, a kdykoli Icik nebo i Hermann protáhlým, pronikavým hlasem zavolají: „Miňaj onuci, miňaj!“ *), tu psi až by zemi rvali pod nohama ze vzteku. Houfně běží kolem vozíka, někteří skákají ke koni, který klátí hlavou na všechny strany, jakoby pozdravoval dobré známé, a když některý pes už příliš naň skáče, tu zařičí a pohodí hlavou do výše, i letí dále. Druzí chtějí se pustiti na hadráře, běží vedle vozu, chytají zuby za kola, ale vše nadarmo. Hermannovi dělá velikou radost ten vztek psů, — on je ještě dráždí prutem i hlasem, a směje se na celé hrdlo, když některý smělejší vzchopí se na zadní nohy, aby skočil na vůz — ale ten zatím ujede dále, a ubohý pes po zemi válí se v prachu.

A již začíná v domcích, v ohradách, ruch, hluk, volání, běhání . . . Ženy, chlapci, děti, — vše o překot běží na náves, dohání miňajla. Ale miňajlo jakoby jich neviděl, jakoby neslyšel, jak volají: „žide, žide, počkej!“ Pozoruje, že jest jich ještě málo, jede dále, kde na můstcích, na dvorech čekají druzí, a ještě jednou volá svoje pronikavé: „Miňaj onuci, miňaj!“ Až teprve nyní zastavuje koně, dává mu otýpku sena a obrací se do zadu, aby vyňal skříňku

*) Proměňujte hadry!

se všelijakými věcmi, za které vesničané vyměňují hadry. Oj, tu počíná život čilý, hlučný, veselý! I pro Hermanna jest tu práce. Těch, kdo chtějí vyměňovati, jest veliká kupa: jedni odcházejí, druzí přicházejí — Icik sotva může všechny obsloužiti. Hermann střeží vůz, i sám obchoduje — jemu ponechal Icik selské děti, které jest nejtíže odehnati, ale nejsnáze ošiditi. Hermann i nyní s úsměvem vzpomíná, jak se čile oháněl mezi selskými dětmi, jak rychle je odbýval, jak zručně uměl podstrčiti každému to, čeho ono chtělo, i bral od něho aspoň třikrát více, než co věc stála. A co to bylo svárů, křiků, klení na těch selských obchodech! Zvláště se ženami byla těžká rada. Jedna se upře se svou družkou a nechtějí ustoupiti: dej jí to nebo ono za tolik a tolik hadrů! Ale tu Icik byl již docela jiným, než doma: sám také se upřel, hádal se s ženou, nadával jí i celé rodině, a konečně dosáhl svého. Icik pomalu pohání svého koně nahoru vesnicí, stále v průvodu celého zástupu selských hochů a děvčat, které nemají hadrů a se závistí se dívají na nožíky, prsténky a stužky, které si druzí vyměnili.

Pomalů jedá vesnicí, vozík čím dále tím více se naplňuje hadry, — Icik pohlíží na jich naházené kupy a mne si radostí ruce, neboť ví, že brzo už bude míti jich cent a bude moci je zavézt „lieferantu“ do Drohobyče. Však tu již dojeli do prostřed vsi, k velké, zděné hospodě. Icik řídí koně do špinavého, rozsáhlého

dvora. Nájemce Moško jest jeho známý. Zde poobědvá — ovšem za peníze — pečené brambory a mladou cibulku a pohovoří si „se svou vírou“, zde napase koně a složí na čas do komory hadry, neboť nechce se mu zbytečně se s nimi voziti. Přivítají ho rádi — a jemu jest tak milo, poseděti v těsném šenku, vyplněném skoro až ke stropu bednami, — jest mu tak příjemno, pohovořiti si uprostřed křiku židovských kluků a úryvkovité rozmluvy dvou sedláků, kteří se na široko rozesadili v krčmě na lavici, vypili po skleničce, naplnili dýmky a kouříce, chvílemi vpadají několika slovy. A Hermann rád se proběhne po dvoře s nájemcovými dětmi, pokřičí, potahá se a poválí na měkkém drnu. Slunce stojí právě na poledni. Jest horko, až dusno. Komáři a ovádi obtěžují Ickova koně, který nadarmo frká a ohání se ohonem, okusuje vonnou, čerstvou trávu, na kterou ho zavedli nájemcovi hoši. Dětem je líto koně, i jali se odháněti od něho ovády a když je to omrzelo, nalámali větví širokolisté vrby a obložili jimi koně k jakés-takés ochraně.

Slunce uchyluje se s poledne. Icik odpočinul, osvěžil se, napojil koně, hadry nanosil do Moškovy komory a složil do svého žoku, který tam má již pro tuto potřebu. Jest čas dáti se na cestu. Prázdný vozík lehce jede a hrčí po silnici, Icik čile pohání koně a znovu protahuje své: „Miňaj onuci, miňaj!“ Počínají známé výjevy, smlouvání, křik, běhání, — a zase mi-

ňajtův vozík jede, jako v parádě, naplňuje se pomalu hadry. Slunce již hodně se schýlilo, když Icik byl hotov s ženskými, — a tu již jest konec vesnice. Opět běží Hermann otvírati závoru, a oni vyjíždějí tiše, neboť psi se již dávno utišili. Opět jedou pod vrchy, mezi poli, daleko, daleko, po ní cestou. Ale cesta jest suchá, vozík hrčí po hrudách a Icik rychle pohání koně, neboť ještě na večer musejí dosáhnouti do druhé vesnice, ke známému krčmáři na noc. „Vyjé, hat! Vyjé!“ volá chvívěmi Icik a opět počíná bručeti do vousů táhlou píseň: „Finsterer bałygułeh.“ A dále, dále, dále! Z vesnice do vesnice, s vrchu do doliny, přes řeku, pahorky, hory, mezi poli, mezi lesy, táhne se pomalu jejich drkotavý vozík, rozléhá se osamělý, pronikavý Ickův hlas. Změna za změnou a život stále týž! Krajina za krajinou, ale země stále táž, krása stále táž — věčná, vábná, klidná krása čarovného Podhoří . . .

II.

Vzpomínky ukolébaly Hermanna. Cítil, jak v jeho nitru jakoby tál jakýsi dávný, dlouholetý chlad. Celé roky nosil ho v sobě, — celé roky, od té doby, co se oženil, — cítil, že nějaký mráz zatvrdil jeho hrud' a přitlumil v něm všecken lidský cit.

Včera večer, na cestě sem, jel Hubyčemi. Jel mimo dávno známý, schýlený a na polo

rozvalený domek Ickův. Nyní jest již po Ickovi v třetích rukou. Před ním stojí dvě košaté vrby a starý, polámaný plot. Zdi se zkřivily a pozapadaly do země, okénka jsou zastřena hadry. Kolik setkrát jezdil mimo ni a nikdy mu nepřípadlo na mysl, zahlédnouti za vysoký plot, kdo tu žije? Včera, kdo ví jak a odkud, napadla ho tato myšlénka. Kázal zastaviti kočár a postavil se v něm, aby se podíval přes plot. Několik žídat hrálo si na dvoře u neveliké, zanedbané stáje, kde kdysi stával Ickův kůň. Dvě děti byly buclaté, s plnýma tvářema, černoooké a velmi veselé. Třetí, trochu větší hoch, držel se jaksi stranou od nich, hrál si, jak bylo viděti, nerad a dělal vše, co mu kázali menší. Jeho tváře byly úplně nepodobné tvářím druhých — patrně byl to nějaký nalezenec nebo chovanec. Dívka asi šestiletá často se naň osopovala, trhala ho za ruce, za uši, štípala ho do tváře a vysmívala se mu, ale on neplakal, nekřičel, ani se neušklíbal, pouze žalostně na ni pohlížel. Bylo patrné, že se jí bál, a ještě více matky, která v té chvíli na kohosi křičela v domku.

Hermann nemohl se déle dívat na takovou zábavu mezi dětmi. Usedl a kázal pohnati koně. Mocně se ho dotkl bázlivý, bolestný pohled hošíka, který nekřičel, neplakal, když druzí s ním špatně nakládali. Nyní vzpomněl si na své dávné zábavy se selskými dětmi. Jak ho rádi vítali, jak mu bylo příjemno běhati s nimi,

na jaře plésti věnečky z květin, na podzim choditi do lesa na houby a ořechy, když Icik na nějaký čas nejezdil po vesnicích. Proč oni se cítili všichni rovnými, a proč zde, mezi dětmi téže víry, jest taková nenávisť? Ale rychle si vzpomněl na svého syna, kterému již za malička bylo rozkoší, mrskati karabáčem malé psíky až do krve, který druhé děti bez příčiny shazoval do příkopu a pro svou zábavu nejednou vychrstl na kuchařku vařící vodu. Přišla mu na mysl jeho žena a všechny domácí útrapy — a čelo jeho se zachmuřilo a ze sevřených úst vydralo se jakési židovské zaklení.

Ale další vzpomínky ze zašlých dob ho zase uklidnily. Tu již nezírala tichá, beznadějná chudoba z obrazů, které snuly se před jeho očima. Ne, tu již počal zápas o bohatství — zápas hrozný, tvrdošíjný, každodenní. Tu Hermann mohl stopovati od samého počátku, od maličkých zárodků, jak rostly, rozvíjely se a množily jeho tisíce, až došly do milionů, jak přemáhaly a požíraly bez milosrdenství protivníky, jak svíraly a vyssávaly bez milosti lid, jak šířily kolem dokola bez smilování nouzi, bídu, zničení, — ale jemu samému při dostatku všeho a rozkoších přece nepřinesly toho, co se nazývá štěstím, spokojeností. Dříve opájely ho první úspěchy, v jeho prsou časem cosi se hýbalo a skákalo z radosti, — ale nyní ani toho není. Jeho kapitál rostl a množil se, jakoby kouzlem. Nyní poprvé dobře si představil,

odkud se hromadil, — a ulekl se, ulekl se sama sebe, ulekl se svého bohatství. Ne proto, že by ho tak mocně dojal osud těch tisíců, jimž jeho kapitál odňal denní chléb, tak jako veliký strom rosta odebírá životní šťávu rostlinám kolem sebe. Ne, osud těch ubožáků nezajímal příliš Hermanna. Ne toho se ulekl, že tisíce jeho vinou nemají z čeho žít. Ale on byl pověřený a v této chvíli bylo mu, jakoby slyšel ty tisíce prokletí, které se snesly na jeho hlavu. Jeho bohatství v té chvíli strašně ho tížilo. Mimovolně přišla mu na mysl myšlenka, že bohatství jest stohlavá nestvůra, která požírá, požírá druhé, ale — kdož ví — může potom i jej pohltili. Mimovolně také pohlédl na obraz, zalitý nyní zářivým slunečním světlem. Gazelly jakoby byly kdesi se ztratily, pobledly v zářném světle, jenom oblouky hada leskly se jako zlaté, živé prsteny, hotové již — již vrhnouti se na svou kořist, — a oči, ty ohnivé, pekelné oči, tak se vpíjely v Hermanna, že ho probodaly. Bylo mu nevolno. Zamhouřil oči, aby se zbavil světla a strašného pohledu.

A jakým způsobem dodělal se Hermann Goldkremer tak ohromného majetku? Tři roky prožil u Icka Šubrtů. Zdravý vzduch, klid, časté ježdění, úplně ho vzkřísily. Jeho tváře se počaly oblévati zdravou červení, pohyby byly živější ano i paměť a zručnost jeho se zvětšila. Hermann rostl, sílil a spravoval se rychle, ač mnoho stop po mladosti ještě zůstalo v celé jeho po-

vaze. Často rozlítíl se pro maličkost, často upadl do dávné lenivosti a seděl, složiv ruce, po celé dny na lavici, nemluvě ani slova k Ickovi. Ale vše to nekazilo mezi nimi dobré shody. A Hermann jistě by se byl z těchto chyb vyléčil, kdyby byl déle žil v Hubyčích. Avšak stalo se jinak.

Hermann dosud podrobně se pamatuje na tu zimní noc, kdy stihlo Icka neštěstí. Celý den seděl sám v domku a netrpělivě už očekával svého opatrovníka z Drohobyče. Icík tam byl na trhu. Za dne mráz ulevil, sluníčko jasně svítilo a se střech kapalo až mile. Ale k večeru stáhly se šedé mraky a počal hustě padat sníh. Za chvíli nebylo ani před sebe viděti. Setmělo se úplně a sníh stále padal a padal. Kolem dokola ticho, bezvětrí. Hermann zatopil v kamnech, usedl a čeká, ale Icík stále ještě nepřichází. Cesta do vesnice táhne se mimo domek. A tu Hermann slyší volati jakési sedláky, kteří se z trhu vracejí domů. Vyběhl, aby se jich otázal po Ickovi. „Jistě už jede — zůstal ještě po nás trochu ve městě“ — byla odpověď. Opět Hermann čeká. Oheň syčí a praská v kamnech, — i vzal Hermann hrách a počal ho vařit na kaši a pro Icka uvařil několik vajec. Mráz nyní na noc zase přituhl, pomaloval okna ledovými, podivnými květy. Potom strhl se i vítr, počal bít sněhem do oken, skučeti mezi zahýbavými břehy říčky, hučeti a trhati došky na střeše. Oheň uhasínal, i Hermann, pln strachu,

přikládal dříví, a co chvíli přituloval ucho k oknu, neuslyší-li cinkání zvonku Ickova koně. Nic není slyšeti. Průlinami ve stěnách fučí chlad z venku. Hermannovi pojednou se zdá, že kdesi zvoní, vlasy vstávají mu na hlavě, — myšlénka o požáru prolétá jeho hlavou. Naslouchá, — ale ne, zase není ničeho slyšeti. Tu zase zavisl, zahučel, zavyl vítr více než dříve — jakoby stádo vzteklých vlků letělo do vesnice, vyjících hladem a klopýtajících ve sněhové vánici. Hermann slýchal od selských dětí o zlodějích, kteří v bouřlivých nocích dobývají se do domů — a tu právě zdálo se mu, že zaslechl, jak někdo otevřel dvěře od síně a pomaloučku kráčí, plíží se po síni, tápaje rukama o stěny, — nyní jest zřetelně slyšeti kroky stále blíže u dveří do světnice... Hermann chce křičeti, ale cítí, že se mu sevřelo hrdlo; sám nevěda, co činí, vtlačil se do temného, těsného kouta za kamny, — chladný pot vystoupil mu na čele; na celém těle se třese, a stále očekává, že již — již se dvěře otevrou a v nich objeví se strašná, zarostlá tvář zloděje s ohromným kyjem a se širokým, lesklým nožem za pasem... Avšak chvíle za chvílí míjí, — není slyšeti ničeho, mimo pronikavé vytí bouře. Hermann ponenáhlu se zase vzpamatoval, ale neodvažuje se již vyjít ze svého kouta. Rozpálená obrazotvornost jeho přivádí mu na paměť pověsti o strašidlech, která povstávají z nekřtěných dětí, zakopaných někde za plotem, pod vrbou. Zdá se mu, že

něco cape po půdě — ustrašeně vzhlédl nahoru, kde bylo podle starého zvyku ve stropě vyřezáno malé okénko. Mráz přeběhl mu po těle! Zdá se mu, že se okénko pohnulo, že se pomaloučku pozdvihuje vzhůru a po něm zeje černý, hluboký otvor. Zmíral téměř strachem, nemoha odvrátiti očí od okénka. Zazvonilo mu v uších, — patrně v něm samém, v jeho nitru ozývaly se jakési divoké, bázlivé hlasy, jakoby se tak zdvihal křik, hluk, bez jeho vůle. Nešťastný hoch téměř už šlel ze strachu a očekávání. Ale hlasy neumlkají, stávají se stále prudčími, mocnějšími, — a zmateným hlukem proniká jakési urývané cinkání. Hermann chvíli ještě seděl, jako mrtvý, nevěda, zdali ten hluk opravdu vzbudil se v jeho nitru, nebo snad doléhá sem z venku. Ale tato chvíle rozmyslu stačila. Vzchopil se jako v zoufalství a jedním skokem byl u okna. Hluk rozléhal se již blízko, — jest viděti nějaké stále černější stíny, jest slyšeti zvonění koňského spřežení, — ach, Icik, Icik přijel!...

Hluk ozývá se již u samého domku... Někdo zatloukl do dveří. Hermann běžel otevřít, a ještě rychleji vlétl nazpět do světnice, tak strašně, temně a chladno bylo v síni. Zdaž se mu to zase jen tak zdálo, nebo opravdu slyšel hluboké, těžké stenání kdesi pod zemí? Třesa se strachem, vhodil dříví do ohně a obrátiv se tváří ke dveřím, čekal, kdo vstoupí. Dvěře se otevřely, a pomalu, těžkým krokem vstoupili čtyři

sedláci, nesouce zkrvaveného, polomrtvého Icka, z jehož prsou vydíral se chvillemi hluboký, srdcelomný sten bolesti. Hermann skoro zdřevěněl leknutím, spatřiv tu krvavou, strašnou podívanou. Přitiskl se ke kamnům a neodvážil se učiniti ani krok.

„Pomalů, Maxime, pomalů!“ volal jeden sedlák na svého druha. „Opatrně ho vezmi za ruku — nevidíš, že krev až kaftan proniká?..“

„To musí ubohý Icko od hrozné rány trpěti!“ ozval se Maxim.

Icik opět zastenal, ale tak strašně, že Hermannovi vlasy na hlavě vstávaly. Sedláci, položivše jeho ochránce na lože, jali se ovazovati jeho rány, jak sami uměli — neboť felčar, pro kterého poslali do Drohobyče, v takové slotě nebude zde tak hned! — a Maxim, ohřívaje promrzlé, krví potřísněné ruce u ohně, jal se šeptem vypravovati Hermannovi, jaké neštěstí stihlo Icka.

„Nu, vidíš, chudáku,“ počal Maxim, kývaje hlavou, „jak leckdy neštěstí člověka potká z čista jasna! A ještě k tomu jaké! Kéž Bůh každého ochrání od takového! Tak, vidíš, jedeme silnicí právě nad Herasymovým břehem — víš, kde to jest — tam za vesnicí nad říčkou ten vysoký a zahnutý břeh, — jedeme, vůz za vozem, a vítr tam dole řve, až chraň Pán Bůh!... Sníh bije do očí, koně sotva lezou — hrůza! Tu pojednou kmotr Štěpán volá: ‚Poslyšte! Tu se stalo něco strašného — nějaké neštěstí!‘ Po-

sloucháme — a opravdu, dole na břehu něco stená, a tak hrozně, bolestně, že nám až krev stydla v těle. „E, — pravil Paňko — možná — duch svatý s námi — že nad nás nečistý vábí do propasti?...“ „Co to povídáte, strýče,“ — odpověděl Štěpán, „zde patrně nějaký člověk šel nebo jel, neviděl dobře cestu a svalil se dolů na záhybu. Pojdte, musíme zachrániti živou duši!“

Paňko ještě odporoval: „Ale já se toho bojím! Mám hrozný strach!“ A stenání co chvíli z dola jest slyšeti, jakoby hříšná duše v pekle o vodu prosila. Všichni jsme se sešli v kupu — co tu dělati? „Pojďme,“ — praví Štěpán — „a kmotra Paňka necháme u koní.“ Šli jsme tedy. Nu, a sám víš, jaký kus země jest nutno obejít, aby se přišlo až ke břehu řeky. Než jsme se tam dostali, minulo snad asi půl hodiny. Vítr téměř zemi rve pod nohama, led na řece až praští a sníh bije do očí, jakoby ho lopatou házel. Bože, slota taková, že by jí člověk mohl míti na věky dost! Tma, ošklivo... Vzali jsme se za ruce a jdeme na zdař bůh tam, kde začíná stenání. Díváme se — tu leží něco černého na ledě a nehýbe se. Přistoupili jsme k tomu — byl to kůň, zasypaný rozbitými sáněmi. Jistě někdo chybně jel po cestě a zvrátil se zde dolů. Ohledali jsme koně — byl mrtev. Jdeme dále — a tvůj ubohý Icko leží na ledě a už sotva, sotva stená! Staň se vůle Páně! Ale takové neštěstí na člověka!“ ...

Maxim vyprávěje, ohříval promrzlé ruce u ohně a kouřil dýmku. Hermann neplakal, jen se třásl a pohlížel úkosem na lože. Hrozil se toho potlučeného, krvavého, stenajícího těla, které kdysi bylo jeho opatrovníkem. Prosil Štěpána a Maxima, aby s ním zůstali přes noc u nemocného, ale hospodáři všichni slíbili, že přijdou, až odvedou koně domů. Icik ležel beze smyslů, nemohl mluvit, a patrně ani nepoznával nikoho. Hermann jen jednou naň úkosem pohlédl. Hlavu měl zavázanu šátky, jež pronikaly ohromné skvrny krve. Na vousech a vlasech byla seschlá krev, kaftan i košile krvavá, ústa zsinalá, oči bezdušné, výraz tváře hrozný!

Až k ránu, když bouře trochu povolila, přijel felčar z Drohobyče a jal se hádati a zlobiti na sedláky, že se sami pouštěli do obvazování ran, ač neznají, jak to činiti.

„Ale, pane,“ odvětil mu Stefan, „vždyť jinak byl by už ten člověk zahynul! My jsme to sice udělali jen tak, ale aspoň krev jsme zastavili.“

„Mlč, starý osle!“ vyhrkl zlostně felčar. „Jak to víš, že by byl zahynul? Jak to můžeš vědět? . . .“

Štěpán, ač byl na slova dosti ostrý, mlčel již, a felčar jal se prohlížeti rány, a jistě musil se v duchu přiznati, že obvazy nebyly tak špatně udělány, jak z počátku mysli. Při pomoci sedláků, kteří jali se mu pomáhati, jakoby šlo o jejich nejmilejšího příbuzného, byly mu vymyty rány a teprve potom bylo lze rozeznati,

kde byl Icik potlučen. Jak bylo viděti, on padaje s vysoké zatačky, narazil nejprve na levou stranu o ostrý, vyčnívající kámen, neboť levá ruka byla zlomena pod loktem a mimo to v rameni byla hluboká rána. Potom se tělo převážilo na pravo, při čemž se Icik poranil o druhý kámen. Felčar poznal, že je s ním zle, a když lidé, a zvláště ženy, jichž se sešla plná světnice, otázali se ho, vyvázne-li Icik, pokrčil rameny a řekl, že by byl veliký div, kdyby vydržel do zítřka.

Felčar měl pravdu. Icik zemřel ještě téhož dne, nepřišel ani na chvíli k vědomí. Hermann neplakal na jeho pohřbu, — jeho tělo stále ještě se třáslو strachem z oné noci, a strach zapuzoval každý jiný pocit. Nocoval u hubyckého nájemce, žida, který zároveň vzal do ochrany Ickův majetek, aby ho, prý, uchoval pro Hermanna. Hermann zůstal u něho do jara, neznaje, co se děje s tím majetkem. Až když obec se vzala o tu věc, nájemce prokázal se jakýmis účty, nějakými Ickovými dluhy, — i byly domek a zahrada Ickova prodány, a po splacení dluhů zůstalo pro Hermanna 92 zlatých, které mu nájemce odevzdal do rukou. Hermann s touto částkou odešel z Hubyč, šel do světa hledat štěstí — a tato částka byla prvním základem jeho milionů.

Tak skončil pro Hermanna klidný venkovský život. Nyní, sedě u psacího stolu nad účetní knihou v Boryslavi, on, praktický, podnikavý

člověk, nepřipisoval mnoho významu následkům, jaké zůstavil tento život v jeho duši. Dokonce nutil se pohlížeti naň s pohrdáním, vymýšlel posměšná slova pro jeho posouzení, ale přes to jeho myšlenky co chvíli vracely se do těch jasných dob, a jemu mimovolně se ulehčovalo na srdci, když vzpomněl si na život v Hubyčích. Netoužil po něm, nepřál si, aby se vrátil, — ale cítil zároveň, že nynější život v dostatku a rozkoši daleko není lepší onoho — jestli dokonce není horší. Sám nevěděl, proč pokaždé při vzpomínce na Hubyče a Icka jest mu v duši asi tak, jako tomu, kdo bloudě v hustém, temném lese, po točitých stezkách, najednou vyjde na nevelikou mýtinu, zalitou jasným slunečním světlem, naplněnou teplem a vůní květin. Počal přemýšleti o dalším svém životě, pod váhou tohoto dojmu, i zdálo se mu, jakoby zase pouštěl se do temného lesa, v němž jest mu souzeno blouditi bez východu — a jak dlouho, k jakému cíli — kdož to ví! . . . Bylo mu stále tíže, těsněji, — jaksi dusno a úzko. Ačkoli slunce již pálilo, přeběhl mu mráz po zádech. —

Šel do Drohobyče, sám nevěda proč. Neměl určité myšlenky na výdělek, do kterého ostatně neměl ani odvahy ani chuti. Několik dní jakž takž žil za peníze, které dostal, ale když spatřil, že peníze mizejí, a pomyslně si, že potom zůstane úplně beze všeho, prázdný a hladový, ulekl se toho velice a umínil si, že raději bude zmírat, než aby dále sahal na své peníze. Ovšem

nebylo by z toho předsevzetí bývalo nic, kdyby nebylo šťastného případu, který mu ukázal jakés takés zaměstnání. V krčmě, v níž nocoval, sešli se jednoho večera nějací černí, strašní lidé. Hermann z počátku se jich bál, ale zaslechnuv, že mluví mezi sebou po židovsku, přiblížil se jim a jal se poslouchati. Byli to samí mladí, 18 až 20letí jinoši, kteří na druhý den vypravovali se do Boryslavi, „łyбаты“ kypjačku. Hermann dlouho naslouchal jejich hovoru o tom „łybání“, ale nevěděl, co jest to. Otázal se jednoho z nich, a ten mu odpověděl, vypiv jedním douškem skle-
nici piva:

„Což pak ty nevíš, že v Boryslavi na všech vodách a bahnech vystupuje na povrch černá tekutina, taková, jakou sedláci vozy namazávají? No, a nyní se bere koňský chvost, přetírá se jím povrch vody, a ta tekutina nabírá se na žíně, a s nich se stírá do soudku. To se nazývá „łyбаты“.“

„A kam se dává ta tekutina?“ otázal se Hermann, v němž to vzbudilo zájem.

„Nosí se sem, do Drohobyče, — zde jsou lidé, kteří ji kupují.“

„A dobře platí?“

„Proč by ne? Za soudek pět šestáků. A když se člověk přičiní, nasbírání jí za den dva soudky. Jenom s tím donášením je lopota!...“

Hermann jal se přemýšleti o té řeči. Což — to by nebylo zlé, takové zaměstnání. Není to sice pěkná práce, ale za to lehká. A platí se

dobře. Proč by i on se nemohl do ní pustiti? Rozhodl se, že půjde zítra s „łybáky“ do Boryslavi, a když jim to řekl, oni byli tomu rádi, pouze žádali, aby něco zaplatil. Hermann, rozradostněn, zaplatil jim pivo, aby „zalil“ svůj nový stav.

Od nynějška počal pro něho nový život, úplně rozdílný od hubyckého. Vedl ho ve dvou hlavně místech: Boryslavi a Drohobyči. Ačkoli cesta nebyla zrovna krátká, přece musili łybáci každý den choditi tam a nazpět: večer s plnými soudky na holi zavěšenými, do Drohobyče a ráno nazpět s prázdnými do Boryslavi. První den nové práce zvláště hluboko utkvěl Hermannovi v paměti. Živě si nyní připomíná to chladné květnové jitro, kdy spolu s pěti druhými łybáky kráčel po ní cestou do Boryslavi. Šli vesnicí Teptuží, nechávajíce Hubyče stranou. Slunce vycházelo nad Drohobyčem a oblilo krvavým světlem radnici, kostel a uniatský chrám svatě Trojice. Tu poblíže vinula se, lesknouc se jako stříbrný had, Tyśmennýca, a bublala dále po kamení. Duby v Teptuži teprve počínaly pučeti. Za to lískoví dole ševalilo již svým širokým, temnězeleným listím. Łybáci jdou rychle, nerozmlouvají, každý své ráhno na rameně, — a některý modlitbu, jiný jen tak něco si zpívá. Každý má po straně torbu s chlebem a cibulí — toť jeho celodenní strava. Již minuli Teptuž, — před nimi pole zelená, svěží, — dále louka, obsypaná kvítím, — pak zase pahorek, po němž

hadovitě se vine cesta, — a tu již boryslavská kotlina. Nedošedše k samé vesnici, rozešli se po lukách, po močálech, — každý si vyhledal své místo, i dali se do práce.

Boryslavská kotlina vypadala tehdy ještě docela jinak, než nyní. Chudá, obyčejná podhorská vesnice rozkládala se nevelikými skupinami domů na úpatí Diľa nad potokem. Na okolních pahorcích byla pole a níže louky a močály. Ale při tom všem země nebyla taková, jako obyčejně bývá. Jakýsi divný zápach vycházel z ní, zvláště za teplých večerů. Na jaře, když roztály sněhy a změkla hlína, bylo zřejmě cítiti jakési pohyby v zemi, něco jako tichý oddech, jako oběh krve v hlubokých, neviditelných žilách. Mezi lidem kolovaly pověsti, že na tom místě, kde stojí Boryslav, byly za dávných časů veliké bratrovražedné bitvy, že jest tu pochováno mnoho lidu nevinně pobitého a že mrtvolý každého roku usilují povstati na svět a budou usilovati dotud, dokud nepřijde jejich čas. A tehdy pak prolomí zemi, rozvalí celou Boryslav a půjdou na svět bojovat. Neznali ubozí Boryslavští, vyprávějící si za zimních večerů tuto pověst, že ona až příliš brzo se uskuteční, že strašný podzemní netvor zanedlouho už prorazí zemskou kůru, rozvalí jejich chudou, tichou vesnici a úplně zničí je i jejich děti! Ale tím méně věděli nebo pomyslili, že tímto netvorem naprosto nejsou mrtvolý starých rytířů, nýbrž ta ošklivá, černá, zapáchající voda, která nyní spalovala jim obilí,

a v brzku měla se rozejítí po celém světě, pročištěna, jako petrolej, na prospěch pánů a židů a jim na hoře a škodu!

Hermann stále ještě vzpomínal na první den svého nového zaměstnání. A čím déle vzpomínal, čím jasněji stavila se mu před oči každá podrobnost toho dne, tím tíže a smutněji mu bylo. To byl takový, jako dnes, krásný, teplý, vydařený den. Právě takového dne, před 20 léty, poprvé ovanul ho dusivý petrolejový zápach a pak brzo zhasil před ním i slunce i denní jas, zahnal před ním vůni květů, ohlušil zpěv ptáků a změnil ho v jakousi těžkou, hlinitou hmotu, která valí se s hory dolů, dávíc a ničíc vše, — oživenou pouze žádostí peněz, zisku, bohatství! Dvacet let minulo od tohoto prvního dne, — a dusivý petrolejový zápach ještě se nerozplynul, stále ještě ho obklopuje jako hustým mrakem, svírá mu prsa, zahlušuje a ubíjí dobrá, lidská hnutí jeho srdce! . . .

„Och, na svobodu, na svobodu, z toho oškli-vého žaláře!“ zašeptal téměř bez smyslů, sám nevěda, jaké jest to vězení a je-li možno, dostat se z něho na svobodu.

A vzpomínky jdou dále nepřerušenou řadou, představujíce mu obrazy minulých let, a neptajíce se, zdali mu po nich zůstává v srdci radost nebo žal a hoře. Jeho výdělek hned od počátku šel dobře. Z neviditelných pramenů prýštila bez přestání kypjačka a vyvěrala v lesklých kruzích na povrch kalné vody. Hermann,

ľybaje po celé hodiny, divil se, jaká to síla žene nahoru tu žlutavou, ostrou tekutinu, a kde jest její pramen. Myslíl si, že až by se dostal k samému pramenu, pak teprve mohl by zbohatnouti. Ale jeho soudruzi mluvili často, že to pouze země se „potí“, že pramen žádný Hermann nenajde, neboť ho vůbec není, a co do zbohatnutí, to si ještě hodně dlouho počká. Hermann neměl rád těchto výsměchů a přestal rozmlouvat, a později i mysliti o petrolejových zřídlech.

Zatím však i nenašel prameny, dovedl kořistiti z toho, co bylo. Ne dlouho nosil kypjačku na ráhně do Drohobyče a brzo shledal, že jest to nepříjemná věc. Ale on měl peníze — nač se měl namáhati, když mohl si jinak sám polepsiti a ještě od druhých získati.

Tak tedy smluviv se s ostatními ľybáky, koupil za své peníze koně a vozík, aby mohl voziti kypjačku do Drohobyče. Měl z toho trojí zisk. Předně ten, že nemusil každého dne nositi soudky do Drohobyče na prodej, neboť mohl je voziti a to přes den, — tím tratil méně času a mohl více uľybati — a k tomu ještě druzí ľybáci dávali mu na převoz a prodej svou kypjačku a na každých pět soudků své kypjačky dodávali šestý pro něho. Pro koně také nepotřeboval mnoho vydati, neboť za soudek mazu, jehož si nemohli sami naľybati, dávali sedláci Hermannovi seno, a ještě mu povolili postaviti si koně s vozíkem, když nebyl na cestě, pod svou kůlnu.

Tak to šlo několik let a za ten čas Hermannův kapitál nejen se nerozplynul, nýbrž při jeho zručnosti a chytrosti se téměř ztrojnásobil. On sám po ten čas žil velmi nuzně a spořivě: nepil ničeho mimo vodu, jedl málo a špatnou stravu, a proto i síla jeho, na nezdravém vzduchu uprostřed močálů, počala klesati. Ale Hermann toho nedbal. Chtivost peněz stále více ho opanovávala — čím dále, tím častěji přemýšlel o tom, jak by mohl zbohatnouti. V zimě býval v Drohobyči — obyčejně u toho žida, který od něho v létě kupoval nasbíranou kypjačku. Byl to ne starý ještě, suchý, ošklivý žid. Obchodoval kolomazí, provazy, železem a různými potřebami pro sedláky. Hermann, přebýváje v zimě u něho, často mu pomáhal v obchodě, při čemž se mu velmi hodila jeho bývalá hadrářská zručnost. Žid obyčejně označoval cenu za každou věc, kterou dal Hermannovi do prodeje, a co se mu podařilo vzíti výše nad cenu, to bylo jeho. Hermann ovšem nebyl z těch lidí, kteří k vůli nějaké snad poctivosti jsou hotovi sami sobě škodu učiniti. Šidil kupující a vydíral z nich, co mohl, a když někdy některý sedlák počal se s ním hádati nebo nadávati, on směje se odpravil ho za dvěře. Takovým způsobem Hermann si vydělával. O jeho penězích nevěděl nikdo a všichni pokládali ho za obyčejného najatce. U svého hospodáře dělal v zimě všelijaké služby a nemálo často vytrpěl od jeho ženy a od druhých židů různých na-

dávek, ano i bití. Avšak on pokořoval se před nimi a tajil v sobě svůj vztek.

Jest pochopitelné, že se mu takový život brzo omrzel, a že očekával jaro jako spasení duše. Na jaře otvíral se pro něho svobodnější svět, a život v Boryslavi, ačkoli nutný a nepohodlný, přece jaksi veseleji mu ubíhal za smíchu a žertů druhých lybáků. Ale ne po tom toužil Hermann. Poznal cenu peněz v nouzi, poznal, že bez nich žítí jest těžko, že ony jediné mohou ho vytrhnouti z té nouze, špíny a ponížení, jakých tak často jest mu nyní zakoušeti. Ponenáhlu v jeho duši rozpálila se strašná horoucí, slepá chtivost peněz. Zahlušovala všechny druhé city, zakrývala před jeho očima všechny překážky, a táhla ho pouze za jednou metou — bohatstvím. Se strachem střehl své peníze, nastřádané v dobách nedostatku z Ickova dědictví, počítal je každý týden, choval je jako svou největší naději a nepodřekl se o nich ani jednomu soudruhu, boje se, aby oni ho nějak nepřinutili, vzdáti se jich. Ale on věděl, že ležící kapitál nevzrůstá, proto ohlédal se pilně kolem dokola, všemu pilně naslouchal, a vyptával se, jakoby mimochodem, o výnosných „gešeftech“. Za nedlouho se mu gešeft naskytl. Erár počal stavěti v Drohobyči vojenské skladiště a hledal dodavatele různých stavebních potřeb. Časy byly zlé, dodavatelů se málo hlásilo, a erár, chtěje věc uspíšiti, vypsalsi snadné a výnosné podmínky. Toho pouze bylo třeba

Hermannovi. Uzavřel smlouvu na dodávání dřeva a vápna, ale jeho vlastní peníze na to daleko nedostačovaly. Vykrucoval se, namáhal se, chodil sem i tam, ale nadarmo. Na postranní pomoc nebylo naděje, a Hermann nebyl dalek toho, ztratiti dočista vše a jíti znovu lybati kypjačku do Boryslavi. Nenadálá, ač i pro něho ne zcela šťastná příhoda ho zatím vysvobodila.

Žid, u kterého býval Hermann po několik zim, dověděv se, že jeho sluha, sprostý lybák, zavázal se eráru dodávati materiál ku stavbě, z počátku svým uším nevěřil, pak se tomu smál, ale konečně, vida, že Hermann ne žertem pustil se do práce — i kauci několika set složil i dřevo a vápno dováží, — rozlítil se naň strašně, proč mu to neřekl napřed, proč nevstoupil s ním do spojení v té věci, a tak dále; a když na konec Hermann jal se ho prositi o půjčku několika set zlatých, vztek jeho dosáhl takového stupně, že nejen mu odepřel půjčiti peníze, ale ještě vypeskovav mladého spekulanta, vyhnal ho ze svého domu.

„Marš, klid se!“ křičel rozlícený žid. „Kdo ví, odkud jsi peníze vzal! Možná, že jsou kradené, — ještě abych se do něčeho zapletl! Hybaj! a nechod mi ani na oči!“

Hermann sebral si své hadry a odešel. Nedotknula se ho tak urážka a ošklivé podezření, jako zklamání a odepření půjčky. Co dělati? Tu stavbyvedoucí naléhají, aby rychle vše do-

dával, ale on již nemá zač materiálu nakoupiti, ba ani povozy zaplatiti. Pravda, materiál stavební i povozy byly tehdá v okolí Drohobyče pětikrát lacinější než dnes, ale Hermann už neměl skoro žádných peněz. Těžce se zamyslí. Jestliže do umluvené lhůty nedodá vše, propadne jeho kauce, a naděje na pomoc žádné není.

Chýlilo se již k večeru. Vše ukazovalo na ošklivou, deštivou noc. Hermann kráčel, nepřemýšleje na nic jiného, než na svůj „gešeft“, neohlédaje se ani na dobu ani na pohodu. V ruce nesl neveliký balíček. Myšlenky jeho jako poplašení vrabci, do klece chycení, létaly na různé strany, hledající vyvážnutí. Studený pot mu vyrážel na čele, když se mu vracela myšlenka, že snad bude musiti vším praštit, a . . .“ Praštit vším tím, na čem dlouhá léta budoval všechnu svou naději do budoucnosti! Ne, toho nebude! Musí najíti ještě nějakou odpomoc, musí si něco vymysleti! Pomalu se setmělo, chladný déšť počal skrápěti tváře Hermannovy. Drobné, ostré, studené kapky padly tak nenadále na jeho rozpálený obličej, že se náhle zastavil a ohlížel kolem dokola, jakoby probuzen ze sna, rozpomínaje se, kde jest a co se s ním děje. Teprve nyní si vzpomněl, že byl vyhnán z domu, že musí hledati někde nocleh.

„Musím jíti do krčmy na noc,“ — pomyslí si a ohlédl se dokola, na kterém to jest předměstí.

„A, to jest Łan,“ — zamumlal sám k sobě.
 „A já jsem zašel až sem ze Zvaryckého předměstí? Fuj!“

I obrátil se okamžitě, aby se vrátil na Zvarycké předměstí a odešel tam na noc do známé krčmy, v níž se obyčejně scházeli ťybáci. Kráčeje rychle po kraji ulice, ve tmě vrazil loktem do nějakého člověka a byl by jej bezmála shodil do hlubokého příkopu po straně cesty.

„A riech'an daanen tat'n aran! *)“ vykřikl naň zvonivý, dívčí hlas, a při tom dvě měkké ruce uchopily jeho ruku tak náhle, že se náhle zatřásl na celém těle a jen jen, že sám neztratil rovnováhu.

„Nü, wus is?“ otázal se, obraceje se na tu stranu, kde hrozilo nebezpečí. Přes nelaskavá slova, jakými ho uvítala neznámá dívka, nebylo v jeho hlasu ani hněvu ani příkrosti. Dotek měkkých rukou vzbudil v něm jakýsi podivný dojem; on sám nevěděl, co jest to, a jal se ve tmě prohlížeti si neznámou osobu.

Byla to židovská dívka, asi dvacetiletá, plnolící, černoooká, ač jinak ne právě krásná. Podobných tváří vídal Hermann každodenně spousty na ulicích, ale tentokrát, ve tmě, pod dojmem měkkého dotyku jejích rukou, zdálo se mu, že jest to líce jakési půvabnější, než jiná, oči živější, hlas příjemnější; slovem — stál jako přičarován, a s hloupým výrazem tváře díval se

*) Židovské zaklení (zatracený tvůj otec Aron!).

na neznámou dívku. Ještě i nyní, vzpomenuv si na to setkání a celou scenu na ulici, Hermann odplivl nevolí nad sebou samým.

„Tak, tak, nemělo mne neštěstí potkat, ale dohonilo mne na rovné cestě!“ zabručel nyní, mrače své čelo. „Byl jsem hlupák a dost!“

Ale tehdy, při prvním setkání s Ryfkou, Hermann byl velice dalek podobných nedelikátních myšlének a výkřiků. Ostatně na chvíli vůbec nemohl vzbudit v sobě žádnou myšlenku, pokud mu do ucha nezavzněl zvonivý smích dívčin. Smích ten mu navrátil střízlivost.

„Nu, co tak stojíš s vypoulenýma očima?“ promluvila. „Jdi, bude déšť, klid se!“

Chtěla odejít, — ale Hermann mimovolně, jako stroj, uchopil ji za rukáv, usmívaje se. Pohlédla naň jakýmsi divným polo hněvivým, polo vyzývavým pohledem. Hermann se osmělil, — počal rozmlouvati, kráčeje vedle ní. Tak uzavřeli svou první známost.

Ryfka byla sirotkem, právě jako Hermann. Její rodiče zemřeli také na cholera, — a ona zůstala jako malé dítě v opatrování staré tety, u níž žila i nyní. Tato tetka, bezdětná vdova po nájemci ze zálesí, přijala ji za svou a slíbila, že jí, až se vdá, daruje jako věno 500 zlatých a výbavu. Ryfka vyprávěla to vše Hermannovi hned první večer, než došli k jejímu domku. Hermann, vyprovodiv ji až ke dveřím, odešel, zamyšlen, na noc do krčmy. „Šťastná náhoda — myslil si, — kdyby se to jen po-

dařilo! Ožením se s Ryškou, a jejím věnem bude lze všechno zachrániti! Tato myšlénka ho zaujala, i pevně se rozhodl, že jí to řekne. Při tom i nebylo radno času tratiti, — věc jest naléhavá a Hermann chtěl co nejrychleji svého dosáhnouti. Hned druhého večera zahlédl Ryšku, jak šla do města, i vypověděl jí svou myšlénku. Z počátku se ostýchala, a počastovala ho svým obvyklým „a riech'an daanen tat'n aran!“, ale když Hermann jí důkladně pověděl o sobě a svém zaměstnání, stala se laskavější, chvílemi pohlížela naň úkosem a na konec řekla mu, aby promluvil s tetkou.

Věc se podařila, ač ne bez obvyklého smlouvání a handrkování, a za dvě neděle byla již Ryška Hermannovou ženou a Hermannův „gešeft“, povznesen Ryfčinými penězi, rychle vzrůstal, přinášeje Hermannovi značný zisk. Oženiv se, Hermann pocítil ještě palčivější chtivost peněz, — věděl, že za nedlouho bude spočívati na jeho rukou udržení četnější rodiny, uživení několika hladových a nepracujících krků. A jemu tak náramně se nechtělo padnouti nazpět do staré bídy, a ještě k tomu s rodinou. Studený mráz pobíhal mu po těle, když pomyslíl na něco takového, — proto vrhl se vším úsilím na „gešeft“ — utrhoval všem a každému, kroutil, proplétal se, křivdil, komu mohl, šidil erár na jakosti dřeva, na váze vápna, na všem, — podplácel lesníky a polovinu sáhů bral zadarmo z panských lesů, — slovem, byl všude a odíral,

kde jaký kousek mohl. Taková práce, drobná, unavující, ošklivá, — za stálého sváru, klení, křiku a ponížení, právě se zalíbila Hermannovi. Zabírala všechny jeho síly, všechny jeho myšlenky, — nedávala mu nad ničím se zastavit, zahušovala každý vnitřní lidský hlas, mimo neudržitelnou, neukojitelnou žádostivost peněz. Ryfka i její tetka, — Hermann žil v jejich domku — dívaly se na jeho neustálou činnost, a těšily se obdivující se důvtipu a rozumu Hermannovu, když jim večer o šábesu vyprávěl o svých kouscích a pracích. Všichni tři žili jako dříve — do krajnosti spořivě. Ryfka s tetkou dělaly nějakou práci, která sama je uživila, a Hermann také mnoho nepotřeboval. Takovým způsobem peníze se střádaly a Hermann za nedlouho mohl již ze svého podniku vyňati ženino věno — jako čistý zisk. Když ke stavbě nebylo už třeba ani dříví ani vápna, Hermann vzal na se dodávku šindelů, latí a jiných potřebných věcí, a ze všeho bral značný zisk pro svůj důvtip a často nesvědomitě šidění „gojů“ — povozníků a lesních. Stavba skladišť protáhla se čtyři roky, a za tu dobu Hermannův kapitál vzrostl do značné čísllice — deseti tisíc. Jiný na místě Hermannově byl by si zamnul ruce z radosti, že se mu podařil tak krásný zisk, a pamatuje na staré přísloví: „Po zisku naděj se škody!“ uložil by peníze na bezpečné místo a žil jakž — takž z procent. Ale Hermann nebyl z takových. Zápas o krejcar, o zlatku, a pak i o sta zla-

tých — zápas tvrdošijný, těžký a bez přestání, rozpálil ho. Hledal druhého pole, na kterém by mohl okamžitě vstoupiti do boje s novými protivníky. Takové pole již existovalo a to nedaleko, v Boryslavi.

Doms, znamenitý pruský kapitalista, jemuž Halič děkuje za první počín v každém téměř odvětví průmyslu, projížděje jednou přes Drohobyč, obrátil pozornost na podivný maz, který židé v soudkách roznášeli na trh, na prodej sedlákům. Přesvědčiv se, že jest to petrolej, znečištěný hlinitými a jinými nerostnými přísadami, chtěl spatřiti to místo, kde dobývají tento maz. Hned mu označili boryslavské močály. Sedláci mu vyprávěli, jak vyplývá na povrch vody, jak spaluje trávu a všecko rostlinstvo, — a někteří mluvili i o podzemních, zakletých bojovnících, jejichž prohnílá krev vychází na povrch země. Doms, člověk praktický, ovšem málo si všímal různých pověstí, ale brzo poznal, že petrolejové žíly musejí býti nehluboko, když petrolej sám vyvěrá nahoru, a že musejí býti ohromně bohaté. Zajel do Boryslavi, ohledal místo, a rozhodl se, hned začíti první zkoušku. Od několika chudších hospodářů koupil za fatku části pole, a najav několik boryslavských mladíků, počal kopati úzké jámy. Po třech, čtyřech sázích objevil se petrolej. Doms triumfoval. Rychle jal se stavěti čistírny, počal se raditi s učenými inže-

nýry a hutníky. Ale zatím s jiné strany zatáhl se mrak, který brzo zatemnil jeho naděje.

V okolí roznesla se mezi všemi zámožnějšími a takovými lidmi, kteří chtěli se rychle něčeho dodělati, zpráva o Domsově vynálezu, a o „výtečném obchodu“, jaký se z toho dá udělati. Všichni takoví, a zvláště židé proudem hrnuli se do Boryslavi, někteří s hotovými penězi, a jiní jen tak na zdař Bůh. Počal se tu zápas, jakého do té doby ještě nespatriila Halič. Hladký, dotíravý, židovský živel, jako voda za povodně, prodíral se do všech zákoutí, do všech skulin, jako tisíce hmyzu a objevoval se všude, i tam, kde se ho nikdo nenadál. Důkladná znalost prostého lidu, zručnost ve vykořisťování ho, šízení v maličkostech, na každém kroku, — dodávaly židům velikou převahu nad německými kapitalisty a všelijakými odborníky. Doms nemohl vydržeti jejich konkurence a ač nepřestal pracovati v Boryslavi, přece nepřinášelo mu to takového zisku, jaký očekával. Jen židé svým lupičským hospodářstvím se mohli udržeti. Neohlíželi se na nic, jenom aby dobyli kypjačky. Šachty kopali úzké, „vyzdívali“ chrastím, větrání bylo z počátku hrozně bídné, žádných předpisů o bezpečnosti a zdraví nezachovávali, — tisíce a tisíce dělníků hynulo za bídný plat, a židé sbírali tisíce a miliony. Oni ani druh druhu nešetřili. Kde jeden dobyl petroleje, tam druhý kopal vedle něho, pronikal hlouběji, podkopával se pod onoho. Úřady nevěděly si s tím rady,

neboť dlouhý čas nebylo v Boryslavi téměř žádného úředního dohledu, téměř žádného dozoru nad veřejnou bezpečností. Přestupky různého druhu, ano i hrubé zločiny, byly na denním pořádku. Vesnice Boryslav pomalu zanikala v tom neproniknutelném chaosu, jako pěna na vodě. Dávnověcí pobití „bojovníci“ vstali z mohyl a vstavše rozvalili vesnici, která byla nad nimi povstala.

Hermann Goldkremer byl jedním z prvních spekulantů, kteří se slétli na Boryslav, jako lační havrani na zdechlinu. Za nedlouho měl již tři jámy s „matkami“, to jest hlavními petrolejovými žilami. Hermann stal se náhle boháčem. Dosud byl jen zápasil, — nyní postavil se bezpečně na nohy. Kapitál sám plynul mu do rukou. Ale ještě dlouho neopouštěla ho ona horečka, s jakou kdysi pustil se do prvé spekulace. Dlouho ještě po celé dny lítal po Boryslavi, prohlížel šachtu za šachtou, hádal se, křičel, strkal dělníky, slovem, jak říkali dělníci: „spěchal, jakoby ho už zítra měli zahrabati“. Z počátku sám ani nechtěl věřití svému štěstí, bál se, že již — již se mu rozpadne, rozplyne se, jako pára. Časem na večer pohlížel do těsných, temných ústí jam a mráz mu pobíhal po těle. Vzpomínal si na svůj lybácký život, připomínal si selské kazky o lidské krvi v zemi, o strašných „psohlavcích“, kteří živí odpočívají v mohylách a čekají, až je někdo vypustí na svět. Bývalo mu strašně. Jeho pově-

rečná fantasie rýsovala mu nestvůrné obrazy; zdálo se mu, i ve snu, že slyší stenání, které jakoby pronikalo ze šachet za tmy a mrtvého ticha. Ale takovéto chvíle, buď přemýšlení, buď tělesného znavení nebo uklidnění, byly velmi řídké. Horečná činnost úplně zabírala Hermanna, — byl jako slepý, jako náměsíčník, který pod vlivem neznámé síly vystupuje nad propast a jen proto šťastně přechází kolem ní, že nevidí ničeho kolem sebe. Právě tak neviděl Hermann ve své horečce některé vážné věci, které potom tím tíže daly se mu pocítiti. Především neviděl toho, jak se rozvíjel po ty roky jeho rodinný život. Narodil se mu jeden syn, Gottlieb, ale Hermann neměl času, — a ostatně ani znalosti ani způsobilosti k tomu neměl — dbáti o to, jak se rozvíjí, pod jakými vlivy roste jeho syn. Věděl pouze, že ve čtvrtém svém roce malý Gottlieb počal se učit od obyčejného, trochu pořádněji oděného belfera *) hebrejštině a bibli, a v šestém roce počal choditi do „německé“ školy v Drohobyči. Věděl i to, — neboť učitelé mu často o tom vypravovali, — že Gottlieb jest velmi nevtipná hlava a že se velmi těžce učí. Ale přemýšletí trochu důkladněji o tom všem nemohl a neměl kdy, a proto se toho stále zbýval penězi, — platil dobře učitelům, kteří „připravovali“ jeho Gottlieba soukromě, doma, — posílal víno a pečivo otcům Basili-

*) Židovský učitel.

ánům, pod jejichž správou byla škola, — a Gottlieb pomalu, s velikou potíží postupoval z třídy do třídy.

A k tomu ještě ne dlouho trvalo učení Gottliebovo. Skončiv čtvrtou třídu obecné školy, rozhodně prohlásil otci, že dále nechce „trápiti se v té proklaté škole“. Otec z počátku se podívil, potom se rozlítil a počal hroziti, ale vida, že to vše nic nepomáhá, vyhověl žádosti synově a dal ho do obchodu na učení do praxe. Tam byl Gottlieb dosud. Výstup se synem po skončení normálky poprvé otevřel oči otci, rozhořečenému peněžními spekulacemi. Poznal, že jeho syn přes vši svou lenost, přes všechnu ospalost, blízkou blbosti, umí býti tak neústupným, tak tvrdošijným, že se toho až zhrozil. Dlouhý čas tanula Hermannovi stále před očima malá, hrubá, tlustá figurka jeho syna, s nízkým čelem, štětinovitými, vzhůru trčícími vlasy, s hrubými, zlostí sesinalými ústy, s malýma, šedýma očima, v nichž plála taková tupá tvrdošíjnost, taková zloba a vztek, jakého dosud nikdy nespatriil u dítěte. Se zaťatými pěstmi, se strašným křikem vrhal se naň Gottlieb, sám nevěda, proč. Propuknutí jeho vzteku nerůznilo se mnoho od záchvatu padoucnice.

Ale spekulční horečka Hermannova tehdy ještě daleko neustala. Gottlieb upokojil se, dosáhnuv svého, ač s jeho tváře — to Hermann teprve nyní zpozoroval, — nikdy nevymizel výraz ponuré tvrdošíjnosti idiota, která opět

někdy přecházela náhle v bezsmyslnou, chorobnou veselost. Druhé, co Hermann od nynějška měl čas pozorovati na svém synu, — to byla chtivost peněz, — ne, chtivost rozhazovati je. Kupoval různé zábavné předměty, ale hned je zase kazil a roztloukal, — knih za školní rok spotřeboval více, než kopu, — šatstvo hynulo na něm jako na ohni, — slovem, Gottlieb od malička proměňoval se ponenáhlu na jakéhosi skřítku, jakéhos ducha zničení, jemuž jest vše na závadě, vše v cestě, a který všechno chce odstraniti a zničiti, k čemu jen může ruku přiložiti. Stěny v jeho pokoji byly plny děr, vydlabaných noži, a také ještě z těch děr vyčnívala zlámaná ostří nožů. Sluhové a služky měli s ním pravé peklo: nikdy nedal jim klidně přejíti mimo sebe, vždy buď je švihl karabáčem, nebo udeřil kamenem, nebo potřísnil blátem. Hermann, který velmi zřídka býval doma, a kterého se Gottlieb z počátku trochu obával, nevěděl, nebo jen málo věděl o tom; až výstup vzpomenuť otevřel mu oči. Ale ani tehdy se nad tím mnoho nezastavil. „Vždyť jest to dítě, — pomysli si — a pochopitelně, že živé, citlivé!“ Upokojil se, dav ho do obchodu svého známého, obchodníka se střížním zbožím, Menkesa. Ale netrvalo dlouho jeho upokojení. Syn ani zde nepřestal býti tím, čím ho učinila na polo přirozenost a na polo vychování matčino, a Hermann velmi často musil slýchat stížnosti druhých lidí, i samého principála, velmi často

musil platiti značné částky za škody, jaké nadělal jeho syn na různých místech.

Ale ponenáhlu, ponenáhlu, se vzrůstem jeho majetku, utuchala spekulální horečka v Hermannově krvi. Již nyní stal se Hermann největším boháčem ze všech boryslavských kapitalistů. Měl několik set vlastních zákopů, několik čistíren, pro něho pracovalo několik tisíc dělníků, pracovalo pod dozorem neúprosných lenochů židů, kterým Hermann platil po 40—60 krejcařích denně jen za to, aby poháněli dělníky do práce od rána do noci. Za patnáct let, od počátku boryslavské spekulace, Hermann zakoupil boryslavské panství a ještě několik šlechtických statků v okolí a stal se již velkostatkářem.

Zároveň však s touto šťastnou dobou, co se toto stalo, počal v životě Hermannově nový, z počátku velmi málo viditelný, ale přece závažný obrat. Jeho oči, dosud zaslepené jen jednou žádostivostí, zaujaté pouze hledáním jednoho — bohatství, nyní, došedše ho, počaly se ohlédati kolem, počaly rozpoznávati všechny okolnosti, v nichž plynul život Hermannův. Tento, lze-li tak říci, kritický obrat nenadešel rázem, nestal se nikdy, ani dosud, příliš mocným, ale přece jen mnoho dojmů, které dříve na Hermanna nepůsobily, padaly mu nyní do očí, budily jeho pozornost, kalily trochu jeho klid, a padající ponenáhlu, nepozorovaně, čas od času, jako kapky studené vody na jeho rozpálené tělo, dojímaly ho hluboko, budily v něm

vzteky a přeměňovaly celou jeho povahu, celé jeho myšlení.

Mimo podivnou povahu jeho syna, která první vzbudila jeho pozornost, brzo upozoroval, že i jeho žena jest ve svém zase způsobu neméně podivným a smutným zjevem, a jestliže letoru synovu nebylo lze nazvati jinak, než chorobnou, pak ani ona naprosto nebyla normálně vyvinuta. Oženiv se s ní, Hermann okamžitě se pustil do svých podniků, celou hlavou v nich utonul a neviděl, jak živá, hovorná a dosti přívětivá dívka, se kterou se oženil, přeměňovala se pomalu v úplně jinou, nepodobnou té dřívější. Ona byla úplně nevzdělaná, a dokud ještě nezabezpečené postavení Hermannovo nahánělo jí strach o budoucí osud a nutilo k nějaké aspoň práci, — dotud byla i lidem podobna. Ale jakmile majetkový stav Hermannův se polepšil, a nebylo třeba již se báti o budoucí chléb, — tu, sám nepozoruje, jak a kdy, počal žítí pohodlněji, v pořádném, krásně upraveném domě, počal vydržovati sluhy, koně — pak zakoupil si v Drohobyči několik domů, — tu i život jeho ženy obrátil se zcela jinou cestou. Všeho zaměstnání, vší práce nechala, počala jísti chutná a drahá jídla, jakoby si chtěla vynahraditi dřívější časy nedostatku. Šatstvo ji zajímalo nějaký čas, i vydala za ně nemálo peněz. Ale čím dále, tím více tloustla a lenivěla. Někdy po celé dny sedává na měkkém, pohodlném křesle u okna, a dívá se na náměstí. Její tváře

ztloustly a naduly se, — oči, kdysi černé, lesklé, půvabné, nyní ztratily lesk a staly se jakoby olověnými, — hlas se snížil a zhrubl, a pohyby staly se těžkými a neobratnými. Lidská, živá podoba vůčihledě se utápěla v nadbytku masa a tuku. Paní Goldkremerová na každého, kdo ji viděl, činila nemilý, až ošklivý dojem.

Nesmírná lenost, tělesná i duševní, zrodila v ní také tupost, vlastní idiotům, jimž těžko jest pomysleti o čemkoli, a následkem toho těžko i rozhodnouti se pro jakoukoli změnu, pro jakýkoli živější krok. Ona tolik se bála každého pohybu, každé změny kolem sebe! I na svého syna přenesla tuto idiotickou lenivost a tuto tupost, jenom že u Gottlieba s ní se smísila ještě otcova horečka, objevující se řídkými výbuchy vzteku a stálou žádostivostí kaziti, ničiti a trápit vše bez myšlenky a bez cíle. Pravda, škola, společnost, do které potom přišel Gottlieb, otesaly trochu jeho divokou povahu, ale nezměnily ji. Ona se projevovala nyní řídčeji, než dříve, ale přec jen se projevovala, jak jen cokoli z vnějšku dalo k tomu dosti silný podnět.

Hermann ne brzo dospěl k tomu, aby důkladně prohlédl toto všechno. Z počátku nekladl na to veliké váhy. Ale stálá nehybnost, nečinnost, tupost jeho ženy ho zlobila, — horečného, neuklidnitelného spekulanta. Často jal se s ní svářiti, ale vše nadarmo. Ona často ani mu nechtěla dáti odpovědi, nebo na jeho řeči odpovídala na polo dobrodušným, na polo hlou-

pým smíchem. Hermann zlobil se a utíkával z domu. Podobné výjevy v posledních dobách stávaly se stále častějšími. Hermannovi bývalo doma čím dále, tím odporněji, cítil se tam jako v řeznických jatkách, přeplněných zápachem svěžího masa. Něco jakoby ho vyhánělo z domu, ale sám nevěděl, kam se obrátiti. A štěstí pro něho, že neviděl ještě zcela jasně, co je to za lidi, s nimiž musí žít, co jsou to za povahy, jeho žena a syn! Jeho štěstí, že nevěděl, proč jsou tací divní, vrtošiví a tvrdošíjní, že je považoval za zdravé lidi! Kdyby byl věděl, jak veliká míra pomatení rozumu a duševní choroby jest v jejich krvi, pak jistě by nebyl mohl ani den s nimi nocovati pod jednou střechou! Pravda — život a příroda, ti pracují velmi důsledně, a ukázaly mu velmi brzo i tuto stránku jejich, — ale přece jen bližší přihlédnutí k tomu bylo by mohlo zmírniti převrat nebo i úplně ho obrátiti na klidnou cestu lékařské a psychiatrické záchrany.

Ani nyní, ve chvíli největší převahy rozjímání a vzpomínek, jakou vůbec dosud prožil, Hermann nezastavoval se dlouho nad svým rodinným životem, — tak velice se mu ten život zprotivil. Právě včera měl se ženou prudkou hádku, do níž vmísil se i syn, který v tu dobu byl doma. Hermann nyní už se ani nepamatuje, o co jim šlo, — ale to pouze pamatuje, že žena i syn pustili se do něho tak, že musil utéci z domu. Žena mu nadávala a syn hrozil,

všechn sesínáv ze vzteku. Hermann odplivl oškli-
vostí. „Proklatý takový život!“ zašeptal, dá-
vaje se zase do práce. Péro rychle zaskřípalo
na hrubém, šedém papíře. Ale rozmýšlení ne-
ustalo. Hermann zastavil se po chvíli, pohlí-
žeje na veliké sloupce cifer, které se kupily
před jeho očima na papíře.

„Pro koho jest to všechno? Kdo z toho bude
míti prospěch?“ zašeptal. „A věnoval jsem tomu
přece svůj celý život, — všechny své síly!...“

Ale činný, praktický člověk za chvíli se v něm
ozval, a všechny nepotřebné myšlenky utichly,
schovaly se, jako malé děti před výpraskem.
Hermann vstal, prošel se po světnici, vypil
sklenici vody a zasedl k práci.

Bylo jedenáct hodin. Slunce pražilo a větrák
otevřeným oknem zanášel do světnice rozpařený
petrolejový puch a nekonečný hluk, křik a ne-
klid dělnictva. Hermann stále ještě seděl a psal,
nevšímaje si ničeho. Úmyslně chtěl si naplniti
hlavu ciframi a účty, aby zapudil druhé, těžké
myšlenky.

Pojednou dvěře do jeho pokoje s hlukem se
otevřely a v nich objevil se náhle, jako červená
jiskra, široký, rozpálený obličej jeho syna. Ještě
chvíli, a před ním stál Gottlieb, udýchaný, za-
prašený, s jiskřícíma očima a zaťatými pěstmi.

„Ha,“ vyrazil, těžko oddychuje a klesaje bez-
vládně na pohovku.

Hermann, vytržen a udiven, vypouklil naň oči.

„Proč pak jsi sem přiběhl?“ otázal se ho po chvilí.

Gottlieb neodpovídal. Bylo patrné, že pěšky přešel celou cestu z Drohobyče, a to přešel ji rychle. Co pak se to stalo? Čeho potřebuje? myslil si Hermann, pohlížeje na syna a očekává jeho odpověď. Ten však neodpovídal.

„Nuže, co jest?“ pravil Hermann laskavěji. „Proč pak jsi přišel?“

Poslední otázka otřásla Gottliebem jako elektrická jiskra. Prudce se vzchopil a přiskočil k otci.

„Dávej peníze, — rozumíš, peníze!“ vykřikl, chytaje se ho za prsa. „Dávej peníze, — potřebuji peněz, — mnoho, slyšíš?! . . .“

Hlas sotva se prodíral Gottliebovi vyschlým hrdlem. Jeho ruce se třásly. Hermann zbledl leknutím. Nevěděl, co činiti: zdali volati o pomoc, či upokojiti syna po dobrém.

„Na co potřebuješ peníze?“ otázal se klidně Hermann. Nutil se do mírnosti, ačkoli cítil, že mu něco vstoupá do krku, jakoby ho chtělo zadusiti.

„Potřebuji, potřebuji! Neptej se!“ křičel Gottlieb, sápage se naň. „Dej sem rychle — máš jich tak mnoho! Dávej! . . .“

Gottliebův hlas se přerušil. Hermann pohlédl na jeho tvář, do jeho očí . . . Bože! Co jest to za divokost, jaký jest to hrozný chtíč! Bylo mu strašně a ošklivě, jakoby to ne jeho vlastní dítě, nýbrž nějaký had dotýkal se jeho těla.

Údiv přešel v hněv. Jedním pohybem odstrčil syna od sebe, tak že ten, potáčeje se, zapadl až do kouta ke stěně.

„Co,“ vzkřikl Hermann, „odkud ty jsi? Co jsi zač? Tak se přichází k otci s prosbou? A ty se odvažuješ na mne ruku vztáhnouti? Nevíš, že je v písmě napsáno: uschne ruka, která se pozdvihne proti otci! A ty chceš peníze? Hned pověz, nač jich potřebuješ!“

Gottlieb, klesnuv na pohovku, nyní ležel, nemluvě ani slova. Pouze jednou pohlédl na otce, ale takovým nenávistným, zlostným, zatvrzelým pohledem, že Hermann umkl i odplivnuv a prošeď dvakrát, třikrát světnici, usedl opět k práci, nevšímaje si syna.

Nadešlo poledne. Služka vešla a oznamovala, že oběd jest hotov.

„Půjdeme jíst,“ obrátil se ostře otec k synu. Gottlieb, nepromluviv ani slova, vstal a šel k obědu. Jedl podle svého obvyčeje, mnoho a nenasytně, — ale to nebylo divno Hermannovi. Podivným bylo mu jen to, že Gottlieb s takovou žádostivostí pil sklenici vína, které stálo na stole, za sklenicí. Hermann viděl, jak se Gottliebovy oči rozpalovaly čím dále tím více, — hrubé rty, višňové barvy, pohybovaly se, ale ani slovo nevycházelo z jeho úst. Bylo patrno, že Gottlieb rozmlouval, radil se sám s sebou, nikomu neslyšitelným hlasem. Otec napřed chtěl mu zabrániti tak mnoho píti, ale pak si pomyslíl: „ať pije, — brzo usne, a přejde všechno.“

A opravdu, Hermann nemusil na to dlouho čekat. Ještě při obědě spánek zachvátil Gottlieba, on se převálil na pohovku a počal chrápati, roztáhnuv ruce a nohy a široko rozevřev ústa. Ležel tak před Hermannem bez pohnutí — jen rty chvílemi se pohnuly, jakoby jeho tajemná porada s sebou samým neustala ani ve snu.

III.

Slunce schylovalo se s poledne. Jeho horké paprsky sypaly se jako krupobití jisker na boryslavské podhoří, rozplývající se po hromadách hnědé hlíny, vyházené z hlubokých zákopů, rozpalující tenká drátová lana, navinutá na hřídlech, lámající se a svítíce všemi duhovými barvami v kalužkách a potůčcích, jejichž hnijící, bahnitá voda pokryta byla na povrchu hustou, plovoucí naftou. Jasně, čisté nebe hořelo nad rozpálenou Boryslaví a vypadalo také tak nahnědle, jako celé, zničené okolí. Vítr ani jednou nezaševalil vzduchem, nezavál ochlazením, neroznesl těžký, hustý puch, který, vycházející z jam, hlíny, potoků, špinavých skladišť, spočíval jako mrak nad Boryslaví, svíral dech v prsou. A k tomu hory, zbavené lesa, pokryté holými, vyčnívajícími pařezy nebo úplně prázdnými, štrovatými, kamenitými mýtinami, doplňovaly dojem tohoto smutného pohledu. Hlasy, které ráno se rozléhaly a spojovaly v jeden nekonečný

hluk, naplňující všechna zákoutí Boryslavi — nyní zmlkly. Jakési snivé mrtvo zaléhalo kol kolem. Jenom dělníci ve svých zamazaných košilích, sami zamazáni až po oči, lenivě otáčeli se okolo zákopů, točíce hřídeli, — a tesaři zasekávali jednotvárně svými sekerami do dřeva, jako velicí datlové. Každý pohyb, který bylo viděti kolem, každý hlas, který bylo lze slyšeti, — vše to připomínalo spíše pozvolný, rozespalý chod a klapot velikánského stroje, jenom že kola, zuby, háčky a šrouby toho stroje byli živí lidé, s tělem a krví. Myšlenky, nenacházejíce ničeho pozoruhodného na zemi ani nad zemí, ponořovaly se mimovolně v tu temnou, strašnou hlubinu, kde nyní, v této právě chvíli, namáhají se, pracují, ryjí tisíce lidí, kde kypí práce, ožívá nebo umírá naděje, zápasí život se smrtí, zápasí člověk s přírodou. Kolik smutných vzdechů, bojácných myšlének, vřelých modliteb, opilých výkřiků rozléhá se uvnitř země, ale na povrch nedostává se nic, mimo dusivý zápach — vše pohlcuje země, hlubina, tma, jako onen starověký bůh, požírající vlastní děti. A slunce hoří na nebi jako rozžhavená železná koule, a zdá se, jakoby usilovalo co nejrychleji vysušiti všechnu sílu, všechny živé šťávy v těch černých, zeslábých dělnících a v těch holých, lesů zbavených, pouze bezzubými, černými pařezy trčících horách.

Hermann Goldkremer nemohl nyní po obědě ani na chvíli usnouti, — tak vzrušily ho různé dojmy tohoto dne. Vyšel ze svého bytu a ubíral

se na Nový Svět, kde bylo nejvíce a nejbohatších jeho šachet. Po cestě míjel mnoho cizích zákopů, ale neohlédal jich, snažil se vůbec nic nevidět, ničím se nezajímá, neboť cítil, jak každá, byť i nejobyčejnější věc, rozrušuje podivným způsobem jeho podrážděné nervy. Byl jako v horečce, kdy každý, byť i úplně lehoučký dotyk na nemocné tělo zdá se chorému býti těžkým úderem. Hermann sám dobře nevěděl, co se s ním dnes stalo. „Což jsem málo spal, nebo se nachladil, nebo co jest to?“ — šeptal sám k sobě, pociťuje na sobě tu divnou, nenačalou změnu. Zdálo se mu zvláště, že se nyní na vše dívá jakýmsi novými očima a že všechna Boryslav jest nyní proň jakýmsi novým světem. Co to má znamenati? Proč, na příklad, hubená, nuzná, černá líce dělníků, pracujících u zákopů, nyní tak hluboko se zarývala do jeho srdce, ač obyčejně vůbec ani si jich nevšímával? Proč jejich roztrhaný, steřelý, zašpiněný šat obracel nyní na sebe jeho pozornost daleko více, nežli hroudy vosku, které co chvíli vytahovali ze zákopů? Odkud mu přišla do hlavy myšlénka, že onomu tam v šachtě musí býti strašně ošklivo seděti v takové hlubině a v takovém dusnu celých šest a často — a to právě v jeho jamách — i dvanáct hodin? Jaká neviditelná síla vzbudila mu v mysli otázku: jak se to musí doma žítí těm lidem, když oni raději jdou sem za takový bídny plat tak strašně se namáhat? „Bídny plat!... Strašně se namáháti!...“ Ano, právě tyto fráze,

kterým se často tak hořce vysmíval, v jejichž pravdivost nikdy nechtěl uvěřiti, sunuly se nyní nejskrytější hlubinou jeho duše, jako černé mraky, zvěstující bouři. Co se to stalo s Hermannem? Jakým zázrakem pouští se do takových myšlének, on, tvrdý, praktický, vypočítavý „Geschäftsmann“, — on, který měl takové srdce, že za nejnepatrnější opozdění, za nejmenší zanedbání, za nejmírnější hrubé slovo, hned strhoval svým dělníkům z mizerného platu? Jak on sám nyní přichází k podobným myšlénkám? Což pak neví, že to vše jsou hlouposti, „dummes Zeug“, jak sám obyčejně říkával před druhými?

O, Hermann zná toto vše velmi dobře, a pamatuje dobře své vlastní názory, — ale což, to byla nějaká taková ošklivá chvíle, když podobné myšlénky mu prolétly hlavou. Úsilně se snaží zahnati je. Kráčeje zvolna stezkou mezi zákopy, míjeje dělníky a židy, kteří s úctou pozdravují „takového veliký pán z naší víry,“ — vši silou snaží se zabratí se do počítání, do podnikových kombinací. Tak tedy v posledních týdnech šachty vynesly o dvacet tisíc méně důchodu, než obyčejně, — v jeho pokladně počíná se objevovati schodek, — dělníci stojí mnoho, neboť nastaly žně, a při tom smlouvy s různými firmami docházejí do konce. Pravda, při náležitém úsilí jest možno ještě napravití chybu, — jest potřeba pouze najmouti více dělníků a otevřítí dva zákopy, ve kterých nedávno musil zanechatí práce pro nedostatek rukou. Avšak — i to jest spojeno s ri-

sikem. Vždyť v zákopech se může objeviti žíla vody, — a to jest velice možné, neboť beztoho již ve štolách někde proniká voda. Pak by bylo po práci a bylo by třeba dlouhého času, než by se voda vyčerpala. Na petrolej už není naděje, neboť i zřídla jsou téměř vyčerpána, a on se ostatně už nevyplácí, nemoha vydržeti konkurence se zahraničným. Je to zlé! Kdyby se tak nyní připadlo na pořádnou žílu vosku — to by zatím pomohlo! Ale tu se Hermann zastavil. Pronásledovala ho už od týdne myšlénka, že se štěstí počíná od něho odvracet, — a on nyní znovu štěstí prosí — o žílu vosku! Marná prosba! — Žíly nenajde, schodek se bude zvětšovati, — voda zaleje zákopy, smlouva propadne, — všechno, co po tolik let, s takovým namáháním, starostmi a horečnou prací nasbíral, nahromadil do kupy, — všechno propadne, zhyne, rozplyne se jako prach na větru, — neboť štěstí se od něho odvrátilo!... Ano, odvrátilo se, — jest o tom pevně přesvědčen. Ví ze zkušenosti, že pokud štěstí člověku přeje, potud jest jeho tělo silné, jako železo, — nervy pevné, jako ocel — myšlénky jasné a sebevědomé, — potud celý člověk jest podoben bleskorychlé, ostré střele, vypuštěné z luku a se svistem letící přímo k cíli. Hermann byl kdysi — nedávno ještě — takovou střelou! Ale nyní již není takovým! Nyní jest citliv, zlomen, — červ hryže ho v srdci, tráví jeho sílu, plete jeho myšlénky, — nyní štěstí ho opustilo, odvrátilo se od něho!...

Takovéto neveselé myšlenky prolétaly hlavou Hermannovou. Nevzpamatoval se ani, když stánu u prvního svého zákopu. Nad jamou postaven byl barák z prken a trámů, jako hnědý cigánský stan, a v něm uvnitř bylo špinavo a dusno, ačkoliv se barák nikdy nezavíral; každému, kdo z venčí vstoupil do něho, temnota oslepovala oči; teprve po delší chvíli bylo možno jí přivyknouti a spatřiti dobře, co se uvnitř nacházelo. Hermann vešel.

Dělníci právě poobědvali a dávali se do práce. Byli čtyři, — samí mladí jinoši. Jeden už chvíli stál u čerpadla a čerpal svěží vzduch do šachty. Pokud se to nestane, není možná spustiti se do hlubiny. Dva druzí připravovali třetího, který se měl spustiti dolů. Ovázali ho smyčkou pod rameny a potom připnuli smyčku k drátěnému lanu. Mladík, připravený takovýmto způsobem, stál nad šachtou, nemluvě ani slova.

„Což, — snad by už bylo možno ho spustiti?“ pravil jeden z těch, kteří ho ovazovali. „Hej, Mykoło, podej mu sem špičák a svítilnu, — rychle, člověče!“

„No, no, — jen tak nespěchej, vždyť je do večera dost času,“ odpověděl ten, který stál u čerpadla. A právě při těchto slovech Hermann vkročil do baráku.

„Ano, ano, — jest čas! Jen si dělejte pomaloučku!“ vykřikl zlostně. „Jsou již dvě hodiny — a ty jsi ještě nahoře?“

Dělníci se neulekli, nepřestávali ve své práci při Hermannově příchodu, — ba ani jeden naň nepohlédl. Mykoła lhostejně skládal špičák a motyku do plechového okovu, který byl zavěšen na konci lana; Semen čerpal dále, kývaje se při tom na obě strany, jako opilý, a Štěpán připjal šňůru k pérú, na němž připevněn byl zvonek, potom rozsvítil svítilnu a podal ji Hrynovi.

„Proč neděláte rychleji?“ vykřikl znovu Hermann, jež nejvíce zlobila ta lhostejnost, ten dřevěný klid dělníků.

„Děláme tak, jak můžeme,“ odvětil Semen. „A není to jen tak, pouštěti ho do té tmy. Sám víte, že osmdesát sáhů, to není žert!“

„Nuž, Hryne, vezmi svítilnu, a jdi s Pánem Bohem!“ pravil Štěpán.

Hryň vzal svítilnu, vstoupil jednou nohou do okovu a rukou chopil se lana. Štěpán a Mykoła stoupili k hřídeli. Pomalu točilo se jeho kolo, a lano, jako červený had, počalo mizeti s válce, na němž bylo navínuto. Hryň ještě stál na pokraji šachty. Na jeho tváři skrze hustou vrstvu hlíny a kypjačky bylo lze spatřiti jakýsi nepokoj, jakousi bázeň a něco jako boj s sebou samým. Hlavou mu prolétla bleskem myšlénka na domov, na starou matku, která zítra, v neděli, ho očekává na oběd. A tu před ním tato hluboká, osmdesátisáhová propast, ošklivá, zápachající a těsná, jako celý život v nouzi. A tam v hloubce, kolik to různých, neviditelných sil

mu hrozí! Kdož ví, zdali za hodinu, za dvě, jeho druhové nevytáhnou ho jako chladnou mrtvolu!? Kdož to ví, kdož to ví! . . . Mráz proběhl mu po těle, když okov počal klesati dolů, když na jeho tvář zavanul těžký, podzemní chlad. Bylo mu tak těžko, jak ještě nikdy. Tu on, stoje jednou nohou v okovu, rukou drže se lana, převážil se hořejškem ve vzduchu a zavrával nad prohlubní. A hřídel bez ustání točí svým kolem, lano stále se odvinuje s válce, — on tone, pomalu, tiše. Dech se mu úží, — třesoucím se hlasem volá na rozloučenou svým soudruhům obvyklý hornický pozdrav:

„Glück auf!“

„Glück auf!“ odpovídají v hlubokém tichu tři hlasy, — ne, ne tři! I čtvrtý, nejistý, přitlumený hlas Hermannův také opakoval:

„Glück auf!“

„Jdi s pomocí Boží!“ dodal ještě Mykoła a umkl.

Hryň ztratil se v temné propasti.

V baráku jest ticho. Ani jeden hlas nepřerývá tišiny. Všichni mlčky pracují. Kola, namazaná kypjačkou, otáčejí se neslyšitelně, jako duchové ve tmě. Lano pomalu sklouzá a třese se. Všem jest nějak těžko, jako při pohřbu, když spouští rakev do hrobu . . . Podivná věc! Co den každý z nich vidí totéž: spouští se člověk do šachty, — a co den tentýž, tížící pocit svírá duši, co den vrací se myšlénka: to spouštíme do hrobu živého člověka! . . .

Hermann stál a díval se, — díval se a mlčel; nevěděl sám, co se s ním děje. Jak pilně, jak pozorně prohlížel nyní výraz tváře těchto dělníků, a zvláště toho, který zmizel v hlubině, toho „za živa pochovaného“! A podivno! Tytéž myšlenky, které naplňovaly je, které vyvolávaly v nich strach, povzdechy a bázeň, tytéž city bušily i v jeho prsou, ale jak silně, jak hrozně! Všechno to, co mlhavě prolétlo myslí Hrynovi, když stál nad šachtou, — všechno to procházelo nyní i myslí Hermannovou, ale jak ostře, jak živě, jak těžce! V jeho obrazotvornosti rýsoval se nejeden obraz nouze, nedostatku, zoufalství, — ne jeden, nýbrž tisíce, a ony všechny splývaly v jedno bouřné moře, v jednu strašnou povodeň neštěstí, v níž hřměly a stenaly jakési zmíchané hluboké hlasy . . . Těch hlasů nemohl pochopiti, ač věděl, že jest to něco strašného. Stál v koutě domku, bez pohnutí, chladný a snažil se zbaviti se těch strašných příznaků. Široko rozevřel oči, aby mu pohled na skutečnost odehnal přeludy. Avšak ani skutečnost nemohla ho potěšiti, ani upokojiti. Neboť zdaž jeho přízraky nebyly — tatáž skutečnost, jen že oživenější, povznesená fantasií na vyšší stupeň?

„Glück auf! Glück auf!“ opakoval, jako ze sna.

Bud' vám štěstí, neboť my jsme ho nezakusili! Bud' vám štěstí, neboť my jsme hynuli nouzí, trápili se po celý život! Bud' vám štěstí příznivo . . .

Komu? . . . Nu, komu, jestli ne nám, nám Goldkremerům, nám, kteří můžeme klidně státi, dívati se na otáčení hřídele, na sklouzání a třesení lana, — kteří můžeme klidně poháněti ty lidi k pilnosti, klidně poslouchati jejich strašné, pronikající: „Glück auf!“ . . .

Hermann vyšel z domku, nepromluviv už ani slova k dělníkům. Sluneční jas venku trochu ho uklidnil, utišil rozvířené myšlenky. Kráčel dále obhlížet zákopy a snažil se po cestě nabrati co nejvíce klidu a tvrdosti. Mluvil sám k sobě, že „vlastně, co jest to za velikou věc? Chlap leze do jámy a bere za to plat — celou zlatku! Kdyby nechtěl, nelezl by tam, — vždyť ho nikdo nenutí. A když se tam něco . . . tento . . . nu, za to přece já nemohu býti odpověden. Já dělám co mohu pro jejich bezpečnost. Co mne jen stojí ty baráky, čerpadla, svítlny nové konstrukce! Co se mně může vytýkati? A že já za své peníze chci svědomitou práci, to jest úplně přirozené. Já tedy nemám nic na svém svědomí, — nemám proč se trápit! Ani mysliti na to nemám příčiny!“ . . .

Tak přemýšlel Hermann, umlčuje tu neviditelnou moc, která nyní v něm se byla vzbudila a ničila, přehazovala všechny jeho výpočty, kalila veškeren jeho klid. A opravdu, — ona jakoby na rozkaz Hermannův utichla. Hermann se uklidnil, ano stal se jakýmsi čilým a veselým, jako člověk po nemoci. Jenom čas od času lehoučké chvění se jeho svalů dávalo mu znáti,

že strašná, nepřátelská síla v jeho vnitru nezahynula, a že jen trochu silnější dotyk, nejmenší otřes může ji na novo vzbuditi.

Ve veselé náladě přistoupil ke druhé šachtě. Chtěl zastihnouti dělníky neočekávaně, sám neviděn od nich, aby se mohl přesvědčiti, jak pracují. Věděl, že jeho dozorce není nyní u této šachty, — a proto snadno mu bude přesvědčiti se, zasluhují-li ti lidé těch peněz, které dostávají. Přistoupil zlehka k prkenným stěnám baráku, kráčeje neslyšitelně po měkké hlíně, i pohlédl dírou po vyraženém suku do vnitř. Takovýto způsob dozoru nebyl u něho novým a všichni téměř dělníci o něm věděli, neboť obyčejně při výplatě Hermann strhoval jim až čtvrtinu jejich výdělků, říká: „Tak, to ty po celý týden lenošíš a plazíš se kolem šachty jako hliněný, a nyní chceš peníze!?“ A když ubožák dělník počal se přítí a zaklínati, Hermann všecek se zaléval krví, hrozil dělníku četníky a kázal dozorcům vyhoditi ho za dvéře.

Hermann pohlédl vyraženým otvorem do domku. Právě naproti němu byl vchod, kterým padalo dovnitř trochu světla, odrážejícího se o stěnu sousedního baráku, a proto Hermannovi bylo snadno přehlédnouti vše, co se dělo uvnitř. Dva mužové stáli, jako obyčejně, u hřídele, ale neotáčeli kolem, — bylo patrné, že právě spustili jednoho dolů a čekali na znamení zvonce, kdy mají vytáhnouti nahoru okov s voskem. Pouze třetí u čerpadla točil co chvíli kolem,

kývaje se na obě strany, jakoby sám byl strojem. A u vchodu seděl malý, zamazaný hoch, „łypjar“, který obyčejně vybíral z hlíny malé hrudky zemního vosku. Nyní, nemaje práce, dřímá, opřev se zády o stěnu; jeho hubené, špinavé ruce visely po stranách bezvládně dolů a dlaně ležely v hlíně.

Zvonku není slyšeti, — dělníci mezi sebou rozmlouvají.

„Poslouchej, proč pak asi dnes hoch našeho pána tak zadýchán utíkal k otci? Tak, jakoby se někdo za ním hnál!“ ...

„Ale proč, — jistě potřebuje peněz! Och, to je šibeničník, Pán Bůh nedej! Nejednou jsem ho viděl v Drohobyči, jak s lidmi zachází, — až hrůza! A peníze tak rozhazuje, — kde co vidí, hned běží, kupuje, poláme, zničí a zase běží dále, znovu kupuje!“

„Jest mu snadno blázniti, když má z čeho. Promrhává lidskou práci, — však mu to může jednou kosti polámati!“

„A víte,“ dodal ten, který stál u čerpadla, „já když se na něj dívám, vždycky si myslím, že nesejde přirozenou smrtí. Probije otcovy tisíce a půjde zabíjeti lidi.“

„No, jistě ho nečeká nic jiného, než šibenice! Jen když se mu člověk do těch žabích očí podívá, už ho přejde mráz!“

„To Bůh starého Herška potrestal za křivdy, které lidem učinil! Dobře to někdo povídal: křivda spáchaná i na třetím pokolení se mstí!“

„Tlučte hroudy, tlučte hroudy!“ zvolal ze sna dřímající ťypjar a probudil se. Hermannův pohled padl právě na hubenou tvář, předčasně zvadlou a vyschlou, — i mihl se mu hlavou plný, červený obličej jeho syna. Nebyl si ani sám vědom, co ho dojalo tak při této vzpomínce, — ale chlad sevřel mu hrud', bylo mu tak těžko, tak strašně, jakoby již viděl uskutečnění toho, co prorokovali jeho synovi dělníci.

„Co pak jest to, že Myron nezvoní?“ otázal se onen od čerpadla. „Zavolejte tam na něho, co to s ním jest?“

Jeden z těch, kteří stáli u hřídele, nachýlil se, poklekl nad šachtu a zvolal ze vší síly:

„Myrone, Myrone!“

Odpověď nepřicházela. Dělníci pohlédli na sebe v němém očekávání, — kolo čerpadla se zatočilo zdvojnásobenou rychlostí, malý ťypjar nejistým, kolísavým krokem přistoupil k jámě, vypouliv oči a nechápaje dobře, co se to děje. Hermann se díval a naslouchal.

„Myrone, Myrone, — jsi živ? Ozvi se!“

Opět chvíle mlčení, — ze šachty není slyšet žádného hlasu. Chladný mráz probíhá žíly dělníků, jejich tváře blednou, — oni ve strachu pohlížejí druh na druhu.

„Táhněme vzhůru, rychle, snad se stalo — nedej Pán Bůh, — neštěstí!“ ...

„Táhněme, táhněme!“ ...

Třesoucíma se rukama chápají se kola, napínají své síly ...

Cink, cink, cink! — rozléhá se ostře a jasně zvuk zvonce. Všichni si oddechli, oživli, jakoby se jim byl kámen svalil se srdce.

„Díky Tobě, Bože, že jest živ! A my jsme již myslili . . .“

„Však tu není daleko do neštěstí!“

Opět zazněl zvonek, — znamení, aby táhli okov nahoru. Kolo se zatočilo, rozhovor ustal a Hermann dlouhou chvíli neviděl nic mimo jednotvárné pohyby kola.

Odstoupil od stěny a ohlédl se, nevěda, má-li jíti do domku nebo ne. Avšak myšlenka o lenivosti dělníků vymizela z jeho hlavy. Ještě chvil se tím ustrašeným očekáváním, než se rozlehl zvuk zvonce, — v jeho hlavě, pravda, nebylo již bouře, která tam před chvílí zuřila, ale všechny dojmy se mísily, přeletovaly, zapuzovaly na vzájem, jako stíny za mračného dne. Ano i ta slova, která dělníci mluvili o jeho synu, zmizela jaksi z jeho paměti, — a což více, ona jakoby byla ulehčila jeho duši, sňala s ní část hněvu na „k ničemu nepotřebného lamparta“, jak obyčejně nazýval doma Gottlieba. „Ale vždyť jest to přece jen můj syn a až dostane majetek, bude uměti si ho vážit,“ pravil sám k sobě přísně a rozhodně, jakoby usiloval sebe sama přesvědčiti. Tato přísnost ho zaradovala, i se zálibou opakoval několikrát: „Ale přece jest to můj syn!“ Zatím nevědomě kráčel dále, ke třetímu zákopu. Tento byl trochu stranou od oněch. Vysoký, do poloviny drnem pokrytý val

kolem něho ukazoval, že byl již dávno vykopán. Baráku nad ním nebylo — bylť zařízen ještě po starém způsobu. Byla to první jáma, z níž prýštil hlavní pramen Hermannova majetku. Ale od několika let stála pustá, od té doby, co pramen kypjačky se v ní vyčerpál. Až nyní, kdy na místo kypjačky vyplácel se nejlépe vosk, Hermann kázal ji obnoviti a hlouběji prokopati, — neboť dříve bývala jen třicet sáhů hluboká. Když byla odstraněna prkna, jimiž byla zakryta, ukázalo se, že na spodu jest voda, a nejdříve bylo třeba ji vyčerpati. Bylo už tři dny čerpáno a právě nyní měl se do ní poprvé spustiti starý dělník Matij, aby prohlédl, kde co třeba opravit a kde se mají kopati štoly.

„Nuže, co jest?“ otázal se Hermann přistoupiv k dělníkům.

„Ještě nic,“ odvětili. „Právě Matij zazvonil, i táhneme.“

„A co to může býti,“ otázal se opět Hermann udiven. „Jest to těžké?“

„Není. Ne příliš. Něco musil starý najíti.“

Hermann, zvědav, postavil se nad šachtu, opřev se o trám, a pilně pohlížel do temné hlubiny. Slunce šikmo padalo na otvor jámy, ale do hlubiny nebylo viděti zcela nic. Jenom jedno dotklo se Hermanna: jakýsi podivně nepřijemný, shnilý zápach, — ale zvědavost nedala mu odvrátiti se. Pilně, jako pomaten díval se do temné hlubiny, zatím co lano pomalu se navíjelo železnými kruhy na válec hřídele. Po-

díval se na tyto kruhy a tu vzpomněl si na strašné kotouče velikého hada na obraze. Jeho pověrečná, podrážděná mysl spojila nevědomky pocit jakéhosi neštěstí s tímto přízrakem. V tom špatně namazaný hřídel zaskřípal pronikavě, — Hermann rychle pohlédl do hlubiny a zdřevěněl na místě. Z temné propasti vycházela, vynořovala se nahoru na světlo strašná, zčernalá hlava mrtvoly. Hermann stál jakoby sám byl mrtev a nemohl odtrhnouti očí od tohoto pohledu a ve svém strachu viděl výrazně nelidský, zlobný úsměch na těch děravých tvářích, v těch ohromných, hliněných očích. Stál, díval se a trásl jako v zimnici, — trásl se z pověrečného strachu a ošklivosti.

I dělníci u hřídele, spatřivše takovouto podivnou a strašnou hromadu, vykřikli rázem a jen, jen že nevypustili kolo z rukou. Podobné případy, ač naprosto nebývaly řídké za dřívějších dob v boryslavských jamách, — nyní staly se daleko řidčími, a zvláště jim, mladým dělníkům, nepříhodilo se ještě, spatřiti něco podobného. Ale tu z hloubi bylo silně zatrhuto za zvonec a to vytrhlo je z úděsu. Rychle vytáhli okov nahoru a vysypali kosti na zemi. Podivně zarachotily ty kosti, a hlava kutálela se po hlíně dolů a zastavila se až u samých nohou Hermannových.

„Hrom do tebe!“ vykřikl Hermann, odskakuje stranou. „Jak to sypeš?“

Ale více nemohl ničeho říci, — děs stahoval mu hrdlo.

Opět zazvoněno zdola. Dělníci šeptají: „Bože, Bože!“ a chystají se rychle spustiti okov dolů. Hermann jako opářen prchá od šachty. Pociťuje chlad v těle, cítí mráz, malomoc a v jeho hlavě hlučí jako vrkotající vřetenno jedna jen věta: „Gott's Fluch über mir! Gott's Fluch über mir!“ Není si sám toho vědom, jak a proč sestavila se tato věta v jeho hlavě, a opětuje ji bezmyšlenkovitě, bez ustání, běže stezkou mezi jamami. Zdá se mu, jakoby celá jeho noha byla v ohni, jakoby ji cosi pálilo, cosi svíralo, a odtud rozchází se mu nějaký podivný pocit po celém těle. Až nyní vyšel z jámy starý Matij a ukazuje všem zrezavělý, měděný prsten s červeným, skleněným kaménkem.

„Ty, Mytre, nepamatuješ se na ten prsten?“ pravil.

Mytro prohlíží ho, ač trochu ze vzdálenosti, a pak vykřikl:

„Bože — to jest tentýž můj prsten, který jsem před třemi roky byl dal Pivtorakovi na svatbu!“

Všichni povzdychli, poznali, že onen nebožtík není nikdo jiný než Ivan Pivtorak, který před dvěma roky, neznámo kam, se ztratil, zanechav mladou ženu s dítětem.

„Tak tedy zde, chudák, zhynul — dej mu Bůh nebe!“

„Bože, jak někdy člověka smrt zastihne, — nikdo ani neví, kde a jak!“

„Ó, to byla poctivá duše, — nebožák!“

„A my jsme spolu oba žili, jako rodní bratři!“ praví Mytro a zamazaným rukávem utírá slzy.

Hermann z povzdálí slyší tuto rozmluvu. Obstoupilo ho několik židů a ti rozmlouvají také živě — ale on jich neposlouchá. Jeho rozbouřená krev bila v prsou jako kladivo. Teprve pomalu mezi lidmi se upokojuje, snaží se býti klidným, mluví i s židy, ale mluví beze smyslu, bez ustání, sám nevěda, co. Ale židé a dělníci nemají času dlouho se zdržovati. Pohovořivše, zavzdychavše nad nebožtíkem, rozešli se, — kosti složeny v kupu a zasypány zemí, „aby neležely na hořím slunéčku“ — a dřívější práce započíná opět stejnoměrně, mlčky, těžce, vše, jakoby nebylo bývalo žádného přerušení. Jen časem ještě dělníci při hřídeli promluví něco o této události.

Hermann zatím běžel dále. Jeho poděšení se poněkud zmírnilo. Jal se křičeti na dělníky, jak jen někteří nedbale pracovali, a tímto křikem nabýval stále větší zmužilosti a síly — ohlušoval v sobě vzrušení. Až konečně jeho neklid úplně zmizel, — jeho myšlenky úplně se obrátily na denní, praktické otázky. — Hermann vyňal zápisník a počal zapisovati jména těch dělníků, kterým se nyní při výplatě nemělo dostati plného jejich platu. Avšak přece jen stále něco jakoby ho tísnilo. Neobhlédnuv všech šachet, běžel ke

skladištím, odtud do čistírny, — všude proplétal se, prohlížel, křičel, — slovem nutil se býti tím, čím byl do nedávna, — neunavným, praktickým „geschäftsmannem“.

„Herr Principal, Herr Principal!“ zaslechl za sebou hlas dozorce, který najímal dělníky, rozděloval je k práci a měl nad nimi dozor.

Hermann se obrátil. Dozorce, maličký to, ošumělý žid, běžel za ním, udýchán, zardělý, mával rukama a klátil hlavou, jakoby byl celý na perách.

„Nü, was ist geschehen?“ tázal se Hermann, nemoha se od něho dočkati ani slova.

„Ja, kimmen Sie nur, kimmen Sie nur,“ — volal dozorce a nepřestával klátiti celým tělem na všechny strany.

Hermann postoupil o několik kroků k němu a snažil se uhádnouti, co tak vzrušilo dozorce, člověka to jindy tichého a pomalého.

„Ja kimmen Sie nur, kimmen Sie nur!“ křičel. „Im Schacht Nr. 27 hat man a Matki gefunden, — a soj a Matki, — Gott gerechter!“ *)

Při tom chytal se dozorce rukama za hlavu, a zase jima máchal, jakoby ukazoval velikost objevené matky, a vůbec dělal různé, podivné, téměř šílené pohyby.

*) I pojdte jen, pojdte jen! V šachtě čís. 27 našli jsme matku (silnou žílu vosku) — takovou matku, — spravedlivý Bože!

„Ach!“ — vydralo se mimovolně z úst Hermannovi. Tedy proto za ním běžel dozorce, — to ho tak rozradovalo! Hermann, ač od dávna uvykl slýchatí takovéto zprávy, zůstal tentokrát jako ztrnulý. Myslí, že štěstí se už úplně od něho odvrací, a ono zatím ne. Štěstí stále ještě mu slouží, — jest silný, jako dříve, — ničeho se nebojí a nepotřebuje si dělati žádných starostí! Co jest mu nyní po hloupém povídání dělníků, co po kouscích synových, proč by se rmoutil nad ženou! Štěstí mu slouží a oni všichni jsou proti němu mizerní červi, oni by měli mítí takovou sílu, aby mu otrávilí život? Ne, nikoliv! A nejen život, — ale ani jedné chvíle nedá si zakaliti všemi těmito mizernými věcmi! — Toto nové, nenadálé štěstí vniklo jako vlna vody do duše Hermannovy. Jeho hrdost, tolikrát dnes ponížená různými vzpomínkami, tak mocně podkopaná neuprositelnými myšlénkami, ožila, sesílila, na novo počala se rozpínati, vypínati hlavu vzhůru. Ale tu počalo se mu zdáti, že to přece není nic tak zvláštního — toto nové štěstí. Vždyť příroda byla povinna toto štěstí mu poskytnouti — vždyť přece ví, jaké smlouvy uzavřel, a jakou škodu by utrpěl, kdyby ona se nedostavila v čas se svými poklady! Ona to ví — a proto dostavila se v čas. Ona jest poslušna jeho vůle, slouží mu tak, jako slouží každé síle. A on jest takovou silou, ani nepotřebuje rozkazovati, potřebuje pouze chtíti, — jeho vůle — jest zákon

přírodní a její splnění jest nutné, jako splnění každého zákona! . . .

Hrdým, smělym krokem přistoupil Hermann ke šťastné šachtě, u níž ležela veliká, právě dobytá hrouda vosku, — první z nalezené matky. Radostným okem prohlédl tento poklad, zatím co neunavný hřídel vytahoval nahoru již druhou takovou hroudu. S jakou majestátní vážností kázal Hermann zanést vosk do skladiště, s jakou královskou velkodušností slíbil dělníkům, kteří pracovali v této šachtě, přidati k jejich týdennímu platu po zlatce! S jakou štědrostí dal v návalu radosti šťastnému dozorci hned na místě pět zlatých mimořádného „trink-geldu!“ A on opravdu v tu chvíli ve svých očích byl pánem, králem vševládným, kterého poslouchá, před kterým se koří ne pouze veskeren národ, ale i sama příroda!

Slunce již chýlilo se na západ, nad Popelivskou horu. Na nebi nebylo ani mráčku, — v přírodě panovalo ticho, přerývané pouze hlaholem pracujícího lidu, který si vypravoval nyní o poslední novině, totiž o vytažených ze šachty kostech Ivana Pivtoraka. Žena Pivtorakova, která pracovala v Hermannově čistírně, nevěděla ještě nic o tom a měla starost pouze o dítě, které zanechala samotné doma. Ale dnes nebyl obyčejný večer, — dnes jest výplata! Znavené, vybledlé a zsinálé tváře dělníků nyní oživovaly nadějí na ten těžce vydělaný peníz; lidé, kteří často po celý den ani slova nepro-

mluvili ke druhým, nyní stávali se hovornými, žertovali a zvali soudruhy na pálenku. Mrtvá Boryslav, čím více se šěřilo, tím více oživovala.

Promluviv něco s dozorcem a poslechnuv, co mluvili rozradostnění dělníci, Hermann odešel domů, aby připravil vše k výplatě. Jeho hlava byla plna hrud vosku, smluv, směnek, v uších cinkalo mu stříbro a zlato, — celý svět zdál se mu býti velikým trhem, na kterém on jest jediným zákonodárcem, on jediný bere všechen zisk. Všechny příkré, těžké dojmy dnešního dne zmizely, jakoby vůbec nikdy nebyly vznikly, neboť nyní — myslil si Hermann, — když se jeho štěstí vrátilo, když jeho záležitosti jdou dobře, — nyní všechny ty nevčasné starosti nemají nijakého důvodu, nijaké rozumné příčiny. Jsou možny pouze v neštěstí a v nejistotě, ale ne nyní. Tak myslil Hermann a mocně v to věřil a byl by se nemálo podivil, kdyby se mu někdo byl odvážil říci, že není pána nad svědomím, není moci, která by mu mohla rozkazovati. On přece sám byl takový pán, — on rozkázal, a svědomí se všemi svými myšlenkami umlklo, zaniklo, zmizelo!

Přišel domů, hned se otázal, co dělá Gottlieb.

„Spí ještě,“ odpověděla služka.

„A nevstal ani za ten čas?“

„Ne, nevstal.“

„No, to jest dobře,“ zamručel Hermann a odešel do světnice, ve které byla pokladna a kde se měla odbývati výplata. Byl to neveliký,

prostě upravený pokoj, téměř beze vší okrasy. Uprostřed stál silný, dubový stůl, u stěny lavice, u stolu několik židlí, a v koutě železná, wertheimovská pokladna. Hermann dal si sem zanést svoje účetní knihy a pomalu se v nich přebíral, vypisoval nějaké číslice na čistý arch papíru, chvílemi odložil péro, přešel několikrát po světnici sem a tam, šeptem počítaje, a opět chápal se péra a přisedal ke knihám.

Setmělo se. Přišel dozorce a za ním jako vlna přivalili se dělníci. Všichni nyní hodně mluvili, — šum a hluk vlnitě zaléhal do světnice. Dozorce počal s Hermannem rozmlouvat o práci minulého týdne. Nyní také byl hovorný a veselý. Byl to člověk od mládí vychovaný z cizí milosti, od malička utiskovaný a křivděný, který celý svůj život prožil cizí vůlí, který neměl vlastní myšlenky, ba ani — byť jen na oko — vlastní radosti a vlastního žalu. Štěstí jeho pána těšilo ho jako vlastní, ačkoliv tato radost nevyplývala z nějaké snad náklonnosti nebo lásky k Hermannovi. Tento nebyl mu ani příbuzným, ani dobrodincem, ničím — platil mu za dozor právě tak špatně, jako druhým za práci, — a dozorce pocitoval to velmi dobře, i nemohl se udržeti, aby časem nepřitáhl si do svého doupěte nějaký drobet z bohatého pánova stolu. Ale přes to vše radoval se z nynějšího jeho štěstí, nemysle na to, proč a zač. To se mu stalo již druhou přirozeností.

„Matiju, Matiju!“ zvolal dozorce, pootevřev dvéře, vedoucí do síně, „Matiju, pojd' sem, pán tě volá, — a rychle!“

Starý dělník Matij byl nyní důležitou osobou mezi dělníky. Celý jejich zástup, stoje v síni, a čekaje, až zavolají jednoho po druhém k výplatě, obstoupil jej a Mytra, poslouchaje jejich vypravování o nebožtíku Pivtorakovi, jehož kosti nyní byly nalezeny.

„Mluvte si co chcete,“ končil svoje vypravování a sedě na prahu kouřil svoji dýmku o krátkém troubeli, „a ať kdokoliv co chce mluví, ale já říkám vždy, že to ubohému Pivtorakovi někdo udělal! . . . Jak mne tu vidíte, tak je to pravda! . . .“

„Jak by to mohlo býti?“ zahovořili kolem dokola dělníci.

„Však já vím, co mluvím,“ odvětil Matij, odplivnuv.

„No dobře, ale kdo by to mohl být?“ otázali se přítomní. „Což pak nebožtík někomu něco udělal?“

„Kde pak by byl udělal,“ ozval se Mytro, který stál vedle Matije, opřen o dvéře, „ale i kdyby člověk byl svatý, přece se najdou nepřátelé. Co pak jest nyní zle o nepřátele?“ . . .

„Kdyby to bylo pro něco jiného, ale k vůli zlému člověku!“ ozvalo se několik hlasů.

„Matiju, pojd' sem!“ zvolal dozorce, ještě více otevřev dvéře. Ale Matij seděl nepohnutě, kouře svou dýmku, a neslyšel volání. Mlčel. Jeho tělo

se svraštilo, brvy stáhly, jakoby se mu nějaké vážné vzpomínky sunuly hlavou, a on se snažil je skupiti a vyvoditi z nich něco velmi vážného, velmi hrozného.

„Matiju, což jsi ohluchl, nebo co jest to?“ křičel dozorce ve dveřích. „Kolikrát tě mám volati?“

Matij pro hluk a zadumání ani tentokrát nezaslechl židova hlasu, až Mytro vzal ho za rameno a pravil:

„Vstaňte, tam vás Moško volá k pánovi.“

„Hrom do tebe, židovská můro!“ zamručel Matij vstávaje, velice rozzloben, že volání přetrhlo jeho myšlenky. Když vstal, tu jeho vysoká, ač přihrbená postava vynikala nad všechny druhé dělníky. Zástup se rozstoupil, a Matij klidným, těžkým krokem vešel do Hermannova pokoje.

„Starý musí něco vědět,“ pravil Mytro, když dozorce za ním zavřel dvéře. „Nějak náramně se mračí, jest patrno, že to není nic malicherného!“

„Bůh ví! Snad na tom něco jest... A jak slyšíme, on jest tu již dávno — i prohlédl asi již pořádně ty zdejší pořádky!“

„A co z toho všeho jest?“ ozval se jakýsi, ne již mladý dělník z kouta síně. „Zdaž se tu někdo zasadí o bídného dělníka? No, byl zde, žil, trápil se, a potom zhynul někde jako pes, a je po všem!“

„Jen tak nemluvte,“ odpověděl Mytro, „což pak když Myterčukové spadli do šachty, protože se lano s nimi utrhlo, — to nepřijela komise? Všech se vyptávali, jak se to mohlo státi, proč se lano přetrhlo — no, a neposadili žida do kriminálu?“

„Ano, ano,“ odpověděl dělník z kouta, „to bylo něco jiného, a toto jest také něco jiného. Zajisté Matij sám na své oči neviděl, kdo nebožtíka strčil do jámy. Neboť jestliže viděl, proč to neřekl už dávno? A nyní kdyby myslel, až by se domyslel, co z toho bude? Na soudu toho nebude moci dokázati a z celého mraku bude trochu chladu místo deště!“

A Matij zatím stál ve světnici u prahu a rozhlédal se kolem, jakoby se chtěl přesvědčiti, je-li vše na svém místě. Dozorce nevěděl, proč Hermann kázal nejprve povolati Matija a o čem chce s ním mluvit.

„Ist schon gekommen, Herr Principal, ist schon gekommen der alte Matij.“

„Gut, gut,“ odvětil Hermann, ukončuje účty, a potom obrátil se k Matijovi.

„To ty jsi byl dnes v té šachtě, kde se našly kosti?“ otázal se Hermann, okamžitě přistupuje k věci.

„Já,“ odpověděl krátce Matij, jakoby už dávno byl očekával tuto otázku.

„Slyšel jsem . . . že jsi tam . . . tento . . . něco mluvil druhým, jako kdybys . . . jakobys věděl, kdo to byl?“

„A vím to. Byl to dělník Ivan Pivtorak, který před dvěma lety někam zmizel, zanechav po sobě ženu s dítětem.“

Vysloviv tvrdým a rozhodným hlasem tato slova, Matij ohlédl se na dozorce. Na tom bys se byl krve nedořezal — stál bled, jako křída — kolena viditelně se pod ním třásla — zdálo se, že již — již upadne.

„A podle čeho to víš?“ tázal se dále Hermann pomalu a dosti klidně.

„Poznal jsem nebožtíka po prstenu, který měl na ruce.“

„Ty tedy víš určitě, že jest to ten Ivan, můžeš na to přísahati?“

„Mohu ne jednou, ale stokrát!“

Hermann se zamyslel. Matijova určitost počala ho másti. Budou tahanice po soudech — pomyslel si. Jakým způsobem ten člověk spadl do šachty? Zajisté neopatrnost! To jest zlé — bude nutno platiti pokutu — jsou to klopoty! Přemýšleje o tom, Hermann se díval na Matije a zpozoroval na jeho tváři něco takového, jakoby starý dělník nebyl vše dopověděl.

„Máš snad ještě něco říci?“ otázal se Hermann, udiven tajemným výrazem Matijovy tváře.

„Já...“ počal nejistým hlasem Matij, „já... bych pánu měl říci ještě několik slov... nebo ne, já bych se chtěl na něco otázati, ale...“

„Ptej se — co to jest? — Proč nemluvíš?“ ...

Matij neodpovídal, jenom pohlížel na dozorce. Hermann porozuměl, že Matij chce s ním mluvit mezi čtyřma očima.

„Get nur a Bissel weg,“ pravil k Moškovi, nedívaje se naň. Moško se zachvěl. Bylo viděti, že nemá ani tolik síly, aby učinil krok. Změněným hlasem zakoktal:

„Warrum kann er ... auch soj ... nicht?“ .. Hermann prudce se ohlédl, zaslechnuv tento stísněný, urývaný hlas. Co se stalo s Moškem? Co značí tato jeho smrtelná bledost, to třesení, ten jeho zmatek? Hermann seděl jak u vytržení z údivu.

„Ale co pak ti je? Jsi nemocen?“ otázal se zase židovským žargonem.

„Ó ano ... ano ... ano ... nachladil ... jsem se,“ prokoktal zase dozorce, zapomínaje, jaké je horko.

„Nachladil?“ otázal se nedůvěřivě Hermann. „No, no, jdi a vyspi se!“

„A ... a ... le, prosím, — snad ... mohu ... proč bych ... měl ... jít?“ ...

„Pravím ti, že máš jíti!“ vzkřikl hněvivě Hermann, kterému bylo čím dále, tím nepříjemněji poslouchati ten hrobový, třesoucí se hlas. Dozorce opatrně se ohlížeje, odešel. Matij poslouchal pilně celou rozmluvu, pilně díval se na každý pohyb, na každý krok dozorce. Tvář jeho stále více smutněla, stále více byla ponurá.

„Nuže, na co se chceš tázati? Mluv!“ pravil Hermann.

„Kdyby pán byl tak laskav a podíval se do své knihy, jak jest tam zapsáno, do kterého času pracoval Ivan Pivtorak u pána?“

„A co jest ti po tom?“ otázal se udiven Hermann.

„Jen tak, — prosím.“

Hermann podíval se do hlavní knihy a do seznamu dělníků.

„Do podzimu, — asi tak ... týden po Panně Marii.“

„Jak, jak?“ otázal se Matij. „Týden, pravíte; po Panně Marii?“

„Ano, — Panny Marie bylo v sobotu — jak jest tu zapsáno, a on ještě druhou sobotu vzal si výplatu za celého čtvrt roku, pětasedmdesát zlatých.“

„Vybral si plat?“ zvolal Matij, ale hned se zase uklidnil a tišeji pravil: „Hm, týden po Panně Marii. A já jsem ho na den Panny Marie naposled viděl.“

„Kde?“

„V krčmě, u Kyrnyckého, jak seděl s jedním člověkem“.

„S kým?“

„Už jsem zapomněl ... Ale to značí — jest po všem! Mne tehdy trochu potloukli opilí dělníci, a já jsem dvě neděle proležel bez smyslů, a potom slyším, že Ivana už není, že odešel někam, jak se pravilo, do světa.“

„No, ale co z toho všeho, — proč jsi se mne vyptával?“

„To jen tak, — ale já jsem myslil . . .“

„Co, co?“

„I nic, nic! Co já, hloupý chlap, mohu mysliti? Prosím pána za odpuštění!“

Matij, řka to, sehnul se, shrbil se a odešel dveřmi — a celý jeho obličej prozrazoval veliký žal, veliké zklamání. Hermann nevyptával se ho dále, neboť věděl, že už se ničeho nedoví od starého, a neztrácije času, počal výplatu.

„Něco velikého se to musilo s naším pánem státi, že mně zapomněl strhnouti nějaký šesták!“

„Jistě ho mrzí, že se ty kosti našly, neboť z toho bude hned komise. Možná, že ještě i jiné starosti, — a jemu se to již všechno omrzelo.“

Tak rozmlouvali dělníci, rozcházejíce se do svých domovů anebo po krčmách. Tak šťastného večera již dávno nezažili a proto kolovaly mezi nimi různé dohady o této neobyčejné dobrotě pánově. Ano i ti dělníci, kterým Hermann již byl slíbil srážku, a kteří za to již nemálo ho vyláli, odešli udiveni a uspokojeni od něho, neboť o srážce nebylo ani zmínky. Někteří dělníci, odešedše od výplaty, jali se poptávati po Matijovi, ohlédati se po něm, ale jeho nikde nebylo — a dokonce nikdo ani za toho všeobecného ruchu nepozoroval, kam on se poděl. I o dozorci Moškovi nemálo se mluvilo. Všichni viděli, jak vyšel z Hermannovy „kanceláře“ bled, třesa se, změněn, a jak ohlédaje se a zastavuje co chvíli, pomalu se vlekl dolů ulicí.

Co to vše značí? Co se to stalo? tázali se sami sebe dělníci, a lámali si hlavy nade všemi těmito podivnými věcmi, ale nikdo nemohl vše důkladně vyjasniti.

A opravdu, na oko se mohlo zdáti, že Hermann stal se dobrotivějším, ač, — přece jen na oko. Kdo byl by pilně přihlédl jeho pohybům, výrazu tváře a celému jednání po čas výplaty, byl by leccos zpozoroval, ale nejméně dobroty. Ne, to nebyla dobrota! Toto otupení a omámení, ty nejisté pohyby, ty časté proměny výrazu tváře, to zamyšlení a patrný boj s sebou samým, to chvění se jeho rukou, skleněný výraz očí, napjetí celého těla, s jakým se držel přímo, ten přitlumený, urývaný hlas, — všechno to značilo něco úplně jiného, než dobrotu. Jakési temné city budily se v Hermannově duši, klubaly se a draly na svět, podkopávaly jeho sílu a hrdost, — a Hermann s krajním úsilím je dusil, zadržoval, nedával jim opanovati nad sebou. Nevěděl ještě jasně, co mu vlastně jest, ale cítil jakousi nepříjemnou bázeň přede vším a před každým. Zvláště děsila ho nastávající noc, — jakýsi hlas mu našeptával, že nemine proň dobře.

„Fuj, co je to!“ pravil sám k sobě Hermann, když se výplata skončila a dělníci se rozešli. „Já jsem nějak chorý, to jest jisté, — nějak jest mně nedobře. Musím se zítra vrátiti do Drohobyče, neboť tu v té proklaté díře není možno vydržeti. Všude na každém kroku ti čert

strká všecku možnou prašivinu před oči! Ale co to mne stále nyní tak dráždí, tak pálí? Jistě jsem nemocen! Musím hned zítra jít k lékaři, to jest jediná rada!“

V té chvíli přišla služka a volala ho k večeři. Hermann otázal se, co dělá Gottlieb.

„Spí, — ještě od oběda se ani na chvíli nezbudil.“

„Snad by se měl zbudit k večeři?“ otázal se Hermann.

„Ale nač? Beztoho se dost unavil — ať si odpočine. A kdyby se vzbudil v noci a chtěl jísti, — to už já mu nechám večeři!“

„Tedy ať jest to tak!“ pravil Hermann a odešel k večeři, stále ještě přemýšleje o tom, co se s ním stalo, a co by měl učiniti.

IV.

Jest noc. Hvězdy hoří a mihotají nad spící Boryslaví. Povětří jest chladné. Vzduch se pročištil, vyjasnil, — tam daleko, nad tustanivskými pastvinami ulehla mračna. Hory drímají ve stínu, a ve velkolepém tichu, nepřerývaném hlukem lidské bídy, jest slyšeti jen temné, nejasné vlny jakéhosi hlubokého, tajemného šumu, jakoby oddychování spící přírody.

Hermann spal tvrdým snem, ukolébán v něj ne tak klidem mysli nebo únavou po denní práci, jako spíše sytou večeří, kterou zalil po-

řádnými dávkami různých opojných nápojů. Hermann nerad se opíjel, -- ale nyní přece bylo nutno vzmocniti svoji sílu, bylo třeba zapiti šťastný nálezný nové matky, bylo třeba konečně zapiti a umořiti červa, který bez ustání hryzl v jeho nitru, bez ustání kalil a podrýval jeho klid. — Usedaje k večeři, pocítil jakousi tak mocnou žízeň, že mu bylo těžko i dočkati se, až služka přinese připravené již z Drohobyče láhve s vínem a různými likéry. Čím více Hermann pil, čím rychleji v něm hrála krev, čím rychleji prolétaly mu hlavou různé myšlénky, — tím více cítil potřebu nového žáru, zapomenutí, rozplynutí se v nic, — jen aby toto rozplynutí se bylo milé, příjemné, lehounké . . . Jeho tvář zalévala se krví, oči mu svítily, ruce mimovolně bubnovaly po stole, -- jazyk počínal repotati cosi bez spojení a smyslu, služka jen stěží zavedla ho do jeho ložnice, kde před tím již byla upravila a ustlala lůžko. Utonuv v prachových poduškách, Hermann ještě chvíli se obracel, repetil, ano snažil se i přemýšleti, ale v jeho hlavě se vše pomíchalo, vše se hnalo a dralo kamsi, jako voda korytem, když se všecka stavidla odstranila. Po chvíli utichl a usnul tvrdým snem.

Avšak ne! Kdo to řekl, že Hermann spí, že Hermann jest podnapilý! Ne, on naprosto není opilý, on nespí! Může býti, že kdysi . . . Ano, vzpomíná si dokonce, že byl takový večer, — on pil mnoho, napil se, až mu bylo těžko! Ale

nyní jest tak lehounký, tak lehounký, že by letěl kamsi do dálky, do toho modrého, usmívajícího se nekonečného prostoru, který líbezně nad ním se klene! Jest nyní šťasten, úplně šťasten, jak ještě nikdy nebýval! Kolem něho zeleň, květy, křišťálově čisté vody, — v dáli rýsují se fantastické kontury do růžova ozářených skal, — ach, to není Boryslav, to není ta prokletá propast, která ho dusila ztuchlým vzduchem a mračným vzhledem! Tu jest čisto, jasno, veselo — ach, jak veselo! Hermann oddychuje plnými plícemi, — lehkými skoky, jako srna, pobíhá po květnatých luzích, šlape po vonících květech, které pošlápnuty ještě krásněji voní a zvučí, tak mile, sladce zvučí, že ho to až jímá u srdce. Kde . . . kde již slyšel tyto zvuky? Nemůže si vzpomenouti . . .

„Šťěstí! — to jsou tvoje zvuky, tvá vůně, tvůj zrak v té zeleni, v tom čistém modru, v těch čarokrásných horách, potocích, hájích! Šťěstí, ty jsi moje! Ty jsi se mně poddalo, jako milenka svému miláčku, — ty jsi mně odhalilo svoji tvář, podalo jsi mně svoji ruku, já tě držím, mocně, mocně! Já poznávám tě, — cítím tvůj oddech hluboko v srdci, cítím, jak žár rozpaluje mou krev a ty, zvučíš jak stříbro, běžíš jasným proudem po mojich žilách! Šťěstí, — pojď do mého objetí, poddej se mně úplně na věky! . . . Jsem silen, mlád, krásný, chci žít, milovati, toužím po spokojenosti, vůni, útěše,

rozkoši! . . . Pojd' ke mně, — jsem tvůj na věky! . . .“

Jak lehoučký, jak volný jest Hermann! Jakým sladkým, čarovným a silným hlasem probudil tuto svou píseň, toto kouzlo! Háje, doubravy, řeky a hory, a nebe modré a květy vonící, — všechno, celá příroda zvoní, ozývá se ohlasem jeho písně! Co sladkosti leje se z každého slova, z každého tonu! Jak rozkošně dýchá se zde, — ne, rozkoš vlnami proudí do jeho prsou, rozšiřuje se do nekonečna . . . Rozestřel ruce široko daleko nad krajem. Vzlétl nad něj jako ohromný orel, a jemu vstříc z celé přírody zaznívá:

„Šťěstí, jsem tvůj, — jsem silen, mlád, krásný, chci žítí, milovati, — toužím po radosti, rozkoši! Šťěstí, pojd' do mého objetí! Šťěstí, poddej se mně! . . .“

Nesmírnou, obrovskou sílu cítí v sobě Hermann! Objal rameny celou krajinu, od konce do konce. Nadry svými přilehl k jejím rozkošným nadržům, spít rozkoší přitiskuje milenku k sobě, laská ji, napájí se jejím teplem, její silou, hrá si s ní jako s hračkou, modlí se k ní, jako k Bohu! Ona jest pro něho vším, — již po ničem netouží, máje ji, neboť nyní už nic ho nemůže odtrhnouti od ní . . . A ona, s božským úsměvem na rtech, hledí mu v oči, rozplývá se v jeho ohnivém objetí, — slábne, vadne, rozplývá se . . . Jest to největší rozpjetí

rozkoše lásky, jest to vrchol štěstí i pro Štěstí samo! . . .

„Drahá, ty jsi bohyně! . . . ty jsi věčná, nesmrtelná, — pravda?

Jaký to úsměch, jaký to hlas šeptající, rozkošný :

„Ano, jsem bohyně, jsem věčná, nesmrtelná, — jsem tvá! . . .“

S jakým žářem Hermann přitiskl k sobě nesmrtelnou milenkou! S jakou silou, s jakou žádostí pije její ohnivé polibky! . . . Více žáru! . . . Více ohně! . . . Více rozkoše! . . . Taková chvíle — toť věčnost! Ještě, ještě! . . . Ztrácí paměť, — žár ho přemáhá, valí se proudy lávy v jeho žilách, nedává mu mysliti. Všemi smysly jen jedno cítí, — i oči zavřel, aby jenom plněji, nekonečněji vpíjel v sebe rozkoš všemi póry těla . . .

A ona taje, slábne, vadne v jeho objetí . . . Vonné květy zvadly, potoky vyschly tím žářem. Ale on toho nevidí, necítí — pouze cítí jedno, jak žár, síla, živost jeho čím dále se zvětšuje, roste, vzmáhá se, jakoby přecházela z ní do něho. A čím silnějšími stávají se jeho svaly, čím rychleji proudí krev v jeho tepnách, tím silnějšími stávají se i jeho polibky, jeho objetí, — tím více žár proniká veškeru jeho bytost.

„Ty jsi věčná, nesmrtelná, ty jsi moje!“ šeptá Hermann.

A ona taje, slábne, vadne v jeho objetí . . . Nemá síly, aby promluvila slovo, nemá síly, aby se usmála. Pouze slabě, sladce dýše v jeho ná-

ručí, — stále slaběji, stále pomaleji . . . Růžové hory zčernaly, jako uhlé, nebe jasné, modré — pobledlo, zachmuřilo se, začernalo se, — kraj štěstí zmizel, jako mrak, jako přízrak. Pomalu, pomalu šedý mrak, hustý, dusící, počal zaléhati kolem. Zaválo chladem, a poslední stopy štěstí zabralo s sebou toto první studené zavanutí. Hermann ještě ležel bez smyslů, ještě byl obrem . . .

„Drahá, drahá, ty jsi mojí — pravda?“ šeptal. Ale v té chvíli znovu zavál chlad, — ostrý, mrazivý, a on se otrásl: místo věčně mladé bohyně spatřil černou, strašnou mrtvolu! Cítil, že strašný žár hoří v jeho těle, rozpíná jeho hrud', — ale kolem dokola samý chlad, ošklivo, mrtvo . . .

„Štěstí, Štěstí, — kde jsi?“ volal ve strašném děsu a zoufalství. Nikdo neodpovídal.

„Ha, ty jsi mne opustilo, ty jsi se odvrátilo ode mne!“ vykřikl. „Ale to jest marné, — ty mně neujdeš! Jsem silen, — v mé krvi kypí celé vulkány ohně, — já tě přece dohoním, zachytím. Ty mně neujdeš, — ne, nijakým způsobem!“

I pouští se šíleným během kamsi do temné dálky, nevida, kudy a za čím. Jeho síla roste, — ale on cítí, že už nemá takové lehkosti, jako dříve. Nemůže volně vznést se vzhůru, jako orel, — nemůže bystrým pohledem přehlédnouti celou zemi, aby spatřil, kde se skrylo Štěstí. Jeho horečný, těžký oddych vznáší se před ním, jako mrak, a zatemňuje jeho rozhled. Železné,

silné jeho svaly měknou, stávají se obyčejným lidským tělem, ačkoli únavy v nich necítí. Letí bez ustání. Kraje míhají se před ním jako obrazy, řeky blýskají se jako perlové šňůry, které okrašlují zemi, ale nezdržují ho v jeho šíleném běhu.

„Štěstí, kde jsi? Kam jsi se ukrylo? Ty jsi se mně přece poddalo, — ty jsi moje!“ ... ale odpověď nikde.

Proti němu mrak, — on vrhá se do mraku, jako blesk. Chlad, — on rozpaluje svým žářem dokola vše, jako rozžhavené železo. Stromy se schylují, kudy on projde, tráva vadne, květy mění se v uhel. Ale on se na to neohlíží, — letí dále, — ví, že musí dohoniti štěstí! ...

„Stůjte, kouzelné přízraky!“ křičí, ustává v běhu. Žár jeho počal chladnouti, — v těle cítí únavu, v krvi zimu.

„Stůj, Štěstí, — ty jsi přece moje!“ ...

A ono stanulo. Z husté mlhy vystupuje krajina, — krásná, zářná, zelená. Kde viděl už takovou krajinu? To není ta, kde dříve zablýsklo se jeho štěstí. To není ten lahodný, milý jas, ne to modré nebe, ne ty růžové hory, ne ty vonné květy. Tu jest nebe celé žhavé, červené, jako ozvěna nesmírného požáru. Tu není hor, jenom moře zelení, temné, tvrdé, ostré, — a břehy tohoto moře, toť hustá polotma, která jako mrak se vznáší nad lesem vysokého, tenkého proutí. Tu hájů není, pouze jednotlivé skupiny vysokých, štíhlých palem s věnci ohrom-

ného listí, které pohybuje se ve vzduchu vlastní silou, jako křídla větrníku. Ani stříbrotokých potoků tu není, jenom někde v dálce zaznívá šumot vodopádu, a v houštině proutí řvou tygři a řičí nosorožci. Kde již viděl, kde viděl tuto krajinu? Proč se mu zdá tak známou? Proč ho pojímá jakýsi smutek, když kráčí po té palčivé zemi, po těch ostrých, trnitých listech? Ani libé vůně tu není cítiti, jenom vlhký zápach hniloby. Kde jest? Kam ho zanesl jeho hon za štěstím? . . .

Ustrašeně, třesoucíma se nohama postoupil několik kroků ku předu. Tu zaslechl — šustot v trávě. To poplašená jeho příchodem gazela vytrhla se ze sna, rychlými skoky prchala pryč a zmizela. Ale Hermann již nepřemýšlí o tom, kde se nalézá. Jakási divná síla stisňuje jeho myšlenky. Žár jakýsi ho pálí, jakoby ho byl někdo ohněm obložil, — a přece na čele mu vystupuje studený pot . . . Spěchá ku předu. Tam skupina palem vábí ho k sobě svým stínem, svým širokým, zeleným listím, které bez větru co chvíli ševelí, jako ohromné vějíře, jimiž pohybuje neviditelná ruka. Takspěchá do stínu, takovou libostí naplňuje ho myšlenka na odpočinek, tak kouzelně vábí ho to listí!

Již jest pod palmou, v chládku, u živého, zurčícího pramene . . .

Ale pojednou z temné zeleni mihl se strakatý blesk, — Hermann pocítil pouze, že ho mžikem povalil na zemi. Šílel téměř strachem

a bolestí. Ale když se ohlédl, tu spatřil, že strašlivý, obrovský had — *Boa constrictor* — chápal, ovíjel ho svými ohromnými, železnými kotouči . . . Ach, co to učinil! Proč šel do toho proklatého stínu? . . . Hermann cítil, že jeho smrt jest blízko. Had rychlými pohyby otáčel jeho tělo a přitiskoval ho zároveň ke kmeni palmy. Chlad z těla hadova pronikal ho až do kosti, mrazil jeho smělost a sílu, — on nemohl ani křiknouti, ani utíkat, ani brániti se. Jeho nohy byly již spoutány a sevřeny jako v kleštích. Oblouky počaly již ovíjeti prsa — krk . . . Hermannovi stahuje se dech v prsou — on cítí, že had otočil ho úplně, — vidí jeho hlavu, jeho strašné, démonickým ohněm, škodolibou radostí zářící oči právě proti své tváři, — pohledy jejich se setkaly, a Hermann až zka-meněl! Jako ledovým nožem zaryl se do jeho srdce ten hadí pohled! A tlama plazova se roz-vírá široko, široko, jako krvavá propast, a Hermann pozoruje, jak pod lesklou koží napínají se železné svaly hadovy, aby naposled zdávily svoji oběť, aby rozlámaly jí kosti . . . Cítí strašný tlak, krutý bol . . . Jeho oči derou se ven, — otevřená ústa chrčí, tělo chladne a zmírá . . .

„O zoufalství! Tak bylo mně souzeno zhynouti, bídně zhynouti? Štěstí moje, — to ty jsi mne sem tak zavedlo? . . .“

Tato myšlénka prolétla mu ještě hlavou v té strašné, poslední chvíli. Červená kola zatočila

se před jeho očima, zalévajícíma se krví . . . Ještě chvíle, ještě jedno sevření . . . Ale ne! Hermann napjal poslední zbytky síly . . . ne, nenapjal, neboť smysly ho opustily ve strašlivém sevření. Sám jeho organismus vzedmul se v posledním tažení tak náhle, tak silně, že oblouky povolily, pustily, odsunuly se, a Hermann náhle probuzen, vyrval se na nohy, drže v křečovitě sevřených rukou — co? . . . Koho? . . .

„Prokletí na tebe! — nepodařilo se mně! . . .“ zachroptěl nad ním vzteklý, hluchý hlas.

Ale Hermann ve svém nadlidském vzrušení, nemoha se úplně vzpamatovati ze sna, děsu, bolu, sebral všechnu svou sílu a s největší ošklivostí mrštil k podlaze to chladné, svíjející se tělo, které držel ve své ruce. Zadunělo, jako ohromné břímě, — zastenalo, jako umírající. Tyto dva rovnčasné a stejně strašlivé zvuky upamatovaly Hermanna. Skočil prudce s lože, škrtl sirkou po stěně a rozsvítil svíčku. Jaký to pohled se mu objevil! Na podlaze ležel Gottlieb se zakrvácenou hlavu . . . Svíjel se a chroptěl ve strašných bolestech, ale z očí jeho nemizel ještě ten zarytý vztek, ta idiotická nenávist, která blyštěla v nich v poledne, když přišel k otci. Hermann stanul nad ním, jako ohlušen. Mimovolně pohlédl do zrcadla, a spatřiv sama sebe, ulekl se. Jeho tvář všechna sesinala od strašného škrcení, — bílé rohovky očí zalily byly krví . . .

„Co jsi to učinil, ty netvore?“ zvolal Hermann po dlouhém mlčení, za kterého Gottlieb stále ještě ležel na zemi se zaťatými zuby a jen chvílemi křečovitě se svíjel bolestí.

„Co jsi to učinil?“ tázal se Hermann dále, temným, chvějícím se hlasem. „Co chceš?“

„Prokletí na tebe,“ zachroptěl poloblbný hoch. „Peníze chci, — dej sem!“

„Peníze chceš? A proč? Nač? Čím jsi zasloužil sobě peníze? Snad jsi se na ně namáhal po celý život, tak, jako já? A nyní ještě chceš otce zavraždit, — zvrhlý kluku!“

„Dej mně peníze, pak ti daruji život, — dej!“

„Nechť prokletí Jehovy padne na tvoji ruku, která pozdvihla se na otce, a nechť ona uschne, jako suchá větev!“

Gottlieb strašně zachroptěl, — chtěl se pozdvihnouti na nohy, ale neměl k tomu síly a skutálel se až k nohám Hermannovým. Tvář jeho byla strašně bledá, — on počal křičeti bolem. Hermann pronikl tento křik do hloubi duše, — on sehnul se k synovi, aby mu obvázal ránu, ale Gottlieb počal bít do podlahy, házetí sebou a křičeti, aby se ho otec ani nedotýkal! . . .

„Pusť mne, — nechci tvé pomoci!“

Přiběhla služka, probuzena byvši hlukem, a celá ztrnula leknutím.

Po dlouhé námaze svázali Gottliebovi šátky ruce a nohy, pak vymyli a obvážali ránu a

položili vysíleného, ochraptělého, polomrtvého na lůžko. Ještě chvíli křičel, ale pak, úplně vysílen, usnul jako dřevo.

Služka odešla, chvějíc se strachem a údivem, nevědouc, co to vše značí, co se to stalo s Hermannem a jeho synem. A Hermann zůstal sám ve svém pokoji.

Všechno, co se stalo po strašné chvíli jeho probuzení, trvalo tak krátce, minulo tak náhle, bylo tak neobyčejné, nenadálé a nepřírozené, že Hermann dlouhou chvíli stál uprostřed pokoje, těžce oddychuje, bez pohnutí, bez jasné myšlenky. Snažil se připomenouti a vyjasniti si vše, co se stalo s ním za těch několik chvil, ale jasnost a vzpomínky dostavovaly se tak pomalu, že po dlouhý čas, co tak stál, zdálo se spíše, že jest to kamenná socha, a ne živý člověk.

Pomalu, pomalu se Hermannovi vše vyjasňovalo, a stálo před ním v celé strašné pravdivosti. „Můj syn první žádá si mé smrti. Nenávidí mne krutě, zatvrzele, jako nejhoršího nepřitele! Proč? Což já jsem proto pracoval celý život, namáhal jsem se, vyssával, odíral druhé, abych nyní nebyl bezpečen svým životem ani před vlastním dítětem? A moje štěstí, na které jsem byl tak hrd — kde jest ono? Kdy ve svém životě jsem ho zakusil? Snad tehdy, když jsem jako malý ještě hoch jezdil na hadrářském vozíku! . . . Bože, Bože, proč jsi mne potrestal

bohatstvím? Proč, za jaké hříchy otrávil jsi moji krev chtivostí peněz? . . .“

A Hermann v šíleném bolu hrozil nebi — omlouval sám sebe ze všeho, jako dítě ospravedlňoval se před posledním zrnkem lidskosti, které ještě zůstalo v něm, nespáleno ubíjející zlatovou horečkou. Ale čím více se ospravedlňoval, čím více proklínal, — tím hůře mu bylo. Nemohl hned přehlédnouti celou tu nesmírnou propast neštěstí, ponížení a zdivočení, v které se nyní pojednou spatřil. Teprve nyní, ospravedlňuje se ze všeho sám před sebou, prorazil všechnu špínu, která se nahromadila ode dávna v jeho životě, teprve nyní prohlédl jasně příčinu všeho toho, co ho trápilo a hryzlo. Jakými ohnivými, pálicími písmeny vyrážely nyní zapsané hluboko v jeho srdci věčné zákony bratrské lásky, poctivosti a rovnosti se všemi lidmi! Jakou nesmírnou výčitkou hřměly nyní do jeho duše všechny rány společnosti, všechna pouta a břemena života lidského, jež on dosud tak málo pociťoval, o kterých ani nikdy nepřemýšlel! „I ty jsi se přičinil k prohloubení těch ran, a doložil jsi svůj balvan na to břímě, které dává tvé bratry!“ Sociální zápas, o němž jedni mluví z nudy, druhí pro zisk, třetí z nenávisti ke všemu, co jest lidské, čestné, přirozené, stál tváří v tvář před Hermannem nyní poprvé, ve strašné chvíli největšího vzrušení duševního, největšího děsu, nejpalčivějšího bolu srdce. Teprve

nyní pochopil jasně vše, co posud temně se mu zjevovalo, jako noční přízraky.

Nyní pochopil, proč se jeho srdce svíralo často v době největších spekulacních úspěchů, proč jakýsi hryzot, jakýsi nepokoj zahostoval se mu do duše pokaždé, když po výplatě dělníků sčítával ty částky, které jim strhoval z toho bídného platu, za jaký oni u něho přijímali práci. Teprve nyní pochopil Hermann, jakým strašným jest zločincem, on, který po dlouhá léta hnal se za slávou tvrdého chladného „Geschäftsmanna“, který se jí pyšnil, jako největší poctou, — pyšnil se nemilosrdností a nelidskostí.

Ale poznav a pochopiv to, jakým bídným, slabým, nešťastným se pocítil Hermann! Ale zdaž on sám z vlastní zlé vůle stal se nelidem? Ne, — musil se jím státi, jakmile jen vkročil na tu prokletou cestu, — musil zajíti do těch konců, do kterých došel! Musil! Bylť přece z počátku prostým řybákem, chtěl se vydrati z bídy, toužil po štěstí, a štěstí, — celý svět to praví — jest v bohatství. A po tom štěstí toužil a touží dosud, — za tím štěstím se hnal nejpřímější cestou. Ba, nemohl se ani zastaviti, nemohl se vrátiti — hnali ho ku předu druzí, celý zástup jemu podobných! Což on jest tím vinen, že ta cesta, konec konců, zavedla ho do propasti? . . . Ale, kdo jest tím vinen? Hermann nemohl na to odpověděti, — vše se mu pletlo v hlavě. Kdo jest vinen mojí bídou, mým

nešťěstím? Kdo nemilosrdnou rukou tlačil mne stále dál, stále rychleji, — kdo zaslepil moje oči, abych neviděl ničeho, až dokud nebudu na dně propasti, z níž není východu? Kdo jest to? Kdo jest to? . . .

Hermann zápasil s myšlenkami, namáhal se, ale nemohl najít odpovědi. Jeho oči počaly bezvýrazně a bez cíle těkati kolem po pokoji, přebíhati s předmětu na předmět. Pojednou zastavily se a vpily se v jedno místo, — v obraz na stěně, v tentýž obraz, který dnes ráno vyzval celou řadu vzpomínek v mysli Hermannově, a v noci oživil se tak strašným způsobem. Hermann téměř zmíral na tom místě. Všechn strach, všechna pověrečná bázeň, která před tím otřásala jeho duší, nyní v okamžiku znovu obživla a vyrazila smrtelný pot na Hermannově čele. Jakým lýtým pohledem díval se naň had! To jest tentýž pohled, který ve snu zmrazil veškeru krev v jeho srdci! Jak blyštěly se světle různobarvé šupiny na těle plazově! To jsou tytéž šupiny, totéž tělo, které se ho dotýkalo ve snu, jehož strašný stisk svíral jeho tělo do kostí, zastavoval mu dech v prsou, vytlačoval oči z hlavy! Ó ano, to jest tentýž had! Jeho sen trvá dále! Při mihotavé záři svíčky Hermann vidí zřetelně, jak had roste, hýbe se, vzpřimuje se, povznáší hlavu vzhůru, krouť se svým tělem v ohromná kola, stále blíže, stále blíže k němu! . . .

Ha! Jaká to myšlénka zableskla pojednou Hermannovi v hlavě? To není had, to jest nesmírně dlouhý, srostlý a kouzelnou silou oživený řetěz peněz, zářícího zlata a stříbra! Ó ano, to jest jistě tak! Zdaž všecken lesk, který bije do očí z hadových šupin, — zdaž to není lesk zlata a stříbra? A ty různé barvy na něm, nejsou-liž to různé mince, směnky, bankovky?.. Ó, to jest jisté, že ho nesvíral had svými obrovskými oblouky, nýbrž jeho vlastní bohatství! A jak zlobně, jak lítě zírá naň začarovaný netvor! Jest si jist své kořisti, — ví, že jeho kovovým kotoučům, jeho palčivému pohledu nikdo neujde! On ví, že nejjistějším je, že mu neujde Hermann, neboť jest na dně propasti, jest již obětí zoufalství, — a on, on zavedl ho sem! ...

Hermann vše to pochopil v jedné chvílce nesmírného děsu. Zařval, jako raněný tigr, až okna zařinčela od jeho řevu. Cítil, že tato jediná myšlénka povaluje v prach, v nicotu jej celého, spolu s jeho životem, nadějemi, plány, projel ho právě takový pocit, jaký musí jímati toho, kdo jest za živa čtvrcen. Zamhouřiv oči, v šílené bezsmyslnosti vrhl se ku předu, vzhůru na stěnu, uchopil prokletý obraz a mrštil jím o zemi vší silou. Pozlacené rámy s praskotem se rozlítly na všechny strany, — ale Hermann se tím nevzpamatoval. Skočil na plátno a jako šílenec jal se je šlapati, plíti na malbu, sdíratí barvu nehty, a potom, šlápnuv na jeden konec nohou uchopil druhý a roztrhl ho na dva kusy,

smačkal je na koule a vyhodil pryč, oknem ven. Byl jakoby v záchvatu paroxysmu, — prsa vzdoumala se a opadala prudce, krev bila mu v tepnách a před očima se mu vše kroutilo, sráželo, mizelo. Hodil na sebe šaty a jako štván vyletěl na ulici.

Byla půlnoc. Průzračná klubka mraků vystupovala pomalu od východu a hustým řadem zatáhla až polovinu nebe. Z nevelikých trhlin mezi nimi zíralo temné, hluboké dno nebe s mihotajícími se hvězdami. Chladný vítr vál od hu-byckého lesa. Némé pastýřské chýše trčely do polotmy svými špičatými, ostrými obrysy, jako ohromné, ostře zavrcholené stohy sena. A níže, nad zemí, vše tonulo v hluboké tmě mezi černými pahorky. Jenom ulice rozkládala se před Hermannovýmá očima jako rozvlněný a zároveň zamrzlý potok bláta. Na jejím okraji, nad příkopem, táhla se uzoučká, ušlapaná cesta pro pěší. Hermann kvapně po ní spěchal ku předu, spěchal, nemysle o tom, kam, a za čím. Něco ho hnalo z domu, — jemu bylo těžko nocovati v tom zakletém domě, i šel ku předu, dolů Boryslaví, jakoby prchal před něčím, jakoby spěchal za nějakou důležitou záležitostí.

„Gott's Fluch über mir! Gott's Fluch über mir!“ šeptal, vzpomínaje si na krvavou, idiotickou sběsilostí se šklebící tvář Gottliebovu, a mimovolně přispíšil krok.

Spící Boryslav rozkládala se kolem něho, jako jezero bláta, hlíny, ošklivých baráků, skla-

dišť, továren, neštěstí a útrap. Věděl dobře, že všechna tato různorodá massa nyní leží mrtva, objata hlubokým spánkem — ale přece chladný vítr, který vál mu přímo do obličeje, tak silně a tak bolestně jímá jeho nervy, že před ním vše kolem se kolísalo, houpalo, pohybovalo. Ta mrtvá Boryslav, jejímž vševládným pánem, králem byl před několika hodinami, — nyní povstávala proti němu. Domy zastupovaly mu cestu, — jámy jako dračí jícny rozvíraly se před jeho nohama, a z těch jam, ze strašlivé hloubky bylo slyšeti srdcelomné vzdechy, prokletí a výkřiky smrtelné zoufalosti a muky umírajících. A než se Hermann vzpamatoval, — přízraky zmizely, zanechávající pouze v jeho srdci ledovatý chlad bázně, jako zaryté střely.

„Gott's Fluch über mir! Gott's Fluch über mir!“ zašeptal znovu a před jeho očima s podivuhodnou životností mihla se celá kostra Ivana Pivtoraka, — ba, jemu se zdálo, že Ivan stál tu uprostřed cesty a hrozil mu svou kostlivou rukou... Tu jeho mysl, která v tom všem děsu sebou trhala a létala jako chycený pták v kleci — zastavila se na jednom předmětu, uchopila se ho, jako tonoucí slabého stébla.

„Co se to stalo s tím dozorcem, že tak prudce zbledl a zeslábl, zaslechnuv vypravování starého Matije? Zdaž opravdu tato slabost přišla jen tak, sama od sebe? Či snad dozorce cítí se vinným nějakým zločinem? Proč se Matij tázal,

kdy Ivan odešel od práce? Proč nechtěl mluvit nic více? ...“

Tyto myšlenky vystupovaly nyní v Hermannově hlavě, s daleko větší silou, nežli při výplatě. Snažil se myslit pouze o té věci, ač ne-
týkala se přímo jeho samého, — aby aspoň trochu zapomněl na vše to, co svíralo a pá-
lilo jeho mozek. Téměř horečně počal přemýš-
let o smrti Ivana Pivtoraka, rozbírat a roz-
važovat všechny okolnosti. Ivan měl záměr,
vydělati tolik, aby si mohl v Tustanovyčích
koupiti domek a kousek pole, a proto nevybíral
si výplatu týdně, ale žije spolu s manželkou,
vyžíval se velmi skrovně jejím výdělkem, a
svůj spořil. Pojednou Ivan se kdesi ztratil, a
když jeho žena přišla si k Hermannovi pro
peníze, které vydělal její muž, tu Hermann
spatřil, že v knize výdajů bylo zřetelně zapsáno
jeho vlastní rukou: „vybral si toho a toho dne
všechny peníze.“ Ale Hermann nadarmo napíná
svou paměť, aby si připomněl, vyplatil-li kdy
tyto peníze Ivanovi sám na ruku. Možná, že si
je Ivan vybral prostřednictvím dozorce, jak to
někdy dělníci činí. Ale co vysvítá z toho všeho?
Nic, pokud se nevezme v úvahu bledost a sla-
bost dozorcova při vypravování Matije. Pak to
značí, že Hermannův dozorce buď sám strčil
Ivana zpitého do jámy, nebo věděl o tom a
snad podělil se o peníze s vrahem? ... To jest
jistě, že u mrtvoly nebylo ani stopy po peně-

zích. Ach, a Matij pravil, že na Pannu Marii viděl, jak nějaký člověk pil s Ivanem. Kdo byl ten člověk? Proč to Matij nechtěl říci? .. V tom jistě něco vězí! ...

Takovými neveselými myšlenkami zaujat, kráčel Hermann dále, stále dál, až octl se na samém konci Boryslavi, kde pohromadě stálo několik nuzných, starých, prohnílou slamou krytých domků, v nichž žili dělníci. V jednom z těch domků, který stál u samé cesty, bylo ještě světlo. Toto světlo uprostřed úplné tmy obrátilo na sebe Heřmannovu pozornost. Tiše přistoupil k domku a pohlédl malým okénkem dovnitř. Nevěděl, kdo žije v této chatce, a ani mu naprosto nešlo o to, aby se toho dověděl. Co si ho pudilo, aby se podíval, jak žijí dělníci doma, po práci, co mluví, čím se zaměstnávají, Ani na to vlastně nebyl Hermann tak zvědav, neboť kolikrát už zašel do takových chat, kolikrát obzíral chladným, pohrdavým pohledem všecku bídu, jíž ony byly plny od hora dolů! Ale nyní podivným jakýmsi způsobem vše, nač se podíval, vyhlíželo proň ne tak, jak obyčejně, — vše, čeho se dotkl, proměňovalo se v něco jiného, jakoby bylo začarováno. Všeliké denní a nejobyčejnější věci ukazovaly se mu nyní s nových, nevidaných dosud stránek, — a to právě pudilo Hermanna k okénku nuzného dělnického domku. A tu čekalo ho ještě jedno, zcela nenadálé vzrušení, které musilo dovršiti mravní

převrat v jeho duši, převrat hluboký, strašný, bolestný, který nyní dokonával se v něm silou všech dojmů životních, následkem všech dobrých a zlých sil, které on v sobě vytvořil.

Ve světnici, do které nahlédl Hermann, vše svědčilo o strašné nouzi a zanedbání. Těsná kobka s holými, dávno nebílenými začouděnými stěnami podobala se spíše hrobu než lidskému bydlíšti. Větší polovinu volného místa v ní zabírala hliněná pec, k níž přiléhala široká lavice postlaná slamou a pokrytá hrubou látkou, — sloužící tak za lůžko. To byl veškeren nábytek! Ani stolu, ani židle zde nebylo. Na žerdi nad lavicí viselo několik hadrů ženských, a pak na třech provazech prkenná, na hrubo sbitá kolébka. To bylo zase všechno nářadí, které spatřil Hermann uvnitř! Na loži seděla mladá ještě, ač neustálou těžkou prací strašně ztrápená žena. Na sobě měla špinavou košili z hrubého plátna a ještě špinavější kazajku, na hlavě starý čepec a na něm ještě zavázán děravý šátek nerozeznatelné již barvy, z pod něhož spadaly dlouhé vlasy. Jednou rukou lehce kolísala kolébkou, a druhou co chvíli utírala slzy, které mocně se jí draly do očí. Hermann znal dobře tuto ženu — byla to vdova po Ivanu Pivtorakovi. Před ní, obrácen k oknu bokem, seděl starý Matij s nepostrádatelnou dýmku v ústech.

„Ej, Maryšo, Maryšo!“ mluvil starý Matij měkkým, chvějícím se hlasem, „nenadál jsem se

takového života pro tebe a pro Ivana! Ale což dělati? Nevíme, zdaž to Bůh nesoudil, a zlí lidé nevykonali!“

Maryša místo odpovědi zaplakala hlasitě, zavzlykala jako dítě.

„Utiš se už,“ konejšil ji Matij, „není čas nyní plakati, — nic to nepomůže, jen na zdraví uškodí! Tehdy jsi mohla plakati a naříkati, když sešel se světa, — tehdy by ti to bylo aspoň k úlevě, — ale nyní! ...“

„Och, Bože můj,“ zavzdychla ubohá žena, „což jsem já nešťastná věděla, kam se poděl? Pravil mně, že půjde do Drohobyče, a odtud do Tustanovyč, aby už skončil koupi toho nešťastného statečku, — a potom ještě někam měl jíti. A já nebožtíkovi povídám „ale snad by bylo lépe zde někde blíže koupiti nějaký opuštěný statek, — i do práce by bylo blízko a vše lepší,“ ale on odpověděl: „Ať mne Pán Bůh chrání od té práce, — nechci ji už ani viděti! Chci raději hladem hynouti mezi dobrými lidmi, — kositi, mlátiti, na ručním mlýnku mlít, — cokoliv dělati pro kousek chleba, než abych ještě den měl býti v té propasti!“ Tak odešel, — a do dneška se nevrátil!“

Matij pohnul se na svém místě, vyslechnuv tato slova.

„A nevíš, kdy to bylo?“ otázal se. „Kdy odešel Ivan?“

„Vybral se asi k večeru na den Panny Marie. Nevím to, — ale povídali to druzí, že ho ještě viděli u Kyrnyckého.“

„A potom vrátil se ještě z města?“

„Něco povídali, že se vrátil, — i peníze prý si vybral od pána.“

„A ty jsi ho pak ještě viděla?“

„Ne, neviděla.“

„A nevíš to určitě, zdali si peníze vyzdvihl?“

„Vím to jistě, neboť jsem se sama šla k pánovi tázati. Čekám celý týden — Ivan nepřichází. Jdu k pánovi, aby mně aspoň jeho peníze odevzdal. „Co pak — povídá on — jdeš si pro peníze, vždyť tvůj muž byl tu právě včera a vyzvedl si peníze!“ A ještě se na mne rozkřičel! A to je všecko, co vím!“

Matij poslouchal ji s napjatou pozorností, a, jak bylo patrné, skládal něco ve své hlavě. Dlouhou dobu mlčeli oba.

„Jest po všem!“ pravil konečně Matij, těžce oddychuje, „marno na to vzpomínati! Jestli mu to učinil nějaký zlý člověk, nechť mu to Bůh odplatí! Dobrou noc, nebohá! Neplač, nermuť se, — vždyť Pán Bůh jednou dá, že zase bude dobře!“

„Och ano, ano!“ odvětila žena, dávajíc se opět do pláče. „Bude mně dobře, ale až na onom světě, ne zde! Buďte zdráv, — Pán Bůh

vám to stokrát oplát, že jste mne přišel, nešťastnou, potěšit!“

Matij, nepromluviv už ani slova, vyšel z domku, Hermann schoval se za roh a viděl ještě několik kroků, jak dělník šel rozkládaje rukama a mruče něco do vousů, jakoby se radil sám s sebou. Ale starý brzy zmizel ve tmě, a Hermann, celý se třesa chladem a návaem nových myšlének a dohadů, stanul znovu pod oknem. Jeho tvrdé srdce měklo při pohledu na tu nešťastnou ženu, výrazně cítil, že když ona mluvila, slzy se tiskly do jeho očí — těžké, palčivé, dávno již neviděné slzy! Cítil a viděl nyní, že tímto dnem končí se pro něho starý život, a zítra na tane nový. Věděl dobře, že zítřejší den zastane ho už naprosto ne takovým člověkem, jakým byl ještě včera. Přebírat dovršoval se rychle v jeho duši, přebírat hluboký a mocný. Co mělo býti obsahem nového života, jaký měl býti jeho směr, toho Hermann nevěděl, nad tím nemohl se zastaviti. Ale což jest mu po tom? Když se stará budova shroutí, když zříceniny shoří a zpopelí, pak není těžko novou budovu postavit. Jakou budovu? Proč? A z čeho? — to ukáže čas, ukáže potřeba, ukáže svědomí!

Po odchodu Matijově Ivanycha zamknuvši dvěře stála dlouhou chvíli uprostřed světnice, jako sloup. Slzy jí netekly z opuchlých, červených očí, — vzdychání, nářku, pláče nebylo slyšeti. Stála bez pohnutí a pohlížela němě na své

dítě, které spalo v kolébce. Jenom její tvář prozrazovala jaký bol zuřil v jejím srdci, jak trpěla. Ale vlna zoufalství minula, — a jako dravá řeka vybuchl ztajený žal.

„Dítě moje, dítě moje!“ naříkala padajíc ke kolébce. „Není tvého otce — nepřijde již nikdy! A ty, ubožátko, již tak krásně voláš: ta-ta-ta! Nedovoláš se svého tatínka nikdy, můj drahý andílku, nedovoláš! Na koho se máme nyní spolehnouti? Kdo nám pomůže v nemoci, v neštěstí? Kdo se nás zastane, zachrání? Bože, proč jsi na mne dopustil tak těžký osud!“ . . .

Vzlykot přetrhl její nářek. Dítě v kolébce se probudilo z jejího hlasu a pozdvihlo hlavičku vzhůru, vztáhlo ručky k matce.

„Ta-ta-ta!“ zarepetilo dítě. „Ta-ta-ta!“

Ubohá vdova zaplakala ještě více. Nevinný, líbezný hlas dítěte zarýval se jí jako nůž hluboko do srdce. Celovala ručky dítěte, omývajíc je horkými slzami.

Hermann stál pod oknem jako bleskem přiražen. Tento obraz bídy, zničených nadějí, zoufalství — vedle dětské nevinnosti, dovršil to, co nedovršily různé, tak silné dojmy uplynulého dne. Palčivé slzy vedraly se mu do očí. Jeho ruka křečovitě stiskla v kapse celou hrst stříbrňáků. Rozmáchl se a vši silou mrštil jimi oknem do vnitř světnice. Zatřesklo rozbité sklo, zacinkalo stříbro, rozsypajíc se po světničce . . . Tento

třesk a cinkot pronikl Hermanna ne méně, než samu Ivanychu. V jeho uších zvučel jako sten naříkání, zoufalství a žalu. Jakási divoká, neznámá síla postrčila ho, a on pustil se ze vsí síly na útěk vzhůru ulicí, až země pod ním zaduněla.

„Bože na nebesích, co jest to?“ vykřikla Ivanycha, zaslechnuvši třesk vyražené tabule skla. Ohlédla se a udiveným okem patřila na stříbro, které se kutálelo na všechny strany světnice. Co jest to? Odkud tento neočekávaný dar? Kdo se smíloval nad její nouzi a takovým podivným způsobem posílá jí pomoc? ... Údivem dlouho se nemohla vzpamatovati. Až pláč dítěte přivedl ji k sobě. Vyběhla ven, — ale před domkem nebylo nikoho, — jen rychlý dupot lidských nohou po ulici označoval, kam utíkal Hermann...

* * *

A co bylo dále?

Eh, — dále život kráčel svým obyčejným. krokem, — Hermann v dobrého člověka se nezměnil. Jeho záchvat milosrdenství před oknem bídne vdoviny chaty byl chvilkový; záchvat minul, a on musil se státi znovu tím, čím učinil ho celý život — chladným spekulantem bez srdce, nevšímajícím si stenu bídy a vdoviných slz.

A Moško byl dále u Hermanna dozorcem; Ivanycha i Matij sice obrátili se k soudu, aby provedl vyšetřování stran nalezené mrtvoly --

ale kdo dokáže Moškovu vinu, jestliže jeho vlastní svědomí mlčí? Koho osud odsoudil k pošlapání, ten bude pošlapán, — žádný soud ho nepozdvihne, leda on sám by povstal. Ale to jest daleká, daleká historie . . .

Světová knihovna.

Redaktor JAROSLAV KVAPIL.

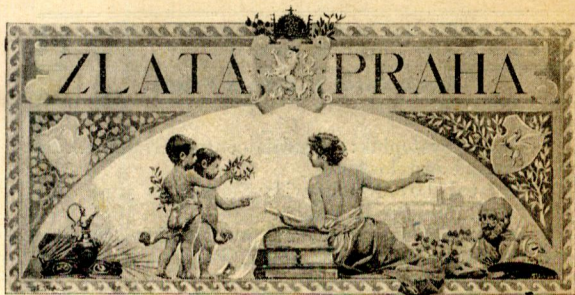
* * Jednotlivé číslo za 10 kr., čísla dvojité za 20 kr., * *
* * * * * trojitá za 30 kr. atd. * * * * *

Nakladatel J. Otto v Praze.

1. **Čech** Svatopluk: Jestřáb contra Hrdlička. Ze zápisků přítelových.
2. **Tolstoj** Lev Nikolajevič: Statkářovo jitro. Povídka. Přeložil P. Kaňka.
3. **Vrchlický** Jaroslav: Portréty básníkův. Sonety.
4. **de Amicis** Edmondo: Albert. Povídka. Z vlastiny přeložil Václav Hanus.
5. **Sienkiewicz** Henryk: Na slunném pobřeží. Novela. Z polštiny přeložil Jaroslav Lipenský.
- 6.—7. **Valera** Juan: Pepita Ximenez. Andelúzský román. Ze španělského přeložil J. V. Sládek.
- 8.—9. **Mácha** Karel Hynek: Básně.
10. **Mérimé** Prosper: Dvě novelly. Přel. Bedř. Frida.
- 11.—13. **Ibsen** Henrik: Nápadníci trůnu. Historická činohra o 5 jednáních. Přeložil Jar. Vrchlický.
14. **Rubeš** František: Tři humoresky.
15. **de Vogüe** Melchior: Lid a pání na Rusi. Zimní povídky. Z frančiny přel. J. J. Benešovský-Veselý.
- 16.—18. **Vocel** J. Erazim: Labyrint slávy.
19. **Tyl** J. K.: Strakonický dudák. Národní báchorka se zpěvy ve 3 jednáních. Literárně-histor. úvod napsal J. L. Turnovský.
- 20.—21. **Abbé Prévost**: Manon Lescaut. (Příběhy Manony Lescautovy a rytíře des Grieux.) Úvodní studii napsal Guy de Maupassant. Z frančiny přeložil Antonín Váňa.
- 22.—23. **Jirásek** Alois: Filosofská historie.
24. **de Musset** Alfred: Novelly a povídky. Svaz. I. Z frančiny přeložila Olga Příbylová.
- 25.—27. **Geikie** Archibald. Geologie. České vydání upravil Vlad. Jos. Procházka. Se 47 obr. v textu.

VŠEM PŘÁTELŮM LITERATURY I UMĚNÍ JAKOŽ
I DO VŠECH ČESKÝCH RODIN DOPORUČUJEME

nádherný obrazový týdeník pro zábavu a poučení

Redaktoři části literární:

F. Schulz a J. Kvapil.

Majitel
a vydavatel: * J. Otto. *

Část obrazovou pořádá

Viktor Oliva.

ZLATÁ PRAHA přináší v každém čísle práce skutečně vybrané a to: básně, romány, novelly, povídky, humoresky moderní i historické, dále vše, co ku vzdělání a rozšíření duševního obzoru čtenářstva našeho slouží, tedy zábavné a poutavé články ze všech odvětví vzdělanosti. Aby pak podala čtenářům svým i obraz současných literatur cizích, přináší občasné i pečlivé překlady vybraných prací autorů jmen světových.

Část obrazová ZLATÉ PRAHY poskytuje cenné bohatství vybírané s velikou pečlivostí. V každém čísle přináší ZLATÁ PRAHA celou řadu obrazů od umělců českých i zahraničních, práce skutečné ceny umělecké. V postupu nejvybranějším střídají se tu podobizny osobností vynikajících s obrazy historickými i moderními, genrovými, krajinářskými, humoristickými, dále vyobrazení nových vynálezů, důležitých událostí časových a j. v.

ZLATÁ PRAHA vychází *každý pátek* v bohatě ilustrovaných číslech o 12 stranách vel. fol., též čtrnáctidenně v *sešitech* o dvou

číslech týdenňích ve skvostné barvotiskové obálce a v šestinedělních **svazcích** o 6—7 číslech v elegantní obálce.

Na „Zlatou Prahu“ beze všech příloh předplácí se:

V Praze a u knihkupců: čtvrtletně 2 zl., pololetně 4 zl. a celoročně 8 zl. *Donáška do domu se neúčtuje. S poštovní zásylkou:* čtvrtletně 2 zl. 38 kr., pololetně 4 zl. 75 kr., celoročně 9 zl. 50 kr. Jednotlivé 14denní sešity po 33 kr., poštou 35 kr. Šestinedělní svazky po 1 zl.

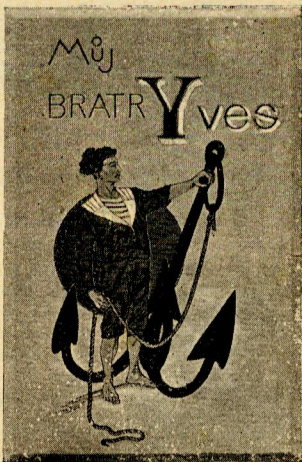
Pro celoroční odběratele ZLATÉ PRAHY ustanoveny jsou nádherné **PRÉMIE**, skvostné obrazy předních umělců českých ve zdařilých fototypických nebo barvotiskových reprodukcích. Obrazy tyto jsou krásnou a významnou ozdobou každého českého příbytku a lze je získati za doplatek zcela malý. Seznam těchto premií zašle se na požádání zdarma.

Jako zvláštní románová příloha vychází

KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY,

sbírka moderních románů z nejpřednějších literatur světových. Vychází ve lhů-

tách čtrnáctidenních v elegantních sešitech o 32 stranách, pro odběratele ZLATÉ PRAHY za doplatek 50 kr. čtvrtletně a 1 zl. půlletně. Pro neodběratele ZLATÉ PRAHY stojí sešit 12 kr. — Dosud vydané svazky „Knihovny Zlaté Prahy“ obsahují následující romány a povídky: *Rod*, *Obětovaná*. Cena brož. 90 kr. — *Loti*, *Můj bratr Yves*. 1 zl. 20 kr. — *Potapenko*, *Slovo a skutek*. 1 zl. 20 kr. —

Black, Princezna z Thule. 2 zl. 80 kr. — *Flaubert*, Povídky. 0 kr. — *de Maupassant*, Naše srdce. 80 kr. — *Loti*, Vypuzená. 60 kr. — *France*, Novelly. 1 zl. 50 kr. — *Pontoppidan*, Mladá láska. 40 kr. — *Potapenko*, Šestero. 30 kr. — *Grigorovič*, Rybáři. 1 zl. 80 kr. — *Augustin-Thierry*, Okultické novelly. 1 zl. 20 kr. — *Čechov*, Pouboj. 60 kr. — *Hamsun*, Nová země. 1 zl. 40 kr. — *Rod*, Novelly. zl. 1.20. — *Krestovská*, Syn. 60 kr. Každý svazek v orig. vazbě dle návrhu V. Olivy o 90 kr. více. Na každém svazku jiná kresba.

o Českým pianistkám a pianistům doporučena budiž o

VALČÍK

HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ PRAHY.

Vychází měsíčně redakcí *K. Kovařovice* v číslech o 4—6 stranách formátu ZLATÉ PRAHY s notami krásně rytými. Odběratelé ZLATÉ PRAHY připlácejí na tuto přílohu pouze 60 kr. čtvrtletně, zl. 1.20 půlletně, zl. 2.40 ročně, tedy na číslo pouze 20 kr. Jinak prodává se každé číslo po 50 kr.

== Na požádání zašle se seřit „Zlaté Prahy“ se všemi přílohami na ukázkou. ==

Dosud vydaná čísla „Hudební přílohy Zlaté Prahy“ obsahují dvouruční skladby:
1. z Kàanů, Valčík z baletu „Bajaja“. —
2. Nedbal, „Preludium“. — 3. Kovařovic, „Valčík“. — 4. Chvála, „Ze chvíl ladných i teskných“. — 5. Novák, „Serenáda“. — 6. Růzkošný, „Jarní píseň“. — 7. Trneček, „Španěl“.

sky“ (Bolero). — 8. **Vrbata**, „Arabeska“. — 9. **Rutte**, „Valčík“. — 10. **Suk**, „Vesnická serenáda“. — 11. **Foerster**, Úryvky z hudby ku „Princezně Pampelišce“. 12. **Nešvera**, „Improvisace“. — (II. ročník): 1. **Malát**, „Lístky do památníku“. — 2. **Rozkošný**, Dvě písně pro vyšší hlas s prův. klavíru. — 3. **Novák**, Polka.

Každé číslo ozdobeno je charakteristickou, moderně citěnou kresbou **Viktora Olívy**, přiléhající náladově k hudební myšlence píeey —

ZLATOU PRAHU lze odebíratí nebo předplatití v každém knihkupectví, jakož i v

Administraci »Zlaté Prahy«

(nakladatelství J. OTTY v Praze), Karlovo náměstí č. 31 nové.

Nákladem J. OTTY v Praze vyšlo: _____

~~~~~ **VILÉM MRŠTÍK** ~~~~~

POHÁDKA MÁJE. ROMÁN.

S originelní uměleckou výzdobou **Zd. Braunerové**.

Krásná, ryze umělecká a při tom opravdu naše česká národní práce Mrštíkova je velikým krokem našeho umění v oboru českého románu psychologického i není pochyby, že přijata bude s otevřenou náručí každou naší duší, jež žádá od umění krásu i pravdu.

———— **506 stran 8°.** ————

Vyšlo dvojí vydání: na skvostném a část výtisků na ručním papíře.

CENY: Brožované vydání 3 zl. 60 kr., v orig. skv. vazbě 4 zl. 60 kr.
Vydání na ručním papíře v orig. skvostné vazbě 5 zl. 80 kr.

Aloisa Jiráska Sebrané spisy.

Vycházejí v sešitech po 15 kr. Na 10 sešitů předplácí se poštou 1 zl. 50 kr. Každý svazek lze o sobě zakoupiti. *Desky* na každý díl po 20 kr., poštou 23 kr. Na požádání zašle se sešit na ukázkou.

— Dosud vyšlo: —

Maloměstské historie.

(U rytířů. Na staré poště. Filosofská historie.) Cena zl. 1'50.

F. L. Věk. Obraz z dob našeho probuzení. Díl I. Cena zl. 1'30. Díl II. Cena 2 zl.

Za bouře a klidu. Dva historické obrazy: Obětovaný a Ze zlatého věku v Čechách. Cena zl. 1'80.

Skaláci. Histor. obraz z druhé polovice XVIII. století. Cena zl. 1'50.

Poklad. Histor. obraz z minulého století. Cena zl. 1'30.

Mezi proudy. Díl I. Dvojí dvůr. Cena zl. 1'90.

Mezi proudy. Díl II. Syn ohnivcův. Cena zl. 1'20.

Mezi proudy. Díl III. Do tří hlasů. Cena zl. 2'50.

Drobné povídky a obrazy. Cena zl. 1'50.

Sousedě. — Pandurek. Dvě historie z minulého století. Cena zl. 1'60.

Z různých dob. Povídky a obrazy. I. Cena zl 1'50.

Z různých dob. II. Cena zl. 1'60.

Z různých dob. III. Cena zl. 1'50.

Skáty. Několik výjevů z dějin samoty. Cena zl. 1'50.

Na ostrově. — Druhý květ. Dvě povídky z nynějšího života. Cena zl. 1'50.

V cizích službách. Kus české anabase. Cena zl. 1'40.

Na dvoře vévodském. — Ráj světa. Dva historické obrazy. Cena zl. 2'20.

Zahořanský hon. — Povídka přítelova. — Povídka z archivu. Cena 1 zl. 20 kr.

Proti všem. List z české epopeje. Cena 3 zl.

Psohlavci. Hist. obraz. Cena zl. 1'40. Skv. váz. se zvláštní rytinou zl. 2'40.

Rozmanitá proza. Skizzy a studie. S illust. Cena zl. 1'20.

U nás. Nová kronika. Cena zl. 2'20.

Domů a jiné obrazy. Cena 1 zl. 60 kr.

 Každý svazek Jiráskových Spisů vkusně vázaný je o 30 kr., ve zvláštní skvostné vazbě o 60 kr. dražší.

== Veškery vázané svazky Jiráskových Spisů lze obdržeti najednou za příznivých podmínek na levné měsíční splátky.

Zakoupiti nebo odbíratí lze v každém knihkupectví.

Nakladatelství J. Ottů v Praze.

Českým čtenářům doporučuje se:

RUSKÁ KNIHOVNA

VÝBOR BELLETRISTICKÝCH PRACÍ PŘEDNÍCH
SPISOVATELŮ RUSKÝCH. ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

DOSUD VYDÁNY TYTO SVAZKY

TOLSTOJ: Albert. Statkářovo jitro. Zápisky markérovy. Ze zápisek kníž. Něchljudova. Lucern. Tři smrti. Dva husaři. — zl. 1'50.

TOLSTOJ: Vpád. Kácení lesa. Setkání s moskevským známým ve vojště. Sevastopol. Metelice. Rodinné štěstí. Polykuška. Cholstoměr. Cena zl. 1'50.

TOLSTOJ: Děťství, chlapectví a jinošství. Cena zl. 1'50.

TOLSTOJ: Anna Karenina. Třetí vydání. Díl. I. Cena 1 zl.

TOLSTOJ: Anna Karenina. Třetí vydání. Díl II. Cena zl. 1'50.

TOLSTOJ: Anna Karenina. Třetí vydání. Díl III. Cena zl. 1'20.

TOLSTOJ: Dekabristé. Smrt Ivana Iljiče. Zpověď hr. L. N. Tolstého. V čem je má víra? zl. 1'50.

TURGENĚV: Lovcovy zápisky. Cena zl. 1'50.

DOSTOJEVSKIJ: Zápisky z mrtvého domu. Cena zl. 1'20.

GOGOL: Dobrodružství Čičikova aneb Mrtvé drše. Cena zl. 1'50.

TURGENĚV: Rudin. Jarní vody. Drobné povídky. Cena zl. 1'50.

DOSTOJEVSKIJ: Chudí lidé. Drobné povídky. Cena zl. 1'50.

GOGOL: Večery na dědince blízko Dikaňky. Revisor. zl. 1'20.

TURGENĚV: V předvečer. První láska. Šlecht. hnízdo. zl. 1'50.

SALTYKOV (ŠČEDRIN): Páni Golovlevi. Cena zl. 1'50.

GOGOL: Mirgorod. Povídky a arabesky. Cena zl. 1'50.

PISEMSKIJ: Rozbouřené moře. Díl I. Cena 1 zl.

PISEMSKIJ: Rozbouřené moře. Díl II. Cena 1 zl.

DOSTOJEVSKIJ: Bratři Karamazovi. Díl I. Cena zl. 1'50. Díl II. Cena zl. 1'20. Díl III. Cena zl. 1'40.

TURGENĚV: Otcové a děti. Drobné povídky. — zl. 1'60.

TOLSTOJ: Kráčejte ve světle, dokud je světlo. Vláda tmy. Hospodář a čeledín. O životě. zl. 1'30.

TURGENĚV. Dým. Různé povídky. Cena zl. 1'40.

DOSTOJEVSKIJ: Dvojník. Nětíčka Nezvanova. Malinký hr. dina. Cena zl. 1'60.

TURGENĚV Novina Asja. Cena zl. 1'30.

TOLSTOJ: Paedagogické statí. Cena 1 zl. 20 kr.

PISEMSKIJ: Hňup. Bojarština. Cena zl. 1'50.

Každý svazek **vázaný** stojí o 30 kr., **velinové vydání** vkusně vázané o 1 zl. více. V sešitech po 12 kr. lze odebírat: Tolstoj, Anna Karenina, Spisy Turgeněvovy a Dostojevského Bratry Karamazovy

„Ruská knihovna“ je na skladě v každém knihkupectví, zejména v

Nakladatelství J. Otty v Praze.

SOUBORNÉ VYDÁNÍ

BÁSNICKÝCH SPISŮ

JAROSLAVA * * * * *

* * * * * VRCHLICKÉHO.

— Vydává J. OTTO v Praze. —

Serie prvá obsahuje tato díla:

I. *Písně poutníka*. (Novinka.) Cena 1 zl., váz. 1 zl. 90 kr.
II. *Poslední sonety samotáře*. (Novinka.) Cena 1 zl., váz. 1 zl. 90 kr. — III. *Hilarion*. Cena 80 kr., váz. 1 zl. 70 kr. — IV. *Dojmy a rozmary*. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl. 10 kr. — V. *Fresky a gobelíny*. Cena 1 zl. 30 kr., váz. 2 zl. 20 kr. — VI. *Co život dal*. Cena 1 zl. 30 kr., váz. 2 zl. 20 kr. VII. *Síně*. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 90 kr. — VIII. *Jak táhla mračna*. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 80 kr. — IX. *Sonety samotáře*. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 90 kr. X. *Moje sonata*. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl. 10 kr. — Mimo prvé dvě knihy, jež jsou vůbec novinkou, jsou veškerá ostatní díla tištěna v druhém, autorem znova revidovaném vydání.

— Druhá řada obsahuje tyto spisy básnické: —

XI. *Skvrny na slunci*. (Novinka.) Básně z r 1895—1896. Cena 50 kr., váz. 1 zl. 40 kr. — XII. *Pavučiny*. (Novinka.) Básně z let 1876—1896. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl. 10 kr. — XIII. *Z hlubin*. III., definitivní vyd. rozmnožené. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 80 kr. XIV. *Perspektivy*. II. vyd. Cena 1 zl. 40 kr., váz. 2 zl. 30 kr. XV. *Dni a noci*. II. vydání. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl. 10 kr. XVI. *Zlatý prach*. (Vydání definitivní.) *Mimosy*. *Staré loutky*. *Ronda melancholická*. *Démon lásky*. *Tři feerie*. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 2 zl. 10 kr. — XVII. *Hlasy v poušti*. (Vydání definitivní.) *Pantheon*. *Palinodie*. *Připitky a hermy*. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 90 kr. — XVIII. *Symfonie*. III. vyd. Cena 1 zl. — XIX. *Mythy* (cizí). II. vyd. Cena 1 zl. 40 kr. — XX. *Na sedmi strunách*

Souborné vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického vychází v elegantních sešitech 8° o 32 str. po 16 kr. a předplácí se na 10 sešitů i s poštovní zásylkou 1 zl. 60 kr.

Na požádání zašle se každému sešit na ukázkou. Odbíratí nebo předplatití lze v každém knihkupectví jakož i v

Nakladatelství J. Otty v Praze.

Svatopluk Čech:

Povídky, Arabesky --- *a Humoresky.*

Skvostné vydání v lex. 8° formátě v nádh. salonní úpravě.

Illustroval V. K. Mašek.

Dva díly se 161 illustr. a podobiznou spisovatele.

Díl I. 504 str. s 80 illustr. a podob. Cena zl. 4·80, v nádherné vazbě zl. 6·80. Díl II. 460 str. s 81 ilustracemi. Cena zl. 4·20, v nádherné vazbě zl. 6·20.

Skvostné desky provedené dle návrhu V. Olívy, po zl. 1·20 na každý díl.

Úplné dílo vyšlo a lze postupně odebrati ve 30 sešitech po **30** kr. Na 10 seš. předplácí se i pošt. 3 zl.

ČECHOVA kniha **Povídky, arabesky a humoresky** v celkovém nádherném vydání dovede pobaviti ba obšťastniti každého čtenáře. Kouzlo mladosti! Humor prýstící z tebe věčně bude čerstvým a nepomíjejícím znamením duše básníkovy, jež věřila v ideály, snila a ždála krásnou budoucnost, pro sebe a pro jiné. Čechova kniha jest krásnou, věčně svěží kyticí nálad a dojmů, jíž pokochá se rád každý člověk, každého věku, stavu, vzdělání a názoru.

Na skladě v každém knihkupectví, jakož i v

Nakladatelství J. Otty v Praze,
Karlovo náměstí č. 34.

Do českých knihoven doporučujeme monumentální illustrované dílo:

Národopisná výstava československá — v Praze 1895. —

Vydali

Výkonný výbor Národopisné výstavy československé
a Národopisná společnost československá.

Prací spisovatelův a umělců českých pořádali

K. Klusáček, Em. Kovář, L. Niederle, Fr. Schläpfer a Fr. A. Subert.

Se **23** obrazovými přílohami, z nichž 13 provedeno je skvostně v barvách a se **439** obrazy v textu, přecetnými mapami, kartogramy, diagramy, snímky rukopisů atd., jakož i s několika sty půdorysů a nárysů lidových staveb.

— **603 foliové strany nádherné úpravy a 20 tabulek.** —

Ceny: brožované **20** zl. — Desky provedené dle náčrtu **V. Olívy** **1** zl. **80** kr. (se hřbetem plátěným) a **2** zl. **20** kr. (se hřbetem koženým).

Úplné dílo vyšlo a lze odebrati v **25** sešitech po **80** kr.

Na skladě v každém knihkupectví, zejména však v

Nakladatelství J. Otty v Praze,
Karlovo nám. č. 34 n.

Vybrané
ROMÁNY, Sešit pouze 10 kr.

NOVELLY

Sešit pouze 10 kr.

A POVÍDKY

vážné i humoristické, z pera předních našich i světových spisovatelů, přináší v týdenních sešitech **Ottova Laciná knihovna národní**. Kdo chceš mít na celý rok zajištěnu zásobu

laciného, pěkného čtení,

odebírej **Ottovu Lacinou knihovnu národní**. Letošní již 27. ročník přinesl dosud: knihu povídek oblíbeného spisovatele

K. V. Raisa „PULPÁNI“

a román z bulharského života v předvečer osvobození:

„Pod jařmem“ od I. Vazova.

Ottova Laciná knihovna národní vychází v sešitech o 56 str. pouze po **10 kr.** a předplácí se na čtvrtletí (na 13 sešitů) i poštou **1 zl. 30 kr.**

—— **Žádejte sešit na ukázkou!** ——

Odebíratí lze v každém knihkupectví, jakož i v

Nakladatelství J. Ottů v Praze,

Karlovo nám. č. 34 n.

Nezbytnou pomůckou pro každého osvíceného Čecha a spolehlivým rádcem ve všech okolnostech jest

OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ

illustr. encyklopaedie obecných vědomostí.

Česká encyklopedie »Ottův Slovník naučný« je již nyní chloubou české literatury a je dílem vsutku národním, jak vidno z veliké řady spolupracovníků. Všecky obory věd jsou v díle tom zastoupeny, zvláště stav kulturního a politického života, pokroky techniky, zemědělství, průmyslu, přírodovědy, zdravotvědy, výsledky cestopisných výzkumů a všech oborů lidského badání i důmyslu.

Otevřte »Ottův Slovník naučný« k potřebě jakéhokoli poučení a dá Vám odpověď na každou otázku, rozhodne každou pochybnost, rozluští každý spor. »Ottův Slovník naučný« je jádrem všech vědomostí, i může nahraditi celou knihovnu. Dejte přednost dílu českému a odbírejte i všude doporučujte jen »Ottův Slovník naučný«, dílo domácích učenců, jemuž se co do úplnosti věcí českých a slovanských žádné podobné dílo cizí vyrovnati nemůže.

»Ottův Slovník naučný« vychází v sešitech o 40—48 str. **Cena sešitu 36 kr.** Pro větší pohodlí pp. odběratelů přijímá se též předplatné a sice: na 10 sešitů 3 zl. 60 kr., poštou 3 zl. 80 kr., na 20 seš. 7 zl., poštou 7 zl. 30 kr., na 30 seš. 10 zl. 50 kr., poštou 11 zl. — Desky na jednotlivé díly 80 kr., poštou 90 kr.

Veškeré sešity a díly jsou dosud na skladě a lze je obdržeti též na **měsíční splátky**.

Objednávky přijímá každé knihkupectví, zejména však

Nakladatelství J. Ottů v Praze.

Čtěte! * Čtěte!

Právě počalo vycházeti nové dílo:

Čechové a Němci

roku 1848

a boj o Frankfurt.

Líčí R. Maršan.

S četnými illustr.

K letošnímu padesátému výročí bouřlivého roku 1848 přichází toto dílo jako na zavolanou. Až do nedávna neměli jsme skorem politické historie této doby, o národních poměrech nestává pak vůbec ničeho. Dílo Maršanovo obsahuje zajímavý a mnohdy dosud neznámý materiál dějinný, zejména pak znamenitě vystihuje národnostní a politické poměry r. 1848, líčí shodu obou národností po prohlášení konstituce, jakož i vznik rozporu po té nastalého. Spisovatel vypisuje pak boj, který v zájmu Rakouska vedli Čechové i Národní výbor proti snahám, čelícím k uvedení Rakouska a zvláště zemí koruny české v područí velkého Německa, jehož symbolem byl všenněmecký parlament frankfurtský.

Text knihy podporován je účelnými ilustracemi, při tom však pečlivě brán je zřetel k tomu, aby pozornost čtenáře nebyla odvrácena od textu a dílo nestalo se knihou obrázkovou.

Dílo vyjde v sešitech po 24 kr. v krátkých lhůtách a předplácí se na 5 sešitů i poštou 1 zl. 20 kr. Na požádání pošle se sešit na ukázkou.

Odebíratí lze v každém knihkupectví.

Nakladatelství J. Otty v Praze.

Maison Staněk Prague

největší a direktně importující závod

Rakousko-
Uhersko

Čaj,
Rum,
Cognac,
Čínské
Japonské
Zboží

34.300

F $\frac{IV}{B-69}$